

זכר רוק

על ר

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 39

בס"ד. י"ג תשרי תשע"ח

בגליון:

ב

במעלת בחירת תלמיד חכם לחתן

עובדא אודות שידוכו של השר רבי שמשון ורטהיימר, מתוך כת"י 'משנה
שכיר' על נשואין - מהרב ישכר דוד קלויזנר

ז

הדיין מלאקענבאך

לתולדות רבי מרדכי דוב בעער דיין בלאקענבאך, בית אבותיו וצאצאיו
משפחות בארוך, אוסטרליץ - מהב' ישראל מנחם מנדל וידר

כ

לתולדות משפחות בקהלות וידראן - מעזשילאבריץ

משפחת הכהנים דאוידאוויטש, רבי יעקב בער העלער, וצאצאיהם
משפחות בויהאפט, בוים, גרינפלד, הלפרט, סופר מברעזנא, קאלוש,
חילל - מהרב נפתלי יהושע הכהן דוידוביץ'

מ

תלמיד ה'כתב סופר' מניו יארק לירושלים

לתולדות רבי מאיר יצחק פריעדמאן מח"ס 'מאורי יצחק', ועל משפחת
לעאן גרי צדק שבנם הגיע עמו לירושלים - מהרב יואל הירש

מז

השלמות לתולדות 'משפחת שטערן בגאלאנטא'

ידעות נוספות על המשפחה בקהלת גאלאנטא - מהרב שמואל חיים
יעקב גרובער

נב

לפני תשעים שנה (13)

לקט ידיעות מהעתונות בשנת תרפ"ו - מהרב שלמה יהודה הכהן שפיצר

נח

עוללות

זמן פטירת ר"מ טעלער ומינוי הרה"צ מקאסאן לרבנות נ' מאדע - הרב
א. יונגער / רבי וואלף תרצה'ס, רבי יונה אריה ליכטער - הרב י.ג.
מייזליש / בן ה'מלא רצון', ר' נחום שפיץ - הרב ש.ב.ג. סיימון / הסכמה
לא ידועה לספר 'מלא רצון' - הרב א.מ. הורוויץ / חמיו של רבי משה
שמואל בריסק, רבי משה דוב מאבראהאם - הרב י.ב.ג. ווייס / רבי
אברהם מינץ מירושלים ומשפחתו - הרב ש.ב.ג. סיימון / משפחת בוים -
הרב י. בוים / רבי חיים לייב לעבאוויטש ומשפחתו - הרב ש.ג. ברעכער /
משפחת באש, אפל - הב' ע.ב. וידר / אגרת ממרן החת"ס בעניני מעות
א"י / השמטה למאמר על ר"א ליכטער

הרב ישכר דוד קלוזנר
נחלת הר חב"ד, קרית מלאכי

במעלת בחירת תלמיד חכם לחתן

עובדא אודות שידוכו של רבינו שמשון ורטהיימר נ"ע

(מתוך כתי' 'משנה שכיר' על נשואין)

לפנינו דרוש לנשואין מאאזמר"ר הגאון הק' רבי ישכר שלמה טייכטהאל זצוק"ל הי"ד בעל 'משנה שכיר' שעדיין בכתובים. הדרוש תורגם מאידיש, ובו מובא עובדא נפלאה אודות שידוכו של רבנו השר רבי שמשון ורטהיימר זצ"ל. עובדא זו מובאת בהרבה מקומות בשינויים רבים, לכן חושבני שיש מקום לפרסמו שוב כפי שכתבו אאזמר"ר, וציין שמקורו מארכיון של הקהלה היהודית בווינה.

השר רבי שמשון ורטהיימר

רבנו שמשון ורטהיימר נולד בווארמס ביום א' י"ד אד"א פורים קטן שנת ת"ל"ח, ונפטר ביום א' י"ז מנחם אב שנת תפ"ד בווינה, ושם מנו"כ. גדול בתורה ועשיר מופלג. למד בישיבות ווארמס ופרנקפורט על נהר מיין. היה רבה של פראג ווינה, הקיסר ליאופולד הראשון נתן לו כתב מינוי לרב ראשי על קהילות אוסטריה והונגריה. בזכות חכמתו ועושרו היה לבעל עמדה כלכלית בכירה בחצר של המלכים: לאופולד הראשון, יוזף הראשון, קארל השישי. רבינו שימש כשר האוצר של מלכים אלו וכנציגם הדיפלומטי. בשל פעילותו הדיפלומטית בשירות הקיסרים ופעולותיו למען היהודים כונה 'קיסר היהודים'. היה היהודי הכי עשיר באוסטריה. כמו כן דאג רבות לקהילת יהודי וינה, שהיה פטרונה, ויהודי אוסטריה

בכלל. מנע את גירוש יהודי רוטנבורג והצלת יהודי במברג מפרעות בשנת תנ"ט על ידי תשלום כופר גדול לקופת המדינה. שימש כאחראי למשלוח כספים ליהודי ארץ ישראל, ובשל כך כונה בתואר הכבוד: 'נשיא ארץ הקודש'. היה דרשן וכתב הסכמות לספרים. הירבה במעשי צדקה וחסד. בנה בית כנסת מפואר באייזנשטט. תחת חסותו יצא לאור תלמוד בבלי בפרנקפורט דמיין בשנת תפ"ב. כתב בעצמו ספרים בהלכה, מדרש וקבלה. הניח מעזבונו כספים לעניים יהודים.

רבנו (ה'משנה שכיר') הוא חתנו (בזו"ש) של רבי דוד פרידמן רבה של צעהלים, והוא חתנו של רבי מנחם כ"ץ פרוסטיץ רבה של צעהלים, והוא בנו של רבי אליעזר כ"ץ וואנפריד מפרוסטיץ, והוא בנו של רבי שמואל כ"ץ מוואנפריד שבמדינת העסען, שבא ללמוד בישיבת פרוסטיץ, ושם נשא לאשה את נכדתו [בתו

של הגאון רבי יששכר בעריש עשקליש, שהיה אב"ד ור"מ בק"ק פרוסטיץ, ואח"כ בניקלשבורג, (בנו של הגאון רבי גבריאל זצ"ל מקראקא) שהיה חתנו של השר רבי שמשון ורטהיימר.

השר רבי שמשון ורטהיימר הניח אחריו קרן גדול להחזקת צאצאיו שיהיו תורתם אומנותם. מקרן זה - שהתקיים כמה דורות - קבל גם זקנינו רבי מנחם כ"ץ תמיכה בימי עלומיו.

בקונטרס 'מחנה הלויים' ח"א, שהוציא לאור ש"ב הרב הגאון ר' יום טוב ליפמן ראקאו שליט"א בלונדון לרגל שמחת הנשואין של בתו שתחי', ט' תמוז תשנ"ו, מביא שם (בע' כד): "מתוך צוואת אא"ז השר רבי שמשון ורטהיימר זצ"ל אב"ד ווינא וראש מדינת עסטרייך ומצו"פ לארץ הקדושה - אודות עניני שידוכים [נדפס בחיבור לועזי]:

"הן היום יום ג ט"ז אייר תע"ז קודם קריאת הגבר נחנו ח"מ נקראים לבא לפני אדמ"ו ה"ה רב האי גאון עוזינו נזר ראשינו האב"ד ור"מ המפורסם כבוד מור"ד שמשון ווערטהיים נ"י, וכאשר באנו לפניו מצאנוהו ראינו שוכב ומוטל על ערש דוי ודעתו מיושבת עליו כדרכו מאז -

"[ואמר לנו וכו'] - כבר צויתי כמה יותן לנכדיי כדי שיהיה להם לתועלת ולעזר לשדך אותם לבני ובנות ת"ח מיוחסים ההגונים להם ולא יתנו עיניהם בבנות הארץ בשביל ממון או כבוד וגדולה וכו'.

"זה בני בחירי יזל שי' בן זקונים הוא לי, זה הקטן גדול יהיה יוסף דעת יוסף לקח טוב ויתגדל בתורה ובחכמה ובמעש"ט, איך פורתך פורת עלי עין עליו. כשיגיע ברצון הש"ת לעמוד על הפרק בתולה נישאת, הנני מזהיר ומצווה לקיים דברי המ"ש [ר"ת שכיב מרע בהיפוך] ופוקד אופן אבות על בנים שלי שי', שלא יתנו עיניהם בממון או בנוי או בכבוד וגדולה, רק יזווגוהו דוקא לבת ת"ח מופלא בדורו ומיוחס שבישראל וכל נאה במעשים וחסודה. ובאם שיזדמן לפניו הש"י אשה נאה ומשכלת בת טובים כנ"ל הן בחיי אביה או אפי' יתומה ועיקר יהא חסר מהספר שתהי' עניה, אזי כדי שלא יאמרו עניה זו לשוא שמרה ישמרו בני האחים שי' פקודתי ויתנו לאותה הבתולה בקופת העזבון שלי סך וכו' ע"ש, עכ"ל.

במעלת בחירת תלמיד חכם לחתן

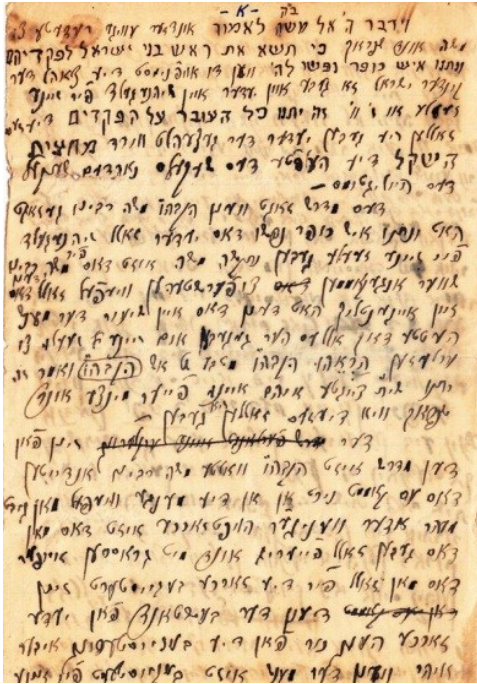
'וידבר ה' אל משה לאמר' - השי"ת דיבר למשה ואמר לו: 'כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כופר נפשו לה" - אם תמנה את בני ישראל יתן כל אחד כופר לנפשו וכו', 'זה יתנו כל העובר על הפקדים' - זה יתן כל אחד שנמנה: 'מחצית השקל' - חצי שקל בשקל הקודש [שמות ל, יא-ג].

אומר המדרש [במדבר רבה פ"ב, ג]: כאשר אמר הקב"ה למשה רבינו 'ונתנו איש כופר נפשו' היה קשה לו למשה רבינו להבין זאת: כמה זה בעצם? האם יש לזה בכלל שיעור? הרי אדם יתן את כל הונו בשביל פדות נפשו.

קיטום של דבר תלוי בהתלהבות ממנו

'הראהו הקב"ה מטבע של אש ואמר זה יתנו' - ופירוש המדרש הוא: הקב"ה ביקש לרמוז למשה רבינו שלא הכמות חשובה, כמה נותנים - יותר או פחות, העיקר הוא שיתנו בשמחה ובזריזות - שיתלהבו מן הענין, כי קיטום של דבר תלוי בהתלהבות

ממנו. אם אדם מתלהב בשביל משהו אזי הוא מעיד בכך על חשיבותו הרבה בענין, ועל כך שהוא שואף לשמור על קיטומו ועל פיתוחו. אך אם האדם מגלה קרירות לדבר הוא מראה בכך כמה מעט ההתעניינות שלו בו. ולכן גם אמר השי"ת במצות מחצית השקל: 'העשיר לא ירבה והדל לא ימעוט' - העשיר לא יתן יותר והעני לא פחות, הרי שלא התרומה עצמה היא העיקר אלא שהרצון וההתלהבות הם העיקר. ולזה היתה הכוונה כאשר הקב"ה הראה מטבע של אש - שאת המטבע יש לתת בהתלהבות.

קטע מהדרוש בכת"י המ'שנה שכיר'

ובכן, קהל נכבד, את הנאמר לעיל ניתן להכיל על החברה החדשה בקהילתנו. גם כאן מדובר על התפייסות השי"ת אתנו. החמצנו הרבה בתחום חינוך הילדים. לצערנו ילדינו מנוכרים מרוח ישראל סבא, הם אינם יודעים להעריך את ערכה ללא שיעור של יידישקייט אמיתית, בלתי מזויפת, ערכה של תורתנו הקדושה, ערכה של האמונה, האמונה בתורתנו הקדושה והאמונה בנושאה של התורה הקדושה - אלה רבנן הגדולים וכל תלמידי החכמים.

אצילות וגדלות נפש של בן תורה אמיתי והאושר להתחתן עם ת"ח

ולהוכחה: איזו בת רוצה היום להתחתן עם תלמיד חכם? לצערנו היא איננה רואה עושר גדול בתורה הקדושה, האידיאלים שלה אינם נכונים. היכן עוד אנו מוצאים אצילות וגדלות נפש כמו בבן תורה אמיתי, כפי שמוכיח הסיפור הבא של סב סבי, שהיה לפני 200 שנה רב בווינה. קראו לו ר' שמשון וינר זצ"ל. הוא היה חלפן החצר של קיסר אוסטריה בימים ההם והיה מאד חשוב בעיניו [של הקיסר], והקיסר הפך אותו לעשיר גדול.

כיצד אירע הדבר כתוב בארכיון של הקהילה היהודית בווינה. וכך היה המעשה: הוא [ר' שמשון] היה בחור פשוט וצנוע מהורים עניים מאד. הוא למד בישיבת הרב של וינה בימים ההם. הוא למד טוב והפך לתלמיד חכם גדול. שמו הטוב נודע ברבים. יום אחד הגיע ראש הקהל של מדלינג [Mödling] (סמוך לווינה) אל הרב וביקשו שיתן את תלמידו האהוב ר' שמשון לחתן לבתו. הוא ישלם מה שהרבי ישית עליו, כי היה עשיר גדול. הרבי הסכים, ואכן ר' שמשון בא בקשר שידוכין עם בתו של ראש הקהל של מדלינג. הדבר נודע. גם ראש הקהל של וינה שם את עינו על ר' שמשון, אך הוא החמיץ את ההזדמנות, והוא הצטער מאד. אבל הענין כבר נגמר.

זמן לא רב אחר השידוכין פרצה במדלינג שריפה גדולה וכלתה כמעט את כל העיר. רבים נספו, וגם המחותר של ר' שמשון ואשתו, יחד עם ביתו וכספו, היו בין הנספים. ר' שמשון לא שמע עוד דבר על כלתו ולא ראה סימן חיים ממנה. הוא לא ידע אם נשארה בחיים או גם היא נפלה קרבן לשריפה. לבו אמר לו שהיא עדיין חיה, וכי איננה כותבת לו או נותנת לו סימן, מפני שלא תוכל עוד לתת לו מה שהובטח לו. אז החליט שלא ישא אחרת, עד שלא יודע מה היה לה. אם היא חיה ישא אותה גם במצבה הנוכחי, ערומה ובחוסר כל.

עברה שנה ועדיין לא שמע ממנה. ראש הקהל של וינה, שמאז ומתמיד שם את עינו עליו, עקב אחריו בענין. כעבור שנה ניגש לרבו ואמר לו: 'רבי, מדוע ר' שמשון עדיין מחכה? כבר עברה שנה ולא רואים ולא שמועים מן הכלה. מה לו לחכות עוד. שכבר יהיה חתן!' והוא הבטיח שיתן לו את בתו בנדן גדול אף יותר מאשר הבטיח לו קודמו, והוא יחזיק אותו ברווחה, הוא יוכל לשבת אצלו וללמוד ללא הפרעה. ואם תופיע הכלה הראשונה בכל זאת, אזי יהיה מוכן לפצותה בכדי לפייסה, כפי שהיא תשית עליו.

הרבי דיבר עם ר' שמשון ואמר לו הכל, כפי ששח לו ראש הקהל של וינה. אבל ר' שמשון סירב ואמר שיחכה עד שידע דבר מה על כלתו. שוב עבר זמן, ועדיין לא שמע ממנה.

לבסוף ראש הקהל שוב בא לרבו בתוכנית הבא: על הרבי להוכיח את ר' שמשון. אסור לו לעשות כן, הוא כבר יצא ידי חובה, ועל פי התורה עליו להתחתן. הרבי דיבר אתו [עם ר' שמשון] קשות וציוה עליו להתחתן. השיב לו ר' שמשון: 'רבי, אני מסכים, אבל יש לי תנאי אחד למחותן הנוכחי והוא כי ששה חודשים לפני החתונה יערוך פעם אחת בשבוע סעודת עניים למען 'אורחים ההולכים במדינה' [=ביטוי לאנשים ללא רשות לגור באחת הקהילות] (כפי שהיה נהוג בימים ההם), והדבר יפורסם גם למרחקים בכדי שיבואו יותר אורחים ואורחות, שכולם יוכלו לבא, והוא [ר' שמשון] בעצמו ישרת את האורחים בסעודה'.

המחותן הסכים ברצון לעסקה. וכך הוא [ר' שמשון] שוב הפך לחתן, הפעם עם בתו של ראש הקהל של וינה. התקרב זמן החתונה, וששת החודשים הגיעו. המחותרן התחיל לערוך את הסעודות, ויהודים ויהודיות עניים, אורחים ואורחות, הגיעו מקרוב ומרחוק.

פעם אחת, בעת סעודה שכזאת, מי מבין המסובין הבחין בבחורה ענייה היושבת בפניה ובוכה בדמעות שלישי. הוא ניגש אליה ושאל אותה מדוע היא בוכה כל כך, אך היא לא ענתה. הוא האמין שהיא מורעבת. הוא אמר זאת לחתן שהגיש אוכל לאורחים והביא לה מנה גדולה. אך היא לא אכלה דבר, והמשיכה למרר בבכי. אחד האורחים הפציר בה שתגיד מדוע היא בעצם בוכה, עד שמלמלה: 'כיצד לא אבכה, לוקחים לי את החתן'. הוא לא הבין אותה כהלכה, וכי מי יקח את חתנה? הרי איש מבין האורחים לא יכול היה להעלות בדעתו מה קרה, ושחתנו של ראש הקהל של וינה היה [בעצם] החתן שלה. לכן חשבו אותה למשוגעת, עד שהדבר הגיע לאוזני החתן.

הוא חשב בלבו: 'השגתי את מטרתי'. הוא ניגש אליה והסתכל בפניה. מיד הכיר שאכן זוהי כלתו האבודה. הוא ניגש הישר אל המחותרן שלו ואמר לו: 'מחותן היקר, מחל לי, אבל מצאתי את כלתי הראשונה, וסלח לי, אני חייב לשאת רק אותה כי הבטחתי לה לפני שהבטחתי לבתך'.

המחותן נפעם ממדות האציליות של ר' שמשון וסיפר זאת לאשתו. שניהם השתוממו נוכח אופיו המדהים של הנ"ל: בחור עני, ערום ועריה מוותר על הון עתק רק בכדי לא להפר את הבטחתו מפני שהתרוששה! אז החליטו שניהם לערוך את החתונה ולשאת בהוצאות, וגם לתת את נדוניית בתם לכלה, וכך היה. ר' שמשון אכן נשא את הכלה העניה, וכך עמד בחוסר כל. כל העולם דיבר על אופיו האצילי של ר' שמשון, וכל העולם התפעל ממנו. השמועה הגיעה גם לאוזני הקיסר. הוא ציוה להביא בפניו את האדם האצילי שויתר על עושר כה רב רק בכדי לא להפר את הבטחתו. ענה לו [הבחור]: 'כל אדם כולו מורכב רק מנאמנות. אם מפסיק להיות נאמן, הוא מפסיק להיות בן אדם'. תשובה זו מצאה חן מאד בעיני הקיסר, והוא אמר לו: 'נאמנות שכזאת נחוצה לי', ומיד מינה אותו לחלפן חצר והפקיד אותו על אוצרו האישי. כך היה כל ימיו: עושר, תורה וגדולה במקום אחד. משפחת ורטהיימר העשירה מתייחסת אליו.

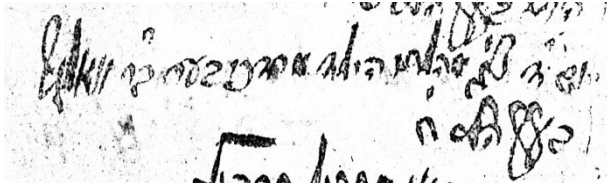
ובכן, גבירותיי והבנות, איזה בחור יעשה כמותו, בין שהוא דוקטור או עורך דין. איזה בחור, ואפילו ממעמד חומרי גבוה, ישמור אמונים כמו ר' שמשון העני - ולא רק ר' שמשון בלבד - בגלל שהתורה הקדושה זיקקה אותו. רק תורה הקדושה תחדיר אידיאל גבוה שכזה בנושאייה, ולא שום מדע אחר שבעולם, ובסוף בוחל ...

הב' ישראל מנחם מנדל וידד מכון 'לאקענבאך' - בני ברק

הדיין מלאקענבאך

לתולדות הגה"ק רבי מרדכי דוב בעער זצ"ל
דיין בק"ק לאקענבאך, בית אבותיו וצאצאיו

הגה"ק רבי מרדכי דוב (המכונה בער) בעער זצ"ל דיין בק"ק לאקענבאך נולד שם ביום כ"ה אלול שנת ת"ר לאביו התורני הרבני רבי בנימין זאב המכונה וואלף בעער ז"ל ולאמו מרת פעסיל ע"ה. מילתו נזכר בפנקס המוהל של השמש והמוהל בלאקענבאך רבי שבתי קערן ז"ל: "יום ד' צ"ג [=צום גדלי' תר"א] מהלתי הילד

רישום מילת רבי מרדכי דוב בפנקס המוהל רבי שבתי קערן

מרדכי בער ב"ר וואלף בק"ק הנ"ל ח' [=חיתוך]. ובפנקס המוהל של הרופא רבי נפתלי הירץ הערצל ז"ל: "מרדכי בער ב' וואלף בער [נולד] כ"ה אלול [נימול] צום גדלי' תר"א [חיתוך] ר' שבתי [פריעה] ממני".

א.א.א.	ה' תש"ט	23	23	293
--------	---------	----	----	-----

רישום מילת רבי מרדכי דוב בפנקס המוהל רבי נפתלי הירץ הערצל

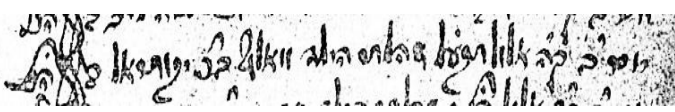
במאטריקל נרשם לידתו: מ' בעער בן ווילהלם ופעפי בעער נולד 20 אוקטובר 840, דהיינו כ"ג תשרי תר"א כמעט

23	De	20	M. Beer	Willhelm Beer
----	----	----	---------	---------------

לידת הדיין רבי מרדכי דוב בעער במאטריקל לאקענבאך

כחודש(!) אחרי לידתו. (לכן חובה לציין שבועד שרישומי הפטירות במאטריקל לאקענבאך מדוייקים להפליא, רישומי הלידות ברובם אינם מדוייקים וחלקם רשמו את לידות ילדיהם ביום מילתם או לפעמים שבועיים או חודש ואף יותר אחרי לידתם, אי לכך פנקסי המוהל הם המקור המוסמך ביותר ליום לידתם).

אביו רבי וואלף נולד בלאקענבאך ביום י"ח אלול שנת תק"ע לאביו הרבני רבי יקותיאל ז"ל ולאמו מרת שרל ע"ה. מילתו נזכר בפנקס המוהל של רבי שבתי קערן ז"ל: "יום ב' ק"ה אלול תק"ע ל' מהלתי הילד וואלף ב"כ יקותיאל בק"ק הנ"ל". ביום

רישום מילת רבי וואלף בפנקס רבי שבתי קערן

א' סיון תקצ"ה נשא רבי וואלף את אשתו מרת פעסיל ע"ה בת רבי מרדכי

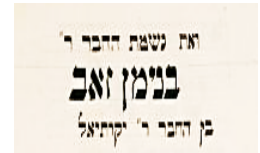
קארנשטיין ז"ל מלאקענבאך. מלבד בנם הדיין רבי מרדכי בער נולד להם עוד בן ה"ה רבי דוד בעער ז"ל ביום ל' סיון תר"ג (28 יוני 843). רבי דוד דר בלק"ב.

רבי וואלף בעער ז"ל שימש כגבאי בבית הכנסת. כן מצאנו חתימתו על 'כתב הרבנות' לאב"ד הגה"ק רבי דוד אולמאן זצ"ל. נפטר ביום ב' טבת שנת תרמ"ז ומנו"כ ליד אשתו ובנו הדיין. וזה נוסח מצבתו: "פ"ט איש נכבד תם וישר הר"ר / וואלף / בן היקר כ"ה יקותיאל ע"ה / נשמתו הטהורה יצאה יום ב' טבת / שנת תרמ"ז לפ"ק / ימיו שבעים ושש עלה לשמים / ימי חייו פעל ביושר ובתמים / טובת רוחו נודע בשערים / בניו הדרך במעשים טובים / ... תורה ... / ... פעולתו / תנצב"ה". שמו הונצח בפנקס החברה "מחזיקי תורה": "ואת נשמת החבר ר' בנימן זאב בן החבר ר' יקותיאל".

אשתו מרת פעסיל ע"ה נולדה בשנת תק"ע

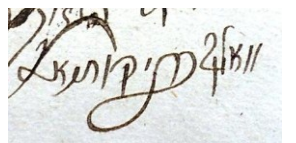
בלאקענבאך. נפטרה ביום ט' כסליו שנת תרל"ג ומנו"כ ליד בעלה. פטירתה נרשם בפנקס ה"חברה קדישא":

שמו של רבי וואלף בעער מונצח בפנקס החברה "מחזיקי תורה"

[שם המת] פעסיל בעער [יום המיתה] ט' כסליו [תרל"ג, יום הקבורה] ט' כסליו. וזה נוסח מצבתה (בראש השורות ר"ת 'פעסיל'): "פ"ט / אשת חיל כאביגיל הצדקת / מרת פעסיל ז"ל / אשת התו' מה"ו

חתימת רבי וואלף בעער בפנקס מקומות ביהכ"ס

וואלף בער נ"י / נ"י [=נשמתה יצאה] בקדושה ט' כסליו תרל"ג' לפ"ק / פאר ראשינו איך במהרה עזבתנו / על מותך נאנח לבנו בקרבנו / סמכת בידך עניים ודלים / יצאת לישע אלמנות ויתומים / לילך בדרך אמת רצית כל הימים / תנצב"ה".

מצבות ר' יקותיאל בעער וזוגתו מ' שרל

רבי **יקותיאל בעער ז"ל** נולד לאביו רבי **דוד ז"ל** בשנת תקמ"ג לערך בלאקענבאך. מצאנו חתימתו על 'כתב הרבנות' לאב"ד הגה"ק רבי דוד אולמאן זצ"ל. נפטר ביום כ"א תמוז בשנת תרט"ז ומנו"כ שם. וזה נוסח מצבתו: "פ"ט / תרט"ז / ... מהור"ר / **יקותיאל** / בן כ"ה דוד ז"ל / ...". אשתו מרת **שרל ע"ה** נפטרה ביום א' דראש השנה שנת תרכ"ב (לא מצאתי רישום פטירתה במאטריקל). וזה נוסח מצבתה (בראש השורות ר"ת 'שרל'): "נפטרת בשם טוב ביום ה' א' דראש השנה / תרכ"ב לפ"ק / פ"ט אשה יקרה מרת / **שרל** / אשת הנכבד כ"ה **יקותיאל ז"ל** / ש... / ראש... / ל... / תנצב"ה".

רבי מרדכי בער למד בישיבתו המפורסמת של הגה"ק רבי **אברהם שאג זצ"ל** בהיותו מכהן כאב"ד ור"מ דק"ק קויבערסדארף.

חתימת רבי מרדכי דוב בעער

ביום ה' כ"ט תשרי בשנת תרכ"ב נשא רבי מרדכי בער את אשתו ש"ב הרבנית מרת **ייטל ע"ה** שנולדה ביום ט' טבת ת"ר (14 ינואר 840) לאביה רבי **שלמה המכונה זלמן (ב"ר אברהם) לעבל ז"ל**

מלאקענבאך ולאמה מרת **רילא ע"ה** בת רבי **יקותיאל (ב"ר דוד) בעער ז"ל** הנ"ל. (ברישום נישואי רבי מרדכי בער ואשתו מרת **ייטל** נרשם שמרת **ייטל** בת 19, וזה אינו שכבר היתה בת 21, וכנ"ל). ה'מסדר קידושין' היה רבו הגה"ק רבי **אברהם שאג זצ"ל** אבדק"ק קויבערסדארף. כמו"כ צוין ברישום נישואיו שהחתן נסמך לרבנות.

חותנו רבי **זלמן לעבל** נשא את אשתו מרת **רילא ע"ה** ביום ר"ח אייר תקצ"ט בלאקענבאך. מרת **רילא** נולדה שם בשנת תקע"ח לערך. נפטרה בעת לידת נפל ביום

י' מנחם אב שנת תרי"ט. וזה נוסח מצבתה (בראש השורות ר"ת 'רילע'): "י"נ ביום ד' י' מנחם אב תרי"ט לפ"ק / פ"ט / אשה יקרה מרת / רילא / אשת כ"ה זלמן לעבל / רבות בנות עשו חיל ואת עלית / יזלו מים... / לבה אך לת... / עלתה למעלות... / ... / תנצב"ה". כנראה אחרי פטירתה נשא רבי זלמן זיו"ש במקום אחר, שכן לא מצאנו זכרו בפנקסים השונים או במאטריקל הפטירות ולא ברישומי הבית החיים וכמו"כ לא מצאנו מצבתו בביה"ח שם.

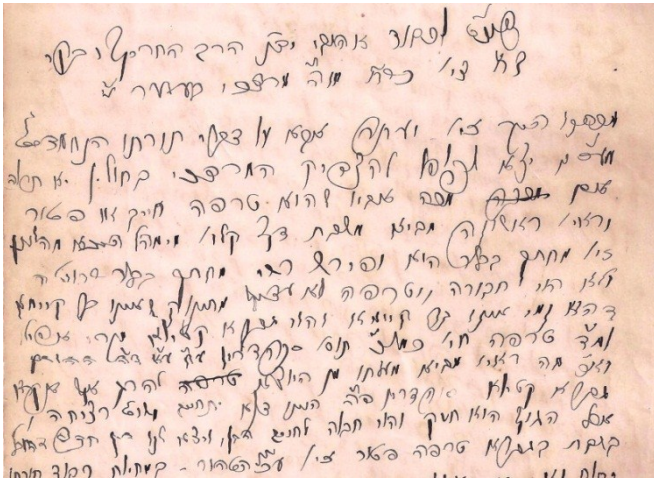
הדיין רבי מרדכי בער התפרנס מחנות ונהג למכור את מרכולתו בכפרי הסביבה, אולם

רוב שעות היום עסק בתורה. על התמדתו בתורה תעיד העובדא, שכשהיו שואלים אותו כמה זמן הוא הנסיעה מלאקענבאך למאטערסדארף או לפרויענקירכען, ענה בפשטות שמרחק ההליכה הוא לימוד מסכת מכות או ביצה, ואם היה זה מקום יותר מרוחק אזי זמן ההליכה הוא לימוד מסכת פסחים (מפי נכדו הרב שלמה יהודה הלוי (ב"ר שמעון מרדכי) אוסטרליץ מבני ברק). "רבי מרדכי בעער זצ"ל היה ידוע בכל הסביבה כתלמיד חכם גדול שגם הגיע למדריגה של זוהר וטהרת הנפש והמידות, ועד יומו האחרון לא יבש מקורו ולא חרב מעיינו הרוחני, ובהסתלקותו הותר אחריו חלל גדול בקהלה" (הרב אדוניהו קראוס, "קהלה קדושה לאקענבך", ירושלים תשכ"ג, עמ' כ"ה).

מסופר, שהיה תקופה שמצב הפרנסה בלאקענבאך היה קשה מאוד, ולא היה להם מה לאכול בביתם, ורבי מרדכי בער הלך להביא טרף לביתו ממקום אחר. באמצע הדרך תקפוהו פתאום להקת זאבים, ורבי מרדכי בער רק הרים את עיניו והסתכל בהם, ומיד ברחו כולם מרוב פחד מאיש קדוש זה (מפי האה"ח גב' א. שענק לבית לעבל מב"ב, שמספרת שסיפור נורא זה על קדושתו נשמע עד למרחוק).

בשנת תרס"ב אחרי פטירת רב הקהלה הגה"ק רבי דוד אולמאן זצ"ל בעל "בית דוד" (נפטר כ"ב טבת תרס"א) הריץ הדיין רבי מרדכי בער מכתב לרבה של ק"ק יאנקאוואטץ ה"ה הגה"ק רבי יהודה הכהן קרויס זצ"ל שיאות לקבל עליו עול הרבנות בלאקענבאך, וכשהגיע ללאקענבאך ומצא את רבי מרדכי בער והכיר את גדולתו בתורה, שאל את ראשי הקהלה, למה אתם בוחרים בי אם יש לכם תלמיד חכם יותר גדול ממני כהדיין רבי מרדכי בער. עכ"ז לא רצה רבי מרדכי בער לקבל עליו את עול הרבנות ושימש שם כדיין, ורבי יהודה הכהן קרויס נתמנה לרבה של

הקהלה (מפי נכדו הרב שלמה יהודה הלוי אוסטרליץ), ורבי מרדכי בער היה הראשון שחתם על 'כתב ההכרה' לרבי יהודה הכהן קרויס זצ"ל ("קהלה קדושה לאקענבך", שם).

כת"י תשובת רבי יהודה הכהן קרויס לרבי מרדכי בער

רבי מרדכי בער היה גדול ועצום בתורה ורבה של הקהלה רבי יהודה הכהן קרויס זצ"ל היה משתעשע עמו בפלפולי אורייתא, ובכתביו (נמצא תח"י) אף הביא כמה מחידושויו, ונמצא אף תשובה שהשיב לו: "שוכ"ט לכבוד אהובי יד"נ הרב החרוף ובקי צ"ת [=צדיק תמים] וכו' כש"ת מו"ה מרדכי

בעער נ"י. מכתבו היקר וכו' ועתה אבא על דברי תורתו הנחמדים. מע"כ נ"י יצא לפלפל להצדיק המרדכי בחולין... והנני בדר"ש וחותרם באהבה ידידו. יודא כהן".

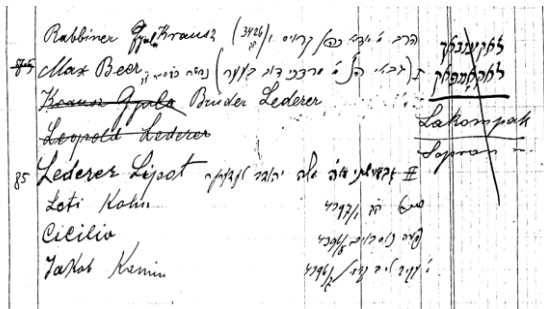
תשובה אליו גם בספר "ליקוטי חבר בן חיים" להגה"ק רבי חזקיה פלויט זצ"ל אבדק"ק שוראן (ח"ה), מונקאטש תרמ"ג, דף קי"א ע"ב): "להרבני מו"ה מרדכי בער בעיר לאקענבאך יצ"ו".

בשנת תרס"ט עת י"ל הספרים "בית אברהם" ו"בית דוד" מרבני הקהלה, שלח רבי מרדכי בער מכתב, שמבין שיטיו ניכרין ענוותנותו, עם הערותיו למו"ל הגה"ק רבי משה אהרן הכהן קרויס זצ"ל הי"ד שכיהן אז כאבדק"ק נעמעש-סאלאק והדפיסם בראש הספר: "לאקענבאך, א' לס' שלח תרס"ט. שוכ"ט לכבוד ידיד נפשי הרב הגדול בתורה האברך המושלם מו"ה משה אהרן קרויס נ"י אב"ד דק"ק נ' סאלאק יצ"ו. הנה שמחתי מאוד כאשר הוגד לי כי תל"י נפל חלקו בנעימים וכו' והנה יקבל לוטה פה קצת הערות אשר העירותי בדברי הגאון רא"א [=רבי אברהם אולמאן] ז"ל בסוגיא דמתוך וימחול להביאם בכור בחינת שכלו ויודיעני אם שגיתי כי מר יודע אשר מטרדות המו"מ והפרנסה לא אוכל לעיין כמות וכו'. והנני דוב"ש וכו' ידידו ואוהבו בכל לב מרדכי בער".

רבי מרדכי בער פירסם את חידו"ת בכתב-העת "דבר בעתו" שי"ל ע"י רב הקהלה רבי יהודה הכהן קרויס זצ"ל, וכדלהלן: חלק שלישי (פאקש תרע"א) בדף ד' ע"ב-ה'

ל'ראש השנה'. בדף י"א ע"ב לפ' אמור בשם רבו רבי אברהם צוועבנער (שאג) אבדק"ק קב"ד. בדף ק"ד ע"א ל'פרקי אבות', ובדף קל"ט-ק"מ דרוש 'זכר לחורבן'. ההערצה להדיין רבי מרדכי בער ולתורתו בקהלה היתה כה גדולה, עד שרבים מבני הקהלה ובהם אחד מחשובי הבעה"ב הרבני רבי שמואל שמעון זאלצער ז"ל היו אומרים מדי שבת בשבתו ד"ת משמו של הדיין (מפי נכדתו האה"ח גב' א. שענק לבית לעבל מב"ב).

רבי מרדכי בער התמסר הרבה בכל ענייני הקהלה. הוא שימש כגבאי ב"חברה קדישא". כן היה מגבאי הצדקה הגדולים ובד בבד ששימש כגבאי החברה "מחזיקי אביונים" שימש גם כגבאי "כולל אונגרין" בלאקענבאך.

שמו של רבי מרדכי דוב בער בפנקס הגבאים של כולל אונגרין (שומרי החומות), נרשם גם תאריך פטירתו

מתקופה זו נזכר גם ב'מעות קדימה' לספרים: "אהל

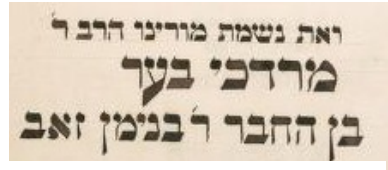
מועד" - אוהל יוסף" (ירושלים תרמ"ז): מו"ה מרדכי דוב בער; "מנחת ערב" (טאלשווא תרע"א): הרב הדיין רבי מרדכי דוב בער נ"י.

הדיין רבי מרדכי דוב בער זצ"ל נפטר ביום כ"ה אייר ונקבר למחרתו בשנת תרע"ג, ומנו"כ ליד אביו וליד רבי דוד (בן הדיין רבי משה ליב) שטיינבערג ז"ל. וזה נוסח מצבתו (כנראה ע"פ צוואתו): "פה נקבר מו"ה / מרדכי בער / בן כהר"ר וואלף בעער ז"ל / נפטר יום א' כ"ה אייר / ונקבר כ"ו אייר שנת תרע"ג / לפ"ק / תנצבה". ברישום הפטירה כתוב: שם הנפטר: מיקשא בעער, נפטר 1 יוני 913 אחה"צ בשעה 5, נקבר למחרתו 2 יוני, כתובת: כיכר אליזבט 2, דת: יהודי, גיל: 73, בת זוג: ג'וליה [לבית] לעבל, הורי הנפטר: וילמוש בעער ז"ל, יוספין [לבית] קארנשטיין ז"ל, סיבת המוות: שחפת, המודיע: שאנדור לעדערער, הפקיד הרושם: מיהאי סאנסקי.

בקובץ "וילקט יוסף" (שנה ט"ו (תרע"ג), קונטרס כ"ג, עמ' פ"ו) מופיעה ידיעה על אסיפת ראשי עם קודש שהתקיימה בבאניהאד להתייעץ באסיפה הרביעית למען חברת "מחזיקי הדת", ובין הדרשנים דרש גם רבה של ק"ק פאקש הגה"ק רבי יוסף ליב סופר זצ"ל שבתוך דבריו הזכיר את פטירת הדיין רבי מרדכי דוב בעער זצ"ל: "גם זכר את נשמת הרבני הגדול החו"ב מו' מרדכי בער זצ"ל מלאקענבאך ששבק לן חיים בימים הללו, כי הוא הי' הראשון אשר פעל ועשה בעד התגשמות רעיון המחז"ה [=המחזיקי הדת] במדינתינו".

לאחרונה נדפס דרשתו זו מכת"ק בספר "ילקוט סופר" (ברוקלין תשע"ד, דרוש צ"ח – 'לאסיפת חברת מחזיקי הדת ביום א' בלק תרע"ג בק"ק באניהאד, עמ' קפ"ג): "וכן חיוב עלינו להזכיר שזה איזה חדשים נסתלק איש אחד בלאקענבאך, לא הכרתי אותו רק שמעתי שמעו הטוב שהוא היה המייסד הראשון והמעורר לחברת מחזיקי הדת, היה תלמיד חכם יושב באהל תורה צדיק תמים בשמו מו"ה מרדכי בער ז"ל, היה רצוי לרוב אחיו ודורש טוב לכל זרעו, שזכה על ידי התעוררותו נתייסדו כבר במדינתנו שמונה חברות מחזיקי הדת. ואיתא במסכת שקלים (פ"ה מ"א) פתחיה זה מרדכי ולמה נקרא שמו פתחיה שהיה פותח בדברים ודורשין ויודע שבעים לשון, וזה מרדכי בלשן שעלה מן הגולה, ונקרא כן שהיה בולל לשונות הרבה, וכן מרדכי זה נקרא גם כן פתחיה שהיה הפותח בחברת מחזיקי הדת, וזכות הרבים עד סוף כל הדורות תלוי בו, תנצב"ה".

הדיין רבי מרדכי בער מונצח בפנקס 'מחזיקי תורה'

שמו של הדיין הונצח בפנקס החברה 'מחזיקי

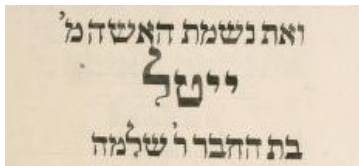
תורה': "ואת נשמת מוריניו הרב ר' מרדכי בער בן החבר ר' בנימין זאב".

אשתו הרבנית מרת ייטל ע"ה נפטרה ביום י"ח אלול תרע"ה, ומנו"כ ליד הרבנית מרת עטל קרויס ע"ה אשת רב הקהלה רבי יהודה הכהן קרויס זצ"ל. וזה נוסח מצבתה (בראש השורות ר"ת 'ייטל'): "פ"ט אשה מפורסמת חשובה וצנועה מרת / ייטל / אשת חבר הצדיק הרבני הגדול / חריף ובקי מו"ה מרדכי בער ז"ל / נ"י ח"י אלול תרע"ה לפ"ק / י... היתה שאיפתה / יראת ה' ... כמותה / ט... יצדק פעולתה / ל... / ... / ... / ת נ צ ב ה".

ברישום הפטירה כתוב: שם הנפטרה: אשת מיקשא בעער, שם לידה: יוהאנא לעבל, נפטרה 28 אוגוסט

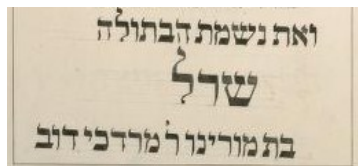
915 בבוקר בשעה 5, נקברה 29 אוגוסט, כתובת: רחוב ואי 33, דת: יהודי, גיל: 74, בן זוג: מיקשא בעער ז"ל, הורי הנפטר: שאמואל לעבל ז"ל, אראנקא קוססעל ז"ל [היינו יקותיאל שלא היה לו עדיין שם משפחה, וברישום נישואי בתו כתוב קוססעל [בן] דוד], סיבת המוות: דלקת כליות, המודיע: ג'ולה אוסטרליץ, הפקיד הרושם: פערענץ וארגא. (התודה והברכה לגב' ח. ב. מרקוביץ מב"ב על פיענוח רישומי הפטירות של הדיין רבי מרדכי בער ואשתו)

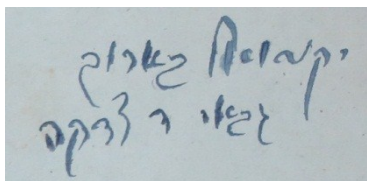
שמה של הרבנית מרת ייטל הונצח בפנקס החברה "מחזיקי תורה": "ואת נשמת האשה מ' ייטל בת החבר ר' שלמה".

צאצאיו

להדיין רבי מרדכי דוב בעער ואשתו הרבנית מרת ייטל נולדו ג' בנות, ואלו הן: (א) (כנראה שם הקודש שלה) מרת רילא ע"ה (Rosy) נולדה 30 אוגוסט 863 (ט"ו אלול תרכ"ג). (ב) מרת יענטיל ע"ה נולדה 30 נובמבר 866 (כ"ב כסליו תרכ"ז). (ג) הבתולה שרל ע"ה נולדה 19 ינואר 871 (כ"ו טבת תרל"א). נפטרה בת כ"ד שנה ביום ט"ו תמוז תרנ"ה, ומנ"כ בלאקענבאך. שמה הונצח בפנקס החברה "מחזיקי תורה": "ואת נשמת הבתולה שרל בת מורינור ר' מרדכי דוב".

מרת יענטיל ע"ה נישאה לרבי יקותיאל בארוך ז"ל מלאקענבאך ביום ט' סיון תר"נ. רבי יקותיאל נולד ביום ו' ניסן שנת תרכ"ז לאביו רבי דוד הרש בארוך ז"ל וזוגתו מרת Saly ע"ה לבית לעבל. מילתו נזכר בפנקס המוהל של הרופא רבי נפתלי הירץ הערצל ז"ל: "יקותיאל ב"ה דוד הרש [נולד יום] ה' ו' ניסן [תרכ"ז, נימול יום] ה' י"ג ניסן [חיתוך] יוסף בראנדל [פריעה] ממני". רבי יקותיאל שימש כגבאי צדקה וגבאי ביהכ"ס בלאקענבאך. נפטר אחרי שנת תרע"ט.

אביו רבי דוד הרש בארוך נולד ביום כ"ג מנחם אב שנת תקצ"ג בלאקענבאך לאביו רבי ברוך ז"ל (היה נקרא רבי ברוך וויינבינדער ע"ש עבודתו), ולאמו מרת יענטיל ע"ה. מילתו נזכר בפנקס המוהל של השמש והמוהל בלאקענבאך רבי שבתי קערן ז"ל: יום ה' א' דר"ח אלול מהלתי הילד דוד הרש ב"כ ברוך בק"ק הנ"ל פ' [=פריעה]. ובפנקס המוהל של הרופא רבי נפתלי הירץ הערצל ז"ל: "דוד הרש ב' ברוך [נולד] כ"ג אב [נימול] א' דר"ח אלול ח' [=חיתוך] ממני פ' [=פריעה] ר' שבת". רבי דוד הרש נשא את אשתו מרת Rosaly ע"ה בת רבי שלמה המכונה זלמן לעבל ז"ל (איני יודע אם הוא רבי זלמן הנ"ל, כי לא מצאתי רישום לידתה) ביום י"א תשרי

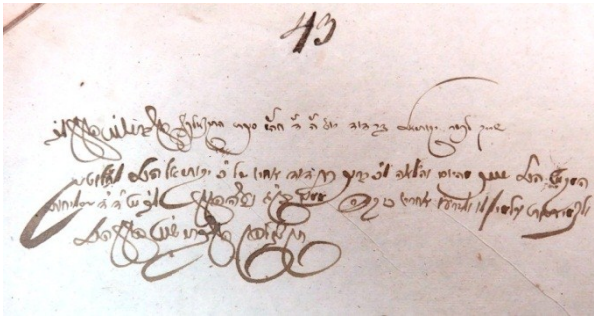
תרכ"ד. דר בלאקענבאך ואח"כ עבר לפינקאפעלד (Pinkafeld) (כ-38 ק"מ דרומית-מערבית ללאקענבאך). נפטר אחרי שנת תרמ"ה.

רבי ברוך נולד בשנת תקנ"ד לערך בלק"ב לאביו רבי דוד ז"ל שהיה גם אביו של רבי יקותיאל בעער ז"ל הנ"ל, רבי ברוך דר בפינקאפעלד, ונפטר ביום כ' אדר א' תר"ל, ומנו"כ בלאקענבאך. פטירתו נרשמה בפנקס ה"חברה קדישא": "ר' ברוך ב"ר דוד נפטר כ' אדר ראשון [תר"ל] ביום ב' נקבר אצל אשתו

מצבות ר' ברוך ב"ר דוד וזוגתו מ' יענטיל

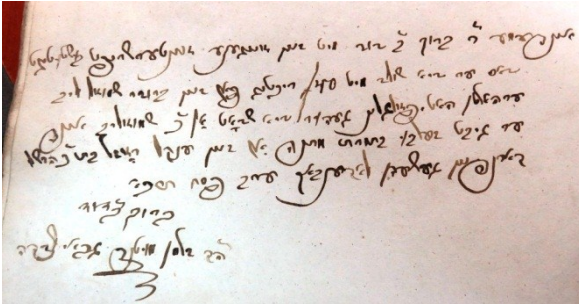
יענטיל". וזה נוסח מצבתו (בראש השורות ר"ת 'ברוך'): "פ"נ / איש תמים במעשיו היקר כ"ה / ברוך ב"ה דוד / נ"י יום ב' כ' אדר א' תר"ל לפ"ק / בדרך ישר ... תמיד ... / ר... / ואל זאת ... / כי שמר ... / תנצב"ה". אשתו מרת יענטיל ע"ה נולדה בשנת תקס"ה, ונפטרה ביום כ"א תשרי שנת תרכ"ז, ומנו"כ שם ליד בעלה.

בפנקס "מקומות בית הכנסת" (עמ' 43) נמצא רישום אודות מכירת המקום של אחיו רבי יקותיאל בעער אליו: "שייך לכמר יקותיאל ב"ר דוד יום ה' ד' דחה"מ סוכת התקצ"א לפ"ק. הק' שבתי שר"נ [=שמש ונאמן] פק"ק ל"ב.

המקום הנ"ל שייך מהיום והלאה לכ' ברוך בר דוד אחיו של כ' יקותיאל הנ"ל לחלוטין ולצמיתות עלמין לו ולזרעו אחריו כי קנה ממנו בק"ג [=בקנין גמור] נעשה פק"ק ל"ב יום ד' ד' דסליחות תקצ"ג לפ"ק. הק' שבתי שר"נ פק"ק הנ"ל".

עוד בפנקס הנ"ל אודות קניית מקום בביהכנ"ס בעזרת נשים: "אינדעמע? ר' ברוך ב' דוד מיט זיין אייגענע שריפט בעשטעטיגט דאס ער דיא שולד מיט F 40 ריכטיג פאן זיין בידי? שמואל ליב ערהאלטן האט פאלגליך געהער דיא שדאָט אָן כ' שמואל ליב

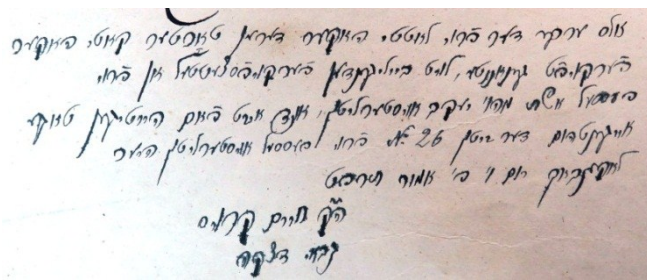

אונד ער גיבט זעלבע בתורת מתנה אן זיין ענקל ראָזל בת כ' הרשל קארנפיין געשעהן לאקענבאך ערב פסח תרד"א. ברוך ב' דוד. הק' זלמן מויטנר גבאי צדקה".

לרבי יקותיאל בארוך ואשתו מרת יענטיל נולדו ב' בנות.

א) מרת **פעסיל** ע"ה הי"ד נולדה ביום כ' סיון תרנ"א (26 יוני 891) בלאקענבאך. נעקד"ה ביום ו' אדר שנת תש"א (5 מרץ 941, התודה והברכה להרב שמואל חיים יעקב גרובער משיכון סקווירא שהסב את תשומת לבי לרישום הריגתה). ב) מרת **Gizella** ע"ה נולדה ביום ט"ז טבת תרנ"ד (25 דצמבר 893) בלאקענבאך.

מרת **פעסיל** נישאה להרבני מו"ה רבי **יעקב הלוי אוסטערליץ** ז"ל הי"ד מוויען. רבי יעקב נולד בוויען ביום א' טבת שנת תרמ"ג כבן צעיר לאביו הרבני רבי **שמעון** ז"ל ואשתו מרת **אסתר** ע"ה בת רבי **ישראל קנעפלאמאכער** ז"ל. רבי יעקב דר ברחוב אדאמבערגער-גאססע 10/7 1020 בעיר וויען ואח"כ עבר להתגורר בלאקענבאך. רבי יעקב ואשתו נעקד"ה בשנת תש"א, הי"ד. מצאנו שמותם בפנקס "מקומות בית הכנסת" אודות מכירת מקום בעזרת נשים: "אלס ערבע דער פרוי לאטטי האקער

דערען טאָכטער קאטי האקער פערקויפט גענאננטע, לויט בייליגענדען פערקויפס-צעטטעל אן פרוי **פעססעל** אשת מהו' **יעקב אויסטערליטץ**, אונד איז פאם הייטיגען

טאגע אייגענטהום דער זיטץ N' 26 פרוי **פעססעל אויסטערליטץ** היער. לאקענבאך יום ו' פ' אמור תרפ"ט. הק' חיים קרויס גבאי צדקה".

בנם היחיד התורני הרבני המופלג רבי **שמעון מרדכי הלוי אוסטערליץ** ז"ל מבני ברק שנקרא 'מרדכי' ע"ש זקיננו הדיין, נולד ביום ה' ניסן תרע"ז. בבחרותו למד במישקאלץ אצל דודו אחי אביו הגה"ק רבי שמואל הלוי אוסטערליץ זצ"ל אב"ד ור"מ ק"ק מישקאלץ.

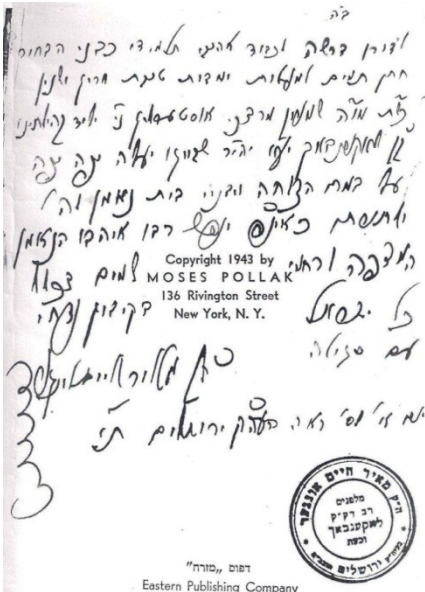
בשנת תרצ"ט עלה רבי שמעון מרדכי לארה"ק ולמד בישיבתו של מרא דארעא דישראל הגה"ק רבי יוסף צבי דושינסקי זצ"ל גאב"ד עיה"ק ירושלים, שם עלה

בתורה ויראה ונעשה לאחד מחשובי הבחורים, ורבו רחש לו חיבה יתירה ומינהו לאחד משרי עשרות ממונה רוחני לבחורים בישיבה. בבחרותו בעת לומדו בישיבת המהרי"ץ דושינסקי בירושלים זכה להסב על שולחנו של הגה"ק רבי מאיר חיים אונגאר זצ"ל אבדק"ק לאקענבאך מידי שבת בשבתו והיה משתעשע עמו בד"ת, והיה מתלמידיו החביבים.

בשנת תש"ד נשא את אשתו הצדקנית מרת רחל ע"ה בת מו"ה רבי שלמה יהודה פישער ז"ל (נפטר ג' ימים אחרי אירוסי בתו ביום ח' ניסן תש"ד, ומנו"כ בביה"ח "נחלת יצחק" בגבעתיים) ואשתו מרת אידה ע"ה (אחרי פטירת בעלה עברה לגור אצל בתה כ"ב שנה, ונפטרה ביום ו' אב תשט"ז, ומנו"כ בביה"ח "שומרי שבת" זכרון מאיר בב"ב) בת מו"ה רבי יהודה קלבה ז"ל חתנו של הגה"צ רבי פנחס

גאלדשמיד זצ"ל דומ"ץ בק"ק אלטונה שבגרמניה. רבו רבי מאיר חיים אונגאר העניק לו במתנה לנישואיו הספר "וידבר משה" עה"ת, ואף כתב לו הקדשה, וז"ל: "ב"ה. לדורן דרשה לכבוד אהובי תלמידי כבני הבחור חתן תמים למעלות ומדות טובת חרוץ ושנון כש"ת מו"ה שמעון מרדכי אוסטערליץ נ"י יליד קהלתינו ק"ק לאקענבאך יע"א יה"ר שזווגו יעלה יפה יפה על במתי הצלחה ויבנה בית נאמן לה' ולתורתו כאונ"פ ונפש רבו אוהבו הנאמן המצפה לרחמי שמים בכלל כל ישראל בקיבוץ נדחי עם סגולה. יום א' לס' ראה פעה"ק ירושלים ת"ו. הק' מאיר חיים אונגער".

אחרי נשואיו עבר רבי שמעון מרדכי להתגורר בבני ברק, ונסמך להוראה. הוא התקרב מאוד אל הגה"ק ה"חזון איש" והגרי" לאנדא זצ"ל אב"ד בני ברק והגה"צ בעל "שבט הלוי" זצ"ל, זי"ע. בנה את ביהמ"ד "חוג חתם סופר" במרכז בני ברק, והיה מראשי הקהלה ושימש כגבאי ראשי במשך כיוכל שנים. הוא היה תלמיד חכם ובר אוריון ומסר הרבה שיעורי תורה והיה דרשן נפלא. נפטר כ"ח אייר תשנ"ח, ומנו"כ בביה"ח "סגולה" בפתח תקוה.

אדמו"ר הגה"צ רבי ישראל משה דושינסקי זצ"ל גאב"ד העדה החרדית בעיה"ק ירושלים הספידו ובתו"ד אמר: "היה תלמיד חביב של אבא מארי הרבי [מהרי"ץ] זצ"ל, ואנחנו ראינו את גדלותו של הנפטר בתורה וזכורני אותו עוד מהישיבה איך

שעסק בתורה, אבל ביותר מזה הנה היה תלמיד נאמן בלב ונפש של אבי הרבי זצ"ל, ואבי כידוע לא הראה קירבה סתם לכל אחד ואותו חיבב מאוד וודאי ראה אצלו הרבה שע"כ חיבבו כ"כ, וע"כ חבל על דאבדין".

הגה"צ רבי יצחק צבי בערנפעלד זצ"ל גאב"ד "חוג חתם סופר" בשכונת זכרון מאיר בב"ב קרא עליו בהספדו: "רבי שמעון רבי שמעון, אחי נעמת לי מאוד צר לי עליך אחי איך שקעה השמש בצהריים, זכורני ימים מקדם איך שלמדנו יחד בישיבה בירושלים אצל הרבי זצ"ל איך למד בהתמדה גדולה בזמנים הקשים הללו בזמני מלחמה והצער, ואיך לא פסק פומיה מגירסא, ישנו בחדר אחד כמה זמנים טובא והוא הנפטר הגדול לא ביטל רגע לריק, וביותר זכורני איך שהרבי זצ"ל אהבו אהבת נפש ממש והראה לו חיבה יתירה מה שלא הראה כמעט לאף תלמיד, ותמיד כשנכנס לרבי זצ"ל שמח הרבי שמחה רבה והיה לו לתלמיד חיביב ביותר, ותמיד בכל זמן היה חוזר על דברי הרבי זצ"ל ודולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. ומאין נמצא עוד כנפטר הזה עובד ה' באמונה שלימה ובתמימות כזה מדור העבר שאין עוד כיום בנמצא. גם אח"כ בבואו לב"ב זכה להיות מעסקני הציבור לשם שמים באופן נפלא היה מבוני ומייסדי קהילת חוג חתם סופר בב"ב ושימש כגבאי ראשי במסירות נפש שלא ע"מ לקבל פרס זה כארבעים שנה והכל על צד היותר טוב, והיה מרבה שלום עם כל אדם, והיה מבעה"ב החשובים פה בעירנו וזכה להיות כעזר ואחיסמך לבניית עיר התורה, גם זכה להעמיד דור ישרים את בנו חיבבו [רבי שלמה יהודה] ונכדים ונינים כולם יראים ושלמים ההולכים בדרכיו".

הגה"צ רבי נתן געשטעטנער זצ"ל גאב"ד קרית אגודת ישראל ור"מ דמתיבתא "פנים מאירות", קרא עליו בהספדו: "שמעון

הגה"צ רבי נתן גשטטנער עם רבי שמעון מרדכי אוסטרליץ ויבלח"ט בנו רבי שלמה יהודה בבר מצוה לנכדו

הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה, הנפטר הדגול היה מחשובי הבעלי בתים של דורינו יהודי יקר שמלפני השואה, כאלו יהודים כבר אין כמעט כהיום בנמצא. תכלית של ישראל בעה"ב בנקיון כפים, תלמיד חכם מופלג ישב ולמד הרבה, והיה גם בעל ידיעות בתורה, ועסק בעבודת ה', וגמילות חסדים, ובכל השטחים היה בתכלית הנרצה. הנפטר הדגול היה תלמיד מופלג של חותני זקיני הגה"ק רבי יהודה הכהן קרויס

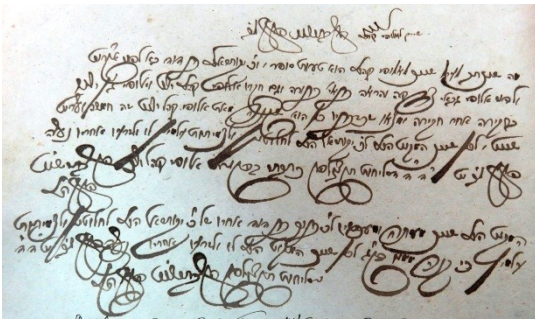
זצ"ל אבדק"ק לאקענבאך, וכן תלמיד מ"מ חותני הגה"ק רבי מאיר חיים אונגאר זצ"ל ששתה תמיד בצמא את דבריהם והיה בן ביתם ודרש מדבריהם לאחרים, ואף

הם העריצוהו וחיבבוהו מאוד. כי מרדכי היהודי גדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו, המנוח הרבני רבי שמעון מרדכי ז"ל היה גבאי ביהמ"ד ועסק בצרכי ציבור יותר מארבעים שנה והיה רצוי לכל אחיו באמונה ובתמימות ובשלום עם כל אחד ואחד באופן נפלא מאוד. וכן זכה שתהיה מטתו שלימה שהשאיר אחריו דורות ישרים מבורכים את בנו יחידו ונכדים תלמידי חכמים ההולכים בדרכיו, והתקיים בו מאמר חז"ל (שבת כ"ג ע"ב) אמר רבא דרחים רבנן הוו לי בנין רבנן, דמוקיר רבנן הוי ליה חתנוותא רבנן, דדחיל מרבנן הוי הוא גופיה צורבא מרבנן, והמנוח הדגול הזה היה מוקיר רבנן ורחים רבנן ואיהו גופיה הוי צורבא מרבנן".

אשתו הצדקנית מרת רחל ע"ה נפטרה ביום י"ז שבט תשנ"ה, ומנו"כ בביה"ח "סגולה" בפתח תקוה. זכו להקים משפחה מפוארת של תלמידי חכמים.

במלאות שנה לפטירתו הו"ל צאצאיו קובץ "שם משמעון" ע"ש ובו 'דברי תורה לפי סדר פרשיות התורה ובסוגיות הש"ס ובדרוש ואגדה דברים מתוקים מדבש ומנופת צופים שנערכו מתוך כתי"י של אבינו וזקנינו הרבני המופלג העסקן התורני מוה"ר שמעון מרדכי הלוי אוסטרליץ ז"ל. תנצב"ה.

הוספה לחלקו הראשון של המאמר - מצאתי עוד בפנקס "מקומות בית הכנסת" אודות מקום שרבי יקותיאל בעער הנ"ל ערער על חזקת הקהל עליו, ואח"כ קנוהו אחיו רבי ברוך ממנו:

"שייך לאלופי קהל הק' שבת י שו"נ פק"ק ל"ב. מה שנכתב לעיל שייך לאלופי קהל הוא טעות סופר, וכ' יקותיאל ב"ר דוד בא לפני אקרו"ט ולפני אלופי גבאי צדקה והראה בראי' ברורה וגם חקרו אלופי קהל יצ"ו ואלופי ג"ץ

[=גבאי צדקה] יצ"ו בחקירה אחר חקירה ומצאו שכדבריו כן הוא שנקנה מאת אלופי קהל יצ"ו זה חמשה ועשרים שנים, לכן שייך המקום הנ"ל לכ' יקותיאל הנ"ל לחלוטין ולצמימות עלמין לו ולזרעו אחריו נעשה פק"ק לאקענבאך יום ד' ד' ד' דסליחות תקצ"ג לפ"ק. כתבתי בפקודת אלופי קהל יצ"ו הק' שבת י שו"נ פק"ק הנ"ל. המקום הנ"ל שייך מעתה ומעכשיו לכ' ברוך ב"ר דוד אחיו של כ' יקותיאל הנ"ל לחלוטין ולצמימות עלמין כי קנה ממנו בק"ג לכן שייך המקום הנ"ל לו ולזרעו אחריו נעשה פק"ק ל"ב יום ד' ד' ד' דסליחות תקצ"ג לפ"ק ה' שבת י שו"נ פק"ק הנ"ל".

התודה והברכה לנכדו הגאון רבי יעקב הלל אוסטרליץ שליט"א דומ"ץ חסידי דאראג בב"ב על עזרתו, ולהרב שמואל חיים יעקב גרובער שליט"א משיכון סקווירא

הרב נפתלי יהושע הכהן דוידוביץ'

אשדוד

לתולדות משפחות בקהלות ויִדְרָאן - מעזשילאברייץ

משפחת הכהנים דאוידאוויטש

[ותולדות משפחת רבי יעקב בער העללער]

הראשון הידוע לנו ממשפחת כהונה זו הוא רבי משה דאוידאוויטש (תקפ"ב-תרנ"ה). מקום מגוריו היה בכפר הקטן ווידראן (vidrany) הסמוך למעזשילאברייץ (medzilaborce) בצפון מזרח סלובקיה, צמוד לגבול עם פולין. מעבר לכך לא ידוע לנו על דורות קודמים ממשפחה זו. במשך תקופה ארוכה היתה רווחת שמועה, ולפיה המשפחה נמנית על צאצאי הגאון בעל קונטרס הספיקות שנחשב כמובן לכהן מיוחס, וכי שם המשפחה בעבר היה כהנא. אך ככל הנראה שמועה זו אינה נכונה. בפרט לאחר שביצענו בדיקת DNA המיועדת במיוחד לבדוק יחוס בן אחר בן (בעזרתו החשובה של הרב דובעריש וועבער שליט"א), והתברר כי אין התאמה בין התוצאה של צאצאי משפחת דאוידאוויטש לבין שלשה תוצאות (או יותר) של משפחות שונות הנמנים בוודאות על צאצאי בעל קונטרס הספיקות בן אחר בן, ולכן ככל הנראה אין המשפחה נמנית על צאצאי הגאון בעל קונטרס הספיקות, (כי אילו היתה המשפחה מנכדיו, התוצאה היתה צריכה להיות זהה לשאר צאצאיו הידועים).

זאת אמנם ברור, שאין שום ספק בעצם יחוס כהונתה של משפחה זו, אשר ידועה ככהונתה מזה זמן רב. וכן הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ל וע התבטא בכמה הזדמנויות בשבח כהונתו של זקני הרה"ח ר' שלמה דוידוביץ' ז"ל.

בחלקו הראשון של המאמר שלפניכם נפרט את כל מה שמצאנו אודות משפחה זו במצבות בבית העלמין במעזשילאברייץ וברישיומים הממשלתיים, תודות למר שאנדור באטשקאי על השגת התמונות והמסמכים. ובחלקו השני של המאמר נרחיב אודות מחותנם הרב הנכבד מו"ה יעקב בער העללער ז"ל ראש יהודי ווידראן, ומשפחתו אחריו, כפי אשר ידונו – יד כהה מגעת.

רבי משה הכהן דאוידאוויטש ז"ל מוידראן

נולד בשנת תקפ"ב בערך. במפקד משנת תרכ"ט נרשם שנוולד ב- H Olyko. ככל הנראה מדובר בכפר Homonna-Olyka הנמצא 10 קילומטרים ליד Radvan nad Laborcom צפונית להומנא. לפרנסתו עסק במסחר.

בבית החיים במעזשילאברייץ (הממוקם בסמוך לכפר ווידראן) ישנה מצבה, המורה לכאורה על קברו של רבי משה דאוידאוויטש. (כתבתי "לכאורה", היות ולא נמצא רישום פטירה של רבי משה דאוידאוויטש, ולכן אין וודאות מוחלטת כי באמת

מדובר במצבתו). על המצבה הנ"ל נרשם כך: פ"נ איש
תם / וישר ולא נהנה / רק מיגיע כפיו / עד עת
פטירתו / תמים במעשיו / וישר במעלליו / נפטר
בשם טוב / מ' משה בן מו"ה / דוד כ"צ ז"ל נפטר /
כח אדר תרנ"ה לפ"ק / תנצב"ה.

אם אכן מדובר במצבתו, הרי שלמדנו ממנה את
תאריך פטירתו, וגם את זה ששמו של אביו היה ר'
דוד (רבי דוד זה נפטר לפני שנת תר"ז, שכן בשנה זו
כבר נולד נכדו שנקרא על שמו, ראה להלן). ומשכך,
יתכן שרבי משה הוא הראשון שנקרא בשם חניכת
המשפחה: **דאווידאויטש**. כלומר בנו של דוד.
במקביל לכך נראה שבני המשפחה השתמשו בשם
כ"ץ וכפי שנרשם על גבי המצבה. וכן מצאנו
במצבותיהם של שאר בני משפחת דאווידאויטש את
התואר **כ"ץ**, ובחלקם ניתן
לראות שתואר זה אינו רק

לשם ציון הכהונה בעלמא, אלא משמש גם לשם
משפחה, וכפי שעוד ניוכח בהמשך. ברבות הימים - כך
מסתבר - נשכח שם המשפחה כ"ץ ונשאר רק השם
דאווידאויטש.

זוגתו של רבי משה היתה מרת **מינדל** ע"ה בת רבי **יצחק**
מאשקאויטש ז"ל. (בחלק מהרישומים מופיע שם
משפחתה מהבית **יודקאויטש**. יתכן שזה שיבוש
מאיצקאויטש, וכלומר בת של יצחק). נולדה בשנת
תקפ"ח בערך בווידראן. בבית החיים במעזשילאברייך
ישנה מצבה השייכת לכאורה אליה. על המצבה נרשם
כך: פ"נ / האשה הצניעה / מלחמה נתנה / לדלים מרת /
מינדל / בת מו"ה **יצחק** ז"ל נפ' ד' דחה"מ פסח / תרס"ב
לפ"ק / תנצב"ה.

צאצאיהם:

1. פייגא ואסתר נפטרו בשנת תר"ד.
2. גיטל נולדה בשנת תר"ד.

3. רבי דוד דאוידאוויטש ז"ל ממעזשילאבריק. נולד בשנת תר"ז בערך בוויזדראן. לפי הרישומים היה סוחר לפרנסתו. נפטר כנראה בגיל 68 ונטמן במעזשילאבריק. וכך נרשם על המצבה השייכת לו לכאורה: פ"נ / דרך ביושר לבב / והלך בתום אשוריו / דרכי כהונה בברכתו / הוא גבר תמים הרבני / מו"ה דוד כ"צ בן / מו"ה משה הכהן ז"ל / שקטה רוחו א' דחוו"ס סוכות תרע"ה לפ"ק / תנצב"ה. גם על מצבה זו ניתן לראות לכאורה כי הכינוי כ"ץ שימש גם כשם חניכת המשפחה, כי סמוך לשמו נרשם כ"ץ, ושוב סמוך לשמו של אביו נרשם הכהן.

כפל הכינויים מורה שוב כי התואר כ"ץ שימש כשם משפחה.

זוגתו היתה מרת לאה בלימא בת ר' הירש לייב איצקאוויטש (לפעמים נרשם שם משפחתו פייגנבאום) ע"ה. נולדה בשנת תר"י במעזשילאבריק. נפטרה בחצי ימיה בגיל 49 שנים ונטמנה במעזשילאבריק. וכך נרשם על מצבתה (במקרה זה המצבה זוהתה בוודאות ע"י רישום פטירתה ששרד): פ"נ / האשה הצנועה והיקרה / אשת חיל / עטרת בעלה ותפארת בניה / בחצי ימי' הלכה לעולמה / מרת לאה בלימא ב"מ / צבי ארי' / נפ' י"ג שבט / תרנ"ט / לפ"ק / תנצב"ה.

צאצאיהם: (א) פערל. נולדה 5 בינואר 71 [תרל"א]. (ב) ר' הירש לייב נולד 20 במאי 72 [תרל"ב]. סוחר לפרנסתו. ברשימת הפרענומערנטון ממעזשילאבריק לספר אפסי ארץ ח"ג נרשם שמו כך: צבי ארי' כ"ץ דאוידאוויטש. ואם כן שוב יש לנו הוכחה שהתואר כ"ץ שימש כשם משפחה יהודי במקביל לשם המשפחה הרשמי. זוגתו היתה מרת ברטה (בילא) לבית שלעזינגער מיאָבלאַניע. נפטר בגיל 63 ונטמן במעזשילאבריק. על מצבתו נרשם: פ"נ / איש תם וישר / מו"ה / צבי ארי' / בן ר' דוד הכהן ע"ה / י"נ ט"ז אב תרצ"ז / צבי וחמיד ללמוד משניות בחבורה / ארי' עלה מסבכו נפשו שבה למקורה / עם הנרדמים שיקצו יקום במהרה / תנצב"ה. [צאצאיהם: 1. לאה (נולדה 900). 2. יצחק

(נולד 905, נפטר 23 באפריל 906). 3. **ברוך** (ברנהארט, נולד 906, נשא ביום 17 בינואר 937 את **אסתר** בתם של ר' **גבריאל שיינבערגער** והלן לבית **שפיטצער** מפרעשבורג). 4. **ישראל מאיר** (איזראל, נולד 913, נשא ביום 17 בספטמבר 940 את **אסתר** בת ר' **יוסף פארקאש** ופאני לבית **שלעזינגער** מפרעשבורג), כנראה נספה במיידאנק ביום ב' אלול תש"ב]. ג) **חנה חיה**. נולדה 1 בנובמבר '78 [תרל"ט], נישאה לר' **יוסף וואלד** ביום 2 בדצמבר 902. ד) **טשארנא** נולדה 8 במאי '81 [תרמ"א]. ה) **רייזל** נולדה 14 באוגוסט '83 [תרמ"ג]. ו) **נטע** יליד '84 [תרמ"ד]. ז) **בנימין** נולד 5 במאי '85 [תרמ"ה]. ח) **יצחק**. נולד 20 במאי '86 [תרמ"ו]. ט) **אביש**. נולד 31 ביולי '87 [תרמ"ז], נפטר 20 בדצמבר '89 [תר"נ].

4. מרת **סילקא** ע"ה אשת רבי **צבי יעקב בוימהאפט** ז"ל ממעזשילאברייץ. נולדה בשנת תרי"א בערך בווידראן, נפטרה בגיל 68, ונטמנה במעזשילאברייץ. וכך נרשם על מצבתה: פ"נ / אשה צנועה וחשובה / מרת **סילקא** ע"ה / ב"ר **משה הכהן** / אשת רבי **צבי יעקב** ז"ל. נפטרה י"ד אייר עטר"ת לפ"ק.

בבית החיים במעזשילאברייץ ישנה מצבה השייכת לכאורה לבעלה, וכך נרשם עליה: פ"נ / איש ישר / ... / מ' **צבי יעקב** ...

מ' **ישראל** ע"ה נפטר / ער"ח תמוז תרע"ד / תנצב"ה.

צאצאיהם: א) ר' **ישראל** יליד '72. ב) **illés** יליד '73. ג) **יצחק לייב** נולד 13 במרץ '78 [תרל"ח]. ד) **יוסף** נולד 25 באוקטובר '81 [תרמ"ב]. ה) **מענדל** נולד 15 בנובמבר '83 [תרמ"ד]. ו) ר' **פרץ** מראצפערט הי"ד. נולד 9 בינואר '86 [תרמ"ו]. זוגתו היתה מרת **אסתר** בת ר' **נחמן** הי"ד.

נעקדה"ש ז' סיון תש"ד. [מצאצאיהם הם רבי **ישראל** ורבי **אהרן זאב בוימהאפט** ז"ל מברוקלין]. ז) הרב ר' **נתן** הי"ד מקלויזנבורג. נולד 15 במאי '90 [תר"נ]. תלמידו של הגה"ק בעל לבושי מרדכי ממאד. תשובות מרבו שנשלחו אליו נדפסו בלבושי מרדכי (י"ד קמא סי' נז, מ"ר סי' מ', ליקוטי תשובות י"ד סי' קא). זוגתו היתה מרת **מרים** הי"ד בת הגאון רבי **ברוך גרינפעלד** מהערמאנשטאט. נעקדה"ש בשבועות תש"ד יחד עם 14 צאצאיו. ח) **ליבא פעסל** נולדה 16 באפריל '92 [תרנ"ב].

5. **אהרן** נולד 5 בדצמבר '53 - ד כסלו תרי"ד.

6. **הענטשא** ע"ה. נולדה 6 ביוני '56 - ג' סיון תרט"ז.

7. רבי **מרדכי דאווידאוויטש** ז"ל מווידראן. יליד תרל"ט. זוגתו היתה מרת **נעכא** בת רבי **מנחם איצקאוויטש** מפעפעיא ע"ה. ילידת תרכ"ד. נפטר בגיל 79 ונטמן במעזשילאבריץ, על מצבתו נרשם כך: פ"נ / איש ירא אלקים וסר מרע / כש"ת / ר' **מרדכי כ"ץ** / בן ר' **משה ז"ל** / **דאווידאוויטש** / יצאה נשמתו י"ג שבט תרח"ץ / תנצב"ה / מה יפו פעמיו ומה נעמו מידותיו הישרים / רב צדקה וחסד גמל, ביתו פתח לעניים / דרכיו דרכי נועם אוהב ורודף שלום / כהן שדעתו יפה שומר פיו כל הימים / יגיע כפו אכל באמונה ובזיעת אפים. יצויין שמצבה זו היא היחידה שבה מופיע גם שם המשפחה **דאווידאוויטש** וגם השם **כ"ץ**.

זוגתו נפטרה כעשרים וארבע שנים קודם לכן, ומנו"כ במעזשילאבריץ. וכך נרשם ע"ג מצבתה:

פ"נ / אשה חשובה וצנועה / מרת / **נעכא** / בת ר' **מנחם ע"ה** / אשת ר' **מרדכי כ"ץ נ"י** / נפ' א' דר"ח תמוז תרע"ד / **תנצב"ה** / נודעת לשם ולתפארת בשער בת רבים / עיניה היו תמיד על תהלוכות בניה בדרך ישראל / כל מכירה יעידו על טוב לבה ומדותיה הנעימים / אביונים החזיקה בשתי ידים ובסבר פנים. [ושוב, במצבה זו למעשה גם כן מוכח בבירור שהתואר **כ"ץ** שימש כשם משפחה, כי במקום שבאים לתארה כאשת ר' **מרדכי**, אין סיבה להדגיש את עובדת היות בעלה כהן, וא"כ מה שנכתב אשת ר' **מרדכי כ"ץ** אין הכוונה סתם לציין את כהונתו, אלא הכוונה גם לשם משפחתו, וכאמור].

צאצאיהם: (א) מרת **לאה** נולדה ביום 15 בדצמבר '83 [תרמ"ד]. נישאה ביום 5 בספטמבר 905 לר' **שלמה ווייטץ**. (ב) ר' **יצחק** נולד 13 במרץ '86 [תרמ"ו]. זוגתו היתה מרת מרים בת ר' אפרים. נעקדה"ש בשנת תש"ד הי"ד כרשום על מצבת אחיו, מובא להלן. (ג) **חיה** נולדה 7 במאי '92 [תרנ"ב]. (ד) **דוד** נולד 7 באוקטובר '94 [תרנ"ה]. (ה) **ברטה ביילא**. נולדה 13 במאי '97 [תרנ"ז]. (ו) **Mór** נולד 22 בנובמבר 900 [תרס"א]. ונפטר כעבור שנתיים ביום 17 אוקטובר 1902. (ז) **מינדל** נולדה 23 באפריל 1906 [תרס"ו].

בנוסף לזה
מצאנו מצבה
במעלבארן,
אוסטראליא.
שעליה כתוב:
פ"נ / איש
תם וישר /
המופלג / מ'

מנחם בן מרדכי הכהן ע"ה / דאווידאוויטש /
נפטר ש"ק כ' אדר א' תשי"ט לפ"ק / תנצב"ה.
ככל הנראה מדובר בבנו של ר' מרדכי דנן. על
המצבה רשום גם זכרו של אחיו ר' יצחק
ומשפחתו שנעקדה"ש הי"ד. (ייש"כ להרה"ח ר'
חיים הערש פויגל ממעלבארן על התמונות).

8. מרת שרה ע"ה. ילידת תרכ"ב. ברשימת הלידות באלטשטאדט (סטארי-סמבור) שבגליציה, ישנם רשימות צאצאים של שרה דאווידאוויטש ילידת מעזשילאברייץ. יתכן ומדובר בצאצאיה.
9. טשארנא ע"ה. ילידת תרכ"ו.

10. רבי ישראל מאיר (ב"ר משה) הכהן דאווידאוויטש ז"ל מהומנא

נולד בשנת 65'-תרכ"ה בערך בווידראן להוריו רבי משה הכהן ומרת מינדל דאווידאוויטש הנ"ל. בהיותו בגיל 26 נשא את זוגתו מרת חיה ע"ה (אודותיה ואודות משפחתה נרחיב להלן במיוחד), גם היא ילידת 65'. הנישואין התקיימו בתאריך 21 ביוני 91' - יום ראשון ט"ו סיון תרנ"א בכפר יאָבֿלאָניע (מקום מגורי ר' משה הערש גרינבערגער - אבי הכלה באותו זמן, הכפר נמצא על אם הדרך בין הומנא למעזשילאברייץ). לאחר נישואיו הוא התגורר בווידראן, ובשנת תר"ס בערך עבר לגור בעיר המחוז - הומנא. מצא את מותו בקיצור ימים ושנים (בשנת עת"ר בערך) מעץ שפגע בראשו במהלך עבודתו. יום היא"צ הוא ביום ח' כסלו.

צאצאיהם:

א) ר' שמואל דאווידאוויטש מהומנא הי"ד. נולד ביום י"א אב תרנ"ד. היה לו חנות לממכר מצרכי מזון בהומנא בשותפות עם גיסו ר' יחזקאל שענדארף. נעקדה"ש בימי הזעם. זוגתו היתה מרת חיה ליבא (לוטי) בת ר' יוסף חיים ומרת שרה זיסל העללער ראה אודותם בהמשך. צאצאיהם: (1) רעכל. (2) חיים. (3) מרים ערנברג. (4) כרמלה. (5) שרה זיסל ברג. חלקם הותירו משפחות עניפות.

(ב) מרת **רעכל** ע"ה. נולדה ביום ד' טבת תרנ"ו. אשת רבי **זאב קליין** מדולהא. שתיהם נעקדה"ש בימי הזעם הי"ד. צאצאיהם: (1) **יצחק (איצ'ו)**. הותר אחריו משפחה. (2) **ישראל מאיר**. נהרג במלחמת תש"ח. ועוד ילדים שנעקדה"ש בימי הזעם הי"ד.

(ג) מרת **בילה (ברטה)** ע"ה. אח"כ בקנדה. אשת רבי **יחזקאל שענדארף** מהומנא הי"ד. צאצאיהם: (1) **ישראל מאיר**. (2) **בנימין**. (3) **גולדא**. חלקם הותרו משפחות עניפות.

(ד) ר' **שלמה זלמן דאוידאוויטש** הי"ד מהומנא. נולד ביום כ"ג שבט תרנ"ט. נעקדה"ש בשנת תש"ד. זוגתו היתה מרת **אסתר (עטיל)** ע"ה. שרדה את השואה וגרה בגבעתיים, ונפטרה כשהיא למעלה מ-100 שנים. נטמנה בנחלת יצחק. צאצאיהם (1) **גבריאלה**. (2) **יהודה**. (3) **ישראל מאיר**. (4) **מרגלית דויטש**. הותרו משפחות עניפות.

(ה) רבי **דוד (ב"ר ישראל מאיר) הכהן דוידוביץ'** ז"ל ממינכן - ירושלים

נולד ביום כז שבט תרס"א בהומנא להוריו ר' **ישראל מאיר** ומרת **חיה דאוידאוויטש הנ"ל**. כאמור לעיל אביו נפטר בדמי ימיו, והותרו יתום צעיר. בחודש סיון תרפ"ה

רבי דוד הכהן דוידוביץ'

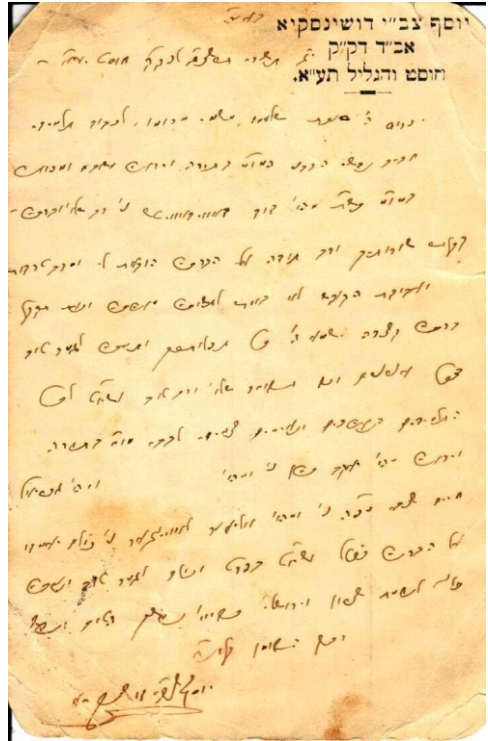
נשא את זוגתו בזיו"ר מרת **הענדל** ע"ה (נפטרה בדמי ימיה ביום כ"ג תמוז שנת תש"ט, מנוחתה בפ"ת) בת רבי **מנחם העס** מוויען (בן רבי **משה וחנה העס** מוויען, נפטר ז"ך תשרי תר"פ ומנוחתו בוויען) ומרת **שיינדל טרולא** (בת רבי **שלמה ואסתר אונגר** מפישבאך, עלתה לא"י יחד עם חתנה, נפטרה ל' שבט תש"ד ומנוחתה בהר הזיתים, קברה נשאר שלם באורח פלא). זוגתו בזיו"ר היתה מרת **ציפורה** ע"ה בת הרה"ח ר' **חיים צבי פעלדמאן** שו"ב בגרוסווארדיין וטשעקע מחסידי הרה"ק מסאטמאר זי"ע. ומרת **רייזל** בת ר' **שמואל רויטמאן** מחסידי וויז'ניץ בגרוסווארדיין.

ר' דוד היה תלמיד מובהק של הגאון מהרי"צ דושינסקי בהיותו אב"ד גאלאנטא. למד חזנות בווינה, לקראת נישואיו נתמנה לשמש כחזן ראשי במינכן מטעם הקהילה. השתמר בידינו מכתב מאת רבו הגאון מהרי"צ דושינסקי שנשלח אליו למינכן. וזה לשון המכתב:

בעזה"י. י"ג תשרי תרצ"ב לפק"ק חוסט יע"א.

יפרוס ה' סוכת שלומו, משמי מרומו, לכבוד תלמידי חביבי נפשי, הרבני המו"מ בתורה ויראה משובח ומפואר במו"מ כש"ת מהו' דוד דאוידאוויטש נ"י. רב שלו' וברכה.

קבלתי שורותיך ורב תודה על הברכה הובאת לי ומרב טרדות ועבודת הבורא לא באתי לתשובה מאהבה ועתה תקבל ברכה קצרה ישמע ה' כל תפלותיך ותזכה לגמר טוב בכל ענינים וכן תאמר שלו' ורב טוב ושירו"ט (- ושמתח יום טוב) לכל התלמידים הנאהבים ותלמידים צמידי לבבי מו"מ בתורה ויראה מהו' יעקב כהן נ"י ומהו' (כאן נשאר חלק) ומהו' גבריאל חיים צבי פפ"ה (-פאפענהיים) נ"י ומהו' אליעזר לאווינגער נ"י כולם יעמדו על הברכה ... ושירו"ט בפרט וכולם לגמר טוב וזוכה כלנו לתחיית ציון וירושלי' כאור' נפשך הטוב ונפש רבך הנאמן בלונ"ח

יוסף צבי דושינסקיא

עם התגברות הרדיפות בגרמניה, עזב בשנת תרח"צ את מינכן לכיוון א"י, כשלאחר מכן הצטרפו גם ב"ב וילדיו.

בא"י גר תחילה בפרדס חנה, אחר כך עבר לירושלים, היה ממייסדי בית הכנסת הגר"א בבית וגן, ושימש שם כגבאי, חזן, ומגיד שיעור. עשרות שנים היה מלמד תינוקות. נלב"ע בשבת קודש פרשת בשלח טו שבט תשמ"ט בשנת פ"ח לחייו אחר שזכה להכניס ס"ת בחודש מרחשון קודם פטירתו. נטמן בהר הזיתים.

רבי שלמה הכהן דוידוביץ'

צאצאיו: (1) רחל. צאצאיה בני משפחת ראבב במונסי. (2) הסופר סת"ם המפורסם הרה"ח רבי מנחם ז"ל מירושלים, יליד תרפ"ח, תלמיד הגאון מהר"צ דושינסקי, היה דבוק אל אדמו"ר מתולדות-אהרן זצוק"ל ובנו יבדלחט"א אדמו"ר מתולדות-אברהם-יצחק. העמיד תלמידים הרבה באומנות הסופרות, וחולל מהפכה בשטח זה. נפטר כ"ג סיון תשע"ז. (3) ישראל מאיר הל"ו. (4) זקני הרה"ח רבי שלמה ז"ל מירושלים. יליד תרצ"ג, חתן הרה"ח בנש"ק רבי אלטר אליעזר רוקח מיערוסלב ז"ל בן הרה"ק רבי ישעי' שלו' רוקח מוואניאוויטש הי"ד

(נכד הרה"ק מהר"ש מבעלזא והרה"ק מראפשיץ זי"ע). למד אצל הגאון מהרי"צ דושינסקי, הסתופף בצל כ"ק מהר"א מבעלזא, שימש בקודש אצל הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס ראב"ד ירושלים בערוב ימיו. כל ימיו היה דבוק ברבותיו אלו. היה ת"ח ויודע ספר המדקדק על קלה כחמורה, נהנה מיגיע כפיו, הרבה בגמ"ח ומעש"ט, נפטר כ"ה סיון תשע"ג ונטמן בהר המנוחות. (5) **משה צבי הי"ו**. (6) **אסתר תחי**. (7) הרה"ח רבי **יצחק ז"ל מב"ב**, (חתן הרה"ח ר' הערשל טייטלבוים ז"ל), היה משב"ק אצל אדמור"י וויז'ניץ, עמד שנים רבות על משמרת הטהרה והקדושה, העמיד תלמידים הרבה בישיבת יח"ל, נפטר ער"ח סיון תשס"ח. (8) מרת **חיה תחי** אשת ר' **יחיאל מיכל** (ב"ר אברהם אליעזר) **גולדשמיד ז"ל** מירושלים, ת"ח ועובד ה' מחשובי חסידי תולדות-אהרן, נפטר בדמי ימיו ביום ט"ז אב תשמ"א ונטמן בהר הזיתים. (9) הרה"ח ר' **אחיהוד הי"ו מב"ב** משב"ק אצל ה"אמרי חיים" מוויז'ניץ, חתן הרה"ח רבי נפתלי ב"ר אלטר אליעזר רוקח הנ"ל. (10) בתו מזיו"ש: מרת **שרה** (**פראדל**) תחי אשת ר' יהודה גרוס הי"ו מירושלים.

* * *

משפחת הרבני מו"ה יעקב בער העללער מווידראן וצאצאיו

זוגתו של רבי ישראל מאיר דאווידאוויטש הנזכר לעיל בחלק הראשון, היתה מרת **חיה ע"ה** בתו של רבי **משה הערש גרינבערגער** (אודותיו נרחיב להלן). זוגתו של רבי משה הערש היתה מרת **רעכל** בתם של רבי **שלמה זלמן בונים** ומרת **בילא רבקה**, מרת **בילא רבקה** זו היתה נשואה אחר כך להרב החסיד ר' **יעקב בער העללער**. אודותיו נותרו לנו הרבה ידיעות מפיו ומפי כתבו של נכדו חורגו רבי דוד דוידוביץ' הנ"ל. (על בעלה הראשון רבי שלמה זלמן בונים לא ידועים לנו פרטים כלל).

רבי **יעקב בער** נולד בשנת תקפ"ז (ע"פ המפקד משנת תרכ"ט. אולם כנראה נולד כמה שנים קודם לכן) לאביו רבי **אשר זעליג**. בגיל צעיר נשא את זוגתו הראשונה אשר נפטרה לאחר זמן קצר. וכעבור זמן לא רב, בשנת תר"ו בערך, נשא את זוגתו השניה מרת **בילא רבקה ע"ה** בתם של רבי **משה שענבראן ז"ל** (ברישומי הפטירות בוידראן מופיע **משה שענבראן** נפטר תשעה באב תרט"ז בגיל 65, והינדל **שענבראן** נפטרה י"א אב תר"ד בגיל 60, ככל הנראה מדובר בהוריה, היות ושמות אלו מצויים אצל ילדיה. אם כי את מצבותיהם לא מצאתי, אך מסתבר שהם גרו ונפטרו בוידראן, ולכן אף חתנם רבי **יעקב בער** קבע מקום מגוריו בוידראן). מרת **בילא רבקה** זו הייתה נשואה קודם לכן לבעלה הראשון רבי **שלמה זלמן בונים ז"ל**, ואף ילדה ממנו את בתה הבכורה **רעכל**. אך בתקופת הלידה נפטר בעלה ר' שלמה זלמן לבית עולמו, והיה קיים חשש סכנה אם יודע דבר פטירתו ליולדת. כשהזכירו זאת אצל הרה"ק מהרצ"א מדינוב זי"ע, נתן להם קמיע, ולמרבה הפליאה שכחה היולדת מבעלה, ולא שאלה אודותיו כלום במשך זמן רב, עד אשר יצאה מכלל סכנה.

כאמור, אחרי פטירת ר' שלמה זלמן הנ"ל, לקח רבי **יעקב בער העללער** את האלמנה מרת בילא רבקה לאשה, מסופר, ששידוך זה הוצע לו עוד לפני שנישאה לרבי שלמה זלמן בויס. אך מחמת איזה סיבה לא יצא השידוך לפועל. אמנם אחרי שרבי יעקב בער התאלמן מזוגתו הראשונה, ואף מרת בילא רבקה התאלמנה מבעלה הראשון, נישאו זה לזה, והוא הכניס לביתו את הבת הקטנה של זוגתו.

רבי יעקב בער העללער זכה לשני שולחנות, מצד אחד היה בר אוריין מופלג בתורה וביראה, אשר נתעטר בכתר הוראה מאת רבני דורו, וכן היה מופלג בחסידות והרבה להסתופף אצל הרה"ק מצאנז ועוד צדיקים, (גם מספרים שהיה נוהג לילך בימות החול בבגדי שיראין). ומצד שני נתברך בעשירות מופלגת, ושימש כמנהל האחוזת של הגראף המקומי בוויזראן. ביתו שימש כמרכז רוחני ליהודי הכפר, בית-המדרש של הכפר היה ממוקם בתוך ביתו הגדול, בחדר מרווח אשר הוקצה למטרה זו. הרבה צדיקים מפורסמים ובנש"ק היו נוהגים להתאכסן אצלו. כמו גם שאר עמך היו מתארחים בביתו ומקבלים את כל חפצם. (יצויין כי הישוב היהודי בכפר וויזראן התקיים עד ימי מלחמת העולם הראשונה, שאז נעזב הכפר מתושביו היהודיים, והם עברו לגור בעיר הסמוכה - מעזשילאבריק).

היה לו אח בפולין ושמו רבי **שמחה בונם העללער**, אשר גם הוא היה מנהל משק אצל גרף בכפר הבראה בשם איוואָניץ (בין דוקלא לרימנוב). מסופר, כי בשנה אחת

פרצה שריפה באחוזתו, והרבה ראשי בקר נשרפו למוות. רבי שמחה בונם הנ"ל הוכנס לבית הסוהר בתואנה כי הוא אשם בגרימת השריפה, ולדאבון לב אף נפטר שם והשאיר אחריו שתי יתומים, בן בשם **יוסף חיים** ובת בשם **גיטל**. דודם רבי יעקב בער לקחם תחת חסותו וגידלם בביתו. והשיאם בהגיעם לפרקם, ראה להלן.

רבי יעקב בער נפטר בגיל 77 בערך, ונטמן בבית החיים במעזשילאבריק הסמוך מאוד לוויזראן. וכך נרשם על מצבתו: פ"נ / ידיד לאומו אהוב אומתו / עניים היו בני ביתו / קודש הלולים פרו חסד וצדקה / בניו הדריך בתורה וכחוקה / דחיל רחים ומוקיר רבנן / וביד פתוחה ורוח נדיבה אותם חנן / בצל צדיקים חפה והתלונן / ה"ה הרבני המופלג בתורה ביראה / נדיבות יעץ אבן הראשה כמו"ה / **יעקב דוב** / בן מו"ה אשר זעליג. נפטר בשם טוב / ליל ש"ק י"ב תשרי תרס"ד

לפ"ק / תנצב"ה. (פרט השנה לא ברור כ"כ, אולם ככל הנראה הכוונה לשנת תרס"ד, כי רק בשנים תר"ס ותרס"ד חל ליל ש"ק בי"ב תשרי, ובשנת תר"ס היה עדיין בין החיים וחתם כערב-קבלן על התנאים של נכדו ר' מאיר צבי געליס ביום ח' אד"א תר"ס, מובא להלן).

זוגתו מרת בילא רבקה ע"ה נפטרה מספר שנים קודם לכן ונטמנה גם היא במעזשילאברייץ. וכך נרשם ע"ג מצבתה: נפש עדינה נפש יקרה / ביראת אלקים לבה דבקה / יד עניים בכל עוז החזיקה / לזאת יקרא אשה כבודה אשת חיל / אם רחמני לעניים צדק לבשה כבת אבחיל / ראשיתה היה רחמים וחמלה אחריתה / בשדה מרומי החסד קמה וגם ... היא אימתה ? / קצרו שפתינו לספר תהלתה / הלולים קודש לה' בני' פרי צדקתה / האשה הצדקת המהוללה ומפורסמת / מרת **בילא רבקה** בת הרבני / המופלג החסיד מו"ה **משה ז"ל** / עלתה למרומים ביום כה במרחשון / תרנז לפ"ק / תנצב"ה. משתי המצבות ניתן ללמוד על גדלותם של רבי יעקב בער וזוגתו ע"ה.

צאצאיהם

צאצאיהם היו רובם חסידים ואנשי מעשה ותלמידי חכמים מפורסמים בכל הסביבה. והם היו המשפחה השניה בחשיבותה במעזשילאברייץ (אחרי משפחת שיינפעלד נכדי רבי משה שיינפעלד חתן הרה"ק ה"בני יששכר"). ואלו הם:

1. מרת **רעכיל**, בתה של מרת **בילא רבקה** ע"ה מבעלה הראשון רבי **שלמה זלמן בויס**. נולדה בשנת תר"ג בערך. נישאה לבעלה רבי **משה הערש** (יליד תקצ"ז) ב"ר **אלימלך גרינבערגער** (מ-Kolonicz, גליציה) ביום 1 בנובמבר 59' - ערש"ק פרשת וירא יד מרחשון תר"כ. מסופר על אביו ר' אלימלך, כי נתברך בעשירות מופלגת אך לא זכה שנים רבות לבן זכר (אולם בת היתה לו בשם שושנה שנולדה בשנת תק"פ). בהיותו חסיד של הרה"ק **מהרצ"א מדינוב** ז"ע, היה מפציר ברבו שיברכו בן זכר, עד שפעם אחת הבטיח לו רבו בן זכר בתנאי שיוותר על עושרו וירד מנכסיו, וכך נולד בנו ר' משה הערש גרינבערגער.

מרת **רעכיל** נפטרה ל"ע בדמי ימיה בגיל 34 בערך, כשהיא משאירה אחריה יתומים רכים שהתגדלו אח"כ בביתו של זקנם רבי יעקב בער העללער. בבית החיים במעזשילאברייץ ישנה מצבה אשר שייכת אליה לכאורה. חלק מהמצבה נשבר

ונעלם. ומן הנותר ניתן לקרוא כד: מרת / רעכיל / ב"מ / שלמה זלמן ז"ל / נפטרה כ"ה ניסן תרל"ז לפ"ק / תנצב"ה.

צאצאיהם: (א) מרת שרה זיסל ע"ה. זקנה החורג רבי יעקב בער השיאה לבן אחיו היתום ויליד ביתו רבי יוסף חיים העללער בנו של רבי שמחה בונים העללער מאיוואָניץ

הנ"ל. שימש כשו"ב בהומנא. נפטר ביום ב' דר"ח אלול תרע"ה ונטמן בהומנא. [צאצאיהם היו: 1. דוד אלימלך נולד 13 באוקטובר '82. 2. ר' ישעי'. 3. ר' שמחה בונים. 4. בנימין. 5. פערל. 6. ישראל לייב. 7. בצלאל פרץ נולד 8 באוגוסט '87. 8. רעכל נולדה 17 בדצמבר '90. 9. מרת חיה ליבא (לוטי). נולדה 14 בספטמבר '93. נישאה לרבי שמואל ב"ר ישראל מאיר הכהן דאווידאוויטש מהומנא, נזכר לעיל בחלק הראשון יחד עם צאצאיו. נפטרה בשנת תשל"ז ונטמנה בחולון]. (ב) מרת חיה ע"ה אשת רבי ישראל מאיר הכהן דאווידאוויטש מהומנא. נפטרה ביום כ"א תשרי תרח"ץ ונטמנה בהומנא. נזכרו לעיל בחלק הראשון יחד עם צאצאיהם. (ג) מרת לאה ע"ה. (ד) הבחור שלמה זלמן. נותר רווק ל"ע.

[אחרי שרבי משה הערש גרינבערגער התאלמן מזוגתו הראשונה, נתן לו חמיו – חורגו רבי יעקב בער העללער את בת אחיו וילידת ביתו היתומה גיטל, בתו של רבי שמחה בונים העללער מאיוואָניץ הנ"ל. הנישואין היו בסוף שנת תרל"ז. כחצי שנה אחרי פטירת זוגתו הראשונה. אחרי נישואיהם עברו לגור ביאָבלאָניע. צאצאיהם מזיווג זה הם: (א) אשר זעליג (נולד 1 באוגוסט '78, נפטר 15 ביוני '79). (ב) צבי אלימלך (נפטר 10 ביוני '80 בגיל 8 חודשים). (ג) מלכה (26 בנובמבר '80). (ד) שמואל מאיר (נפטר 4 בפברואר '89 בהיותו בן שנה). (ה) שיינדל (21 בינואר '89). (ו) דבורה אסתר (28 במרץ '91). (ז) ישעי' אברהם (8 ביולי '93, נפטר 4 בספטמבר '94). (ח) בינה].

2. בתם מרת רייזל ע"ה אשת הרב החסיד המפורסם ר' ישראל גרינפעלד ממעזשילאברייץ. בנו של הרב החסיד רבי יהושע העשיל גרינפעלד ממיהאלאוויץ בן אחיו ויליד ביתו של הגאון הקדוש רבי שאול יחזקאל מליטשיק זצוק"ל בעל מגן שאול.

ר' ישראל נפטר בשב"ק י"ט ניסן תרע"ב ונטמן במעזשילאברייץ. על מצבתו נרשם כד: יצאה נשמתו / בש"ל חג הפסח שנת / תערב לעת ערב ונקבר / יום א' למחרתו

/ יום טוב נהפך לאבלינו / שבת משוש לבינו / רוחנינו / ראש ונכבד לאנשי עדתינו / אסף ד' / אליו רוחו ונשמתו / לדאבון לב כל היודעים אותו / המופלג בהפלגת חכמים ונבונים / ירא ד' מרבים שימש צדיקים / ותלמידי חכמים בלב תמים מו"ה / ישראל / בן הרב החסיד האמיתי / מו"ה ר' יהושע העשיל ז"ל. ממצבתו ניתן לאמוד את גדולתו וחשיבותו בקרב בני מעזשילאבריץ.

צאצאיהם:

א) ר' יעקב גרינפעלד מקליינווארדיין (כנראה הוא יעקב גרינפעלד הנמנה בין החותמים בשנת תרס"ד על תקנות הקלויז החסידי בקליינווארדיין). נפטר שם ביום י"ט חשוון תרע"ד. [צאצאיו: 1. ר' ברוך צבי הי"ד. 2. ר'

ישעי' הי"ד. זוגתו היתה מרת אסתר בת דו"ר ר' מרדכי חילל הנזכר להלן, לא היה לו זש"ק. 3. ר' אברהם הי"ד. 4. ר' ראובן הי"ד. 5. מרת חנה אשת ש"ב ר' יהושע העשיל גרינפעלד. (צאצאיהם: ר' אברהם שלמה גרינפעלד מאנטווערפן. מרת חיה רחל אשת ר' משה הכהן דרעזנער ז"ל שו"ב אנטווערפן. מרת דבורה אשת ר' יחזקאל הכהן קאטצבורג ז"ל ממונטריאול)].

ב) מרת מירל ע"ה אשת הרב החסיד ר' אלימלך סופר ממעזשילאבריץ בן הגה"ק ר' ישראל אפרים פישל אבדק"ק נאנאש בעמח"ס אפסי ארץ זצוק"ל. נולד בשנת כת"ר, נפטר ביום ל"ג בעומר תרפ"ה ונטמן במעזשילאבריץ. לא היה להם זש"ק ל"ע.

ג) ר' ברוך גרינפעלד הי"ד ממעזשילאבריץ. נולד ינואר 69'. ביום ב' שבט תרנ"ה נשא לאשה את מרת פריידא בת דודו רבי שמעון העללער (הנזכר להלן). ברשימת החנויות שהוחרמו בימי הזעם ע"י חוקי האריזציה - מוזכרת גם חנותו במעזשילאבריץ. [צאצאיהם: 1. ר' יהושע העשיל מב"פ נפטר יג סיון תשמ"ד. 2. ר' יעקב בער נפטר ערב סוכות תשל"ז. 3. ר' יחיאל מיכל מחיפה. 4. ר' טוביה מפלעטבוש. 5. מרת בילא רבקה רובין הי"ד. 6. הב' שלום מאיר הי"ד. 7. מרת רחל ע"ה (נפטרה ה' אב תשנ"ו) אשת ש"ב ר' אברהם ענגלראד

אשר היה בן דודה בהיותו בנו של ר' אליהו ענגלראד מהומנא שהיה חתן זקנה ר' שמעון העללער הנזכר להלן. היגרו לאמריקא לפני המלחמה. נפטר י"ט תמוז תשל"ט].

ד) ר' אשר זעליג גרינפעלד. נפטר ביום ג' אייר תרצ"ה ונטמן במעזשילאברייק.

ה) שרה נולדה 17 ביולי '78.

ו) לאה נולדה 21 בדצמבר '81.

ז) אברהם שלמה נולד 12 בדצמבר '83.

ח) Ozonje נולדה 2 בפברואר '86.

ט) מרת אסתר נולדה 4 באפריל '88. אשת ר' ישעיי' (ב"ר אהרן מטיסא אוילאק) סג"ל גאללעט ז"ל. נפטרה אחרי המלחמה ביום ט"ו אדר תש"ה. בעלה ר' ישעיי' נישא

שוב בא"י, נפטר ביום כ"ח אייר תשל"ד ונטמן בהר המנוחות

ר' ישעיי' גאללעט

בירושלים. [צאצאיהם: 1. ר' יהושע גאללעט ז"ל נפטר בא"י.

2. ישראל הי"ד. 3. מרדכי הי"ד. יליד 923. נספה במיידאנק

ביום ו' תמוז תש"ב. 4. חיים הי"ד. 5. אלימלך הי"ד. 6. מרת

פייגא אשת ר' אליעזר קראוס הי"ו. 7. מרת הינין].

י) חיה ליבא נולדה 8 באוגוסט '91, נפטרה 4 בספטמבר '92.

יא) טויבא נולדה 1 באוגוסט '93.

3. בנם רבי שמעון העללער. נולד בשנת תרי"א בערך. זוגתו היתה מרת טעמא ילידת תרי"ב (יתכן ושם אביה היה ר' יחיאל מיכל, והיא נפטרה ביום ו' אלול תרע"ז ונטמנה במעזשילאברייק). התחתן לפני תרכ"ט. נפטר בגיל 70 ונטמן במעזשילאברייק על יד אביו.

על מצבתו נכתב: פ"נ / הרבני החסיד אשר / שמעון הטוב נודע בין קריאי עדה / מעשיו הטובים ראויים להודעה / עניים מלחמו סעד ומכספו הזיל / וכל זמן יכלתו ממדתו לא נפל / נחת רוח עשה ליוצרו גם בעת צרה / מו"ה שמעון בן / מו"ה יעקב דוב ז"ל / נפ' ביום ש"ק י"ג שבט תפא"ר לפ"ק / תנצב"ה. (מנוסח המצבה נראה כי בימי מלחמת העולם הראשונה ירד מנכסיו).

צאצאיהם: א) נחום יליד '69. ב) חיה נולדה 5

באוקטובר '70. ג) טויבא. ד) פריידא נולדה 20 בפברואר

'77, נישאה לר' ברוך בן דודה הרה"ח ר' ישראל

גרינפעלד, כנזכר לעיל. ה) יחיאל מיכל נולד 12 במרץ

'79. ו) רחל נולדה 20 באוקטובר '80, נפטרה 13 בינואר

'81. - אחד מבנותיו הנ"ל היתה נשואה לר' אליהו

ענגלראד מהומנא. להם היה בן בשם ר' אברהם

ענגלאד שהיה חתן דודו רבי **ברוך גרינפלד** (חתנו של הסבא רבי שמעון העללער), כאמור לעיל.

4. בתם **מרת עטא ע"ה** אשת ר' **שלמה יוסף ב"ר** **אברהם האלפערט ז"ל**. נולדה ביום 24 בנובמבר 54 - ג' כסלו תרט"ו. גרו תחילה ב**יאבֶּלְאָניע**, ואחר כך במעזשילאבריק. נפטרה בגיל 75 ונטמנה במעזשילאבריק ליד אמה. וכך נרשם על מצבתה: פ"נ / אשה חשובה וצנועה יראת ה' / מרת / **עטא** / בת הרבני המופלג רחים ומוקיר / רבנן החסיד המפורסים / ר' **יעקב דוב ז"ל** / אשת ר' **שלמה יוסף האלפערט ז"ל** / נפ' שני ימים לחודש אב תר"צ / תנצב"ה / עלתה על כולנה ב... / טהורת לב דת יהודית נטרה ... / אשת חיל כפה פרשה לעני וידי' שלחה לאביונים / עדי יקוצו נרדמים ויקומו מעפר ישנים / ה... ימליצו עלי' לפני גר מעונים.

בעלה ר' שלמה יוסף נפטר חמש שנים אחריה

ונטמן גם הוא במעזשילאבריק, וכך נרשם על מצבתו: פ"נ / איש תם וישר / הרבני מוהר"ר / **שלמה יוסף** / בן ר' **אברהם ע"ה** / י"נ י' טבת תרצ"ה לפ"ק / שמה למקום מנוחתו הלך / ועד יקיצו נרדמים / יחביאהו ויסתירהו בסתר כנפיו / לעולמים / תנצב"ה.

צאצאיהם: (א) **רעכל** נולדה 23 באפריל 78. (ב) ר' **יחיאל מיכל** נולד 8 בספטמבר 80, נפטר בחיי אביו ביום כ"ד ניסן תרצ"ג, ונטמן בהומנא. (ג) **אשר זעליג**

נולד 29 באפריל 84. (ד) **רחל** נולדה 1 בינואר 86. (ה) **חיה ליבא** נולדה 21 באפריל 88. (ו) **אברהם** נולד 6 באפריל 90, נפטר 18 במרץ 91. (ז) **הינדא** נולדה 25 ביולי 92.

5. בתם הרבנית **מרת הינדא ע"ה** זוגתו של הגה"ק רבי **שלום סופר אבדק"ק ברעזנא זצוק"ל**. בנו של הגה"ק רבי **ישראל אפרים פישל סופר אבדק"ק נאנאש זצוק"ל**. נולדה ביום 29 ביולי 57 - ח' אב תרל"ז

(מעניין לציין שזקנתה - ככל הנראה - מרת הינדל שענבראן נפטרה שלש שנים קודם לכן ביום י"א אב תרל"ד, והיא צ"ח חל סמוך מאוד ללידתה). התחתנה בחודש אלול תרל"ד. (כמבואר בהקדמתו לספרו הגדול של אביו "אפסי ארץ" וז"ל: ב'.

מכתב אשר כתב לי בחודש אלול תרל"ד מיד אחר חתונתי לאי"ט. כאשר תקעתי אהלי בבית חותני הגביר המופלג איש חמודות על נדיבות יקום מו"ה יעקב דוב העללער נ"י... עיין שם בהמשך שנדפס מכתב אביו עם התאריך א' תבוא תרל"ד). בשנת תרמ"ה עברו לגור בברעזנא גדול עם התמנותו לכהן פאר ברבנות שם.

הרבנית הינדא ע"ה נפטרה בגראסווארדיין ביום י"ז אייר תרע"ה, ושם מנו"כ. על מצבתה נרשם: פ"נ / הרבנית הצדיקת / עטרת בעלה ותפארת בניה / מהוללה בכשרון מעשי ובצדקות מעשי' ובצדקות / פזריה ועניים הי' בני ביתה מרת / הינדא / בת הרב המופלג איש החסד / מו"ה יעקב דוב ז"ל / אשת הרב הגאון / מו"ה שלום שליט"א / אב"ד ק"ק בערעזנא / באתה לכאן בסיבת הבריחה מהמלחמה / נפטרה י"ז אייר תרע"ה / תנצב"ה.

בעלה הגדול נפטר ביום כ"ג אדר ב' תרפ"ט ומנו"כ בברעזנא, מצבתו נמצאה באורח פלא בשנת תשס"ו כשהיא שבורה, במקומה העמידו מצבה חדשה על פי יסוד הנוסח של המצבה הישנה. וכך נכתב שם: יבוא שלום ינוחו על משכבותם / פ"נ / אדונינו מורינו ורבינו / הגאון הקדוש החסיד העניו האמיתי פאר מקדושים / הרביץ תורה ויראה לעדרים בישיבתו הרמה / דבר ה' זו הלכה ובדברים הנאמרים בלחישה / לוחם מלחמות ה' בעוז ובגבורה / מופת לעמו ורועה נאמן לעדתו מ"ח שנים / נזר הדור והדרו / מוהר"ר שלום סופר זלה"ה / האב"ד ור"מ דפה ק"ק והגלילות / בן לאותו צדיק הגאון הקדוש / מוהר"ר ישראל אפרים פישל

מצבת רבי שלום סופר - הישנה (שבורה) והחדשה

סופר זי"ע / בעמ"ח ספר אפסי ארץ אבד"ק נאנאש יצ"ו / נלב"ע ביום כ"ג אדר ב' תרפ"ט לפ"ק.

צאצאיהם:

רבי צבי הירש סופר

(א) הג"ר צבי הירש סופר אבדק"ק ברעזנא הי"ד. זוגתו היתה הרבנית מרת גיטל בת רבי מאיר פרענקל בן הגה"ק רבי שמואל קאמאדער מדאראג זי"ע. נעקד"ה י' סיון תש"ד.

(ב) הג"ר משה סופר אב"ד פערעטשין ז"ל, נולד 6 בינואר '79 - י"א טבת תרל"ט בוודראן. זוגתו היתה הרבנית מרת טויבא ע"ה בת דודו רבי מרדכי חילל ז"ל הנזכר להלן. נפטר בדמי ימיו ביום כ"ב מרחשון תרע"ד ומנו"כ בברעזנא.

(ג) הג"ר חיים סופר ראב"ד מונקאטש הי"ד. יליד תרמ"ז.

זוגתו היתה הרבנית

מרת טויבא הי"ד בת רבי הערש בער קליין רה"ק דמונקאטש. הם נעקדה"ש בחודש סיון תש"ד. צאצאיו הדפיסו מחידושיו בספר זכרון חיים (ירושלים תשמ"ה).

רבי חיים סופר

(ד) הג"ר יהושע דומ"ץ ברעזנא זצ"ל. נולד בסוף שנת תרנ"ד, נימול בצום גדלי' תרנ"ה ונקרא על שמו של הרה"ק מהר"י

מבעלזא. (ע"פ פנקס מוהל של ר' משה לייב פלדמן מברעזנא). חתן אחיו הג"ר צבי הירש אבדק"ק ברעזנא, כיהן לצידו בדיינות ובראשות הישיבה. אחר המלחמה חלה בטיפוס ונפטר ביום כ"ה אייר תש"ה.

(ה) מרת אסתר אשת רבי מאיר צבי געליס מאונגוואר בן רבי משה אליהו. נולדה 23 באוקטובר '81 - ל' תשרי תרמ"ב. בתנאים שנחתמו בין המחותנים ביום ד' תצוה ח' אד"א תר"ס היה הערב-קבלן מצד החתן דודו הגאון רבי שאול בראך כשהיה אב"ד מאגענדארף. ומצד הכלה

רבי יהושע סופר

בעלה נטמן גם הוא
 במעזשילאבריץ (ליד
 ציונה של אחותו מרת
פערל, זוגתו של מרא
 דאתרא דק"ק
 מעזשילאבריץ הגאון
 רבי **צבי אלימלך**
שיינפעלד ז"ל, וכך
 נרשם ע"ג מצבתו: פ"נ
 / ה' החו"ב החסיד
 המפורסים / מו"ה /
 יאיר / בן הה"ג ר'
משולם דוב ז"ל / י"נ ה'

שבט תרצ"ד / יום וליל דלתות בית הספר הקיש כבן **יאיר** / את שיעוריו התמידין
 כסדרן לא החסיר / יגע בלימוד הלכות ושש פעמים כל הש"ס גמר והחזיר / רובי
 טרדותיו השליך מנגד וגמיר וסביר / תנצב"ה.

רבי יוסף אלימלך כהנא

צאצאיהם: (א) הרבנית מרת **שרה ע"ה**, זיוו"ש של הגאון
 הקדוש המפורסם רבי **יוסף אלימלך כהנא** הי"ד אב"ד
 זשאדאני (אשר על שמה נקרא בפי הרה"ק משינאווא ד'ער
 זשאדענע רב), צעהלים, ומשנת תרצ"א כיהן פאר בק"ק
 אונגוואר. הרביץ תורה לאלפי תלמידים. נעקדה"ש יחד עם
 זוגתו הרבנית שרה באושוויץ ביום י' סיון תש"ד. (ב)
Gutse? נולדה 13 באפריל '79. ביום 27 בינואר '95 נישאה
 לר' **שמחה משה** בן הרב ר' **שמעון ומרת רחל** שיינפעלד
 ממעזשילאבריץ נכד הרה"ק **מהרצ"א מדינוב**. (ג) **שינדל**
 נולדה 13 ביוני '82. (ד) **יהודה ליב** נולד 6 באוקטובר '91,
 נפטר 25 בנובמבר. (ה) **שלום** נולד גם הוא 6 באוקטובר '91.
 (ו) הרה"ח ר' **נפתלי מאיר** מנאדי-גערעש, נולד 2 במרץ '81.
 זוגתו בזיוו"ר היתה מרת **בינה ע"ה** בת הג"ר **שלום קרויס** אב"ד **לעגענע-מיאהלי** (ראה
 עלי זכרון 24 עמ' לא). ובזיוו"ש היה חתן הג"ר **נתן פראנקפורטער דומ"צ** **שאלגא-**
טאריאן. (ז) **הינדא** נולדה 20 בדצמבר '93.

7. בתם מרת **צביה** אשת הרב ר' **מרדכי חילל ז"ל** מווידראן מנכדי הרה"ק מרימנוב
 זי"ע. נולדה בשנת תרכ"ג בערך.

צאצאיהם: (א) מרת **טויבא** נולדה 12 בינואר '85. כאמור לעיל היתה אשת רבי **משה**
סופר אב"ד **פערעטשין** בן דודה הג"ר **שלום סופר** אב"ד **ברעזנא**. אחרי פטירת בעלה

בדמי ימיו בשנת תרע"ד, נישאה בזיוו"ש לר' משה יאזעפאוויטש מהומנא. (ב) פרידא נולדה 13 בדצמבר '89. (ג) מרת הינדא אשת רבי ברוך זאנענשיין מקאשווי. (בתה היתה מרת עדי ראזנער). (ד) מרת אסתר, כאמור לעיל היתה אשת ש"ב ר' ישעי' (ב"ר יעקב ב"ר ישראל) גרינפעלד הי"ד מקליינווארדיין. לא היה להם זש"ק. (ה) מרת בילא רבקה ע"ה אשת בן דודה ר' אליעזר ב"ר משה העללער הנזכר להלן. נעקדה"ש ביום ט"ז סיון תש"ד באושוויץ.

8. בנם רבי משה העללער. נולד ב' אייר תרכ"ה. זוגתו היתה מרת לאה בת הרב החסיד בנש"ק רבי אליעזר שיינפעלד ממעזשילאברייץ (נפטר א' אול תרנ"ג) בן הרבני מו"ה משה שיינפעלד ממעזשילאברייץ חתן הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב בעמח"ס בני יששכר ז"ע. אחרי שנת תרנ"ה עברו לניערדהאז. שם ניהל רבי משה מסחר מסועף ביין ומשקאות, והתעשר בעושר רב. נפטר ח"י סיון תרצ"ב, ומנו"כ בניערדהאז. זוגתו נעקדה"ש בשנת תש"ד הי"ד.

צאצאיהם: (א) הב' יהושע ז"ל. גויס לצבא ונהרג במלחמת העולם הראשונה. (ב) ר' דוד מניערדהאז. נולד 24 באוגוסט '89 (צאצאיו: בנו יעקב הי"ד,

ועוד בת שהיתה נשואה למשפחת ווייס מנירבאטור). (ג) מרת הינדא הי"ד, נולדה 7 בנובמבר '90, אשת הרה"ח ר' יוסף הכהן פייערשטיין ז"ל מחשובי וראשי ק"ק מונקאטש. (השאיירו אחריהם הרבה צאצאים, אחד מהם הוא ר' מענדל לייב פייערשטיין חתן דודו ר' מרדכי אריה העללער הנזכר להלן). (ד) ר' מרדכי אריה מניערדהאז הי"ד, נולד 22 באפריל '92. זוגתו היתה מרת עטיל בת הנגיד היחסן רבי פנחס פאנעט מדעברעצין בן רבי ליבוש מטערצאהל בן הרה"ק בעל מראה יחזקאל ז"ע. (צאצאיהם: שמעון ומשה הי"ד. ועוד בת בשם מארטא, אשר היתה נשואה לבן דודה ר' מנדל לייב פייערשטיין הנזכר לעיל). (ה) ר' אליעזר מניערדהאז הי"ד, נולד 11 נובמבר '93. למד בפרעשבורג, היה אדם חשוב ובעל-דרשן מופלא. נעקדה"ש ביום כ"ג כסלו תש"ד במאטהויען. זוגתו היתה מרת בילא רבקה בת דודו ר' מרדכי חילל, כאמור לעיל. (צאצאיהם: מרדכי ומלכה הי"ד. הרה"ח ר' חיים יהושע העללער שליט"א מברוקלין. מרת שרה אשת הרה"ח ר' שמואל אליעזר פאנעט שליט"א מברוקלין). (ו) ר' הערשל הי"ד, נולד 15 ביולי '95. (ז) ר' אשר זעליג ממאטע-סאלקא הי"ד (שמו נזכר בפרענומערנטן לספר זהב שבא - תרצ"ג, נחלה לישראל - תרצ"ז). (ח) ר' יעקב בער. למד בקאשווי (נזכר בפרענומערנטן אבן בוחן, תרצ"א) עלה לא"י לפני המלחמה. (צאצאיו: משה, פנינה, בא"י).

~ ככלותי אודה לכל אלו שעזרו לי בהכנת המאמר, אי אפשר לפורטם כי רבים הם ~

הרב יואל הירש

מורשת חכמי אמעריקא - קרית יואל

תלמיד ה'כתב סופר' מניו יארק לירושלים

לתולדות רבי מאיר יצחק פריעדמאן מח"ס 'מאורי יצחק'

ועל משפחת גרי-צדק שבנם הגיע עמו לירושלים

הרה"ג רבי מאיר יצחק פריעדמאן נולד בעיר ווילמאן Vilmany במחוז זעמפלען שבאונגארן (כן נראה מנוסח מצבתו על הר הזיתים) בשנת תר"ו לאביו ר' יעקב פריד (נפטר ח"י שבט תרנ"ב) ולאמו מרת בונא (נפטרה ט"ו אדר תרמ"ט).

בבחרותו נכנס ללמוד בישיבתו הרמה של מרן הגה"ק בעל כתב סופר זצ"ל בפּרעשבורג וזכה לקבל לקח מרבו הגדול במשך שש שנים, וגם אחרי חתונתו נשאר בקשר חזק לרבו הנ"ל וזכה לקבל ממנו כמה תשובות ומכתבים בהלכה (כך כותב בהקדמת ספרו, בשו"ת כת"ס לא מצאנו זכרו).

כשהגיע לפרקו נשא את מרת צירל בת ר' מנחם מאניש מאן (נפטר ח"י אלול תרל"ז) ומרת רוזא (נפטרה ט' שבט תרל"ב). כנראה התגורר בעיר מישקאלץ לאחר חתונתו ומשם נסע בתדירות לעיר סיקסא בזמן ששימש שם ברבנות הרה"ק רבי הילל ליכטענשטיין מקאלאמייא זצ"ל, וכדברי רבי מאיר יצחק בהקדמת ספרו מאורי יצחק (ירושלים תר"ע): "ואני הייתי נוסע אליו בתדירות לקחת ממנו תורה ומוסר וללקט פנינים ומרגליות היוצאים מפיו הקדוש פה מפיק מרגליות".

בשנת תרנ"א היגר ר' מאיר יצחק לארה"ב והתיישב בניו יארק. האיזכור הראשון עליו שמצאנו ממנו בניו יארק הוא בעיתון הצפירה מתחלת שנת תרנ"ב, בו מספר הכותב מהנעשה והנשמע בקהלות ישראל בניו יורק רבתי ומהימים הנוראים שעברו עליהם לטובה וכך הם דבריו בתוך כתבה ארוכה:

כן תתחרה חברת בחורים ממדינת אונגריא, המה עומדים לפאר וכבוד בעדתינו, כל חבריהם ישמרו את השבת כדת וכדין, ומי אשר יעות ויחלל את יום השביעי בקהלם לא יחד כבודו.

בכל יום ויום יתקבצו להתפלל בערב ובבוקר אף כי טרודים המה בעבודתם, בימים הנוראים קראו למו את הרב הדרשן המצוין מוה"ר מאיר יצחק פריעדמאן נ"י מעיר מישקאלץ אשר באונגארן אשר כבר הצטיין פה בדרשותיו ברוב בתי תפלה, ומכתבי העתים פה שבחו ויהללו אותו בשער וכל השומעים הנחילוהו חן וכבוד, אותו בחרו לדרשן להורות להם את הדרך הישרה והיום מנו אותו לרב עליהם ללמדם שיעור גמרא בכל ערב אחרי כלות עבודתם, לזאת ראויות המה לשבח ולתהלה בין כל החברות המזהירות ככוכבים פה לאין מספר.

מהכתבה נראה שהרב פריעדמאן (כנראה שינה שם משפחתו מפריעד לפריעדמאן בבואו הנה) בתחלת הגירתו לארה"ב בתרנ"א לא היה לו משרה רשמית אלא שהיה חוזר בבתי כנסיות ובבתי מדרשות והצטיין בדרשותיו בקרב הקהלות בניו יארק רבתי, עד שבשנת תרנ"ב נתקבל כרב דקהל חברה בחורים - אנשי אונגארן, להורות להם המעשה אשר יעשון וללמוד עמהם.

לימים נתקבל רבי מאיר יצחק כרב דחברת ברית שלום בניו יארק כמו שנראה מחתימתו על ספר נטע שורק שנדפסה במונקאטש בשנת תרנ"ח, ומשם עבר לכהן פאר כרב של קהלת "חברה קדישא תלמוד תורה" בניו יארק, הקהלה הזאת ששימשה עבור יוצאי דייטשלאנד נתייסדה בשנת תר"ל ע"י הרה"ג רבי אליעזר לאוב זצ"ל שהיה חתנו של הגאון רבי אברהם אויערבאך אב"ד בונא בדייטשלאנד, ואחר הגירתו לארה"ב בראותו את מצב הירוד של היהדות, יסד קהלה עצמאית עם בית הכנסת על האדרעס 622 איסט 5טע סטריט, ושם כיהן כרב עד לפטירתו ביום ח' טבת שנת תר"ן.

את מעמדו כרב דק' חברה קדישא ת"ת הנ"ל אנו רואים מחתימתו על ספר תבואת השדה ח"ד שנדפסה בשנת תר"ס: הה"ג מאיר יצחק פריעד נ"י אב"ד חברה קדישא

תלמוד תורה אנשי דייטשלאנד. וכן נשאר לנו חותמו על כתובה מתקופה ההוא ועליה נכתב: Rev. M.I. Friedman of the Chewra Kadusche Talmud Thora - New York / מאיר יצחק פריעדמאן הרב דחברה קדישא תלמוד תורה נויארק

בהמשך עלה רבי מאיר יצחק ארצה, על זמן עלותו לארה"ק מוצאים אנו בעיתון "דיא אידישע וועלט" ש"ל בניו יארק מהתאריך אוגוסט 17 שנת תרס"ב מודעה מעניינת, בה אנו מתוודעים בדרך אגב שבשנה ההוא בחודש אב עלה ר' מאיר יצחק לארץ ישראל ובדרך לקח עמו בחור חשוב מניו יארק, בנו של גר צדק ודרשן בשם ר' אברהם בן יעקב לעהאן, המודעה בתירגום כדלהלן:

מודעה. ביום ה' 21 לחודש אוגוסט יסע מניו יארק לירושלים בנו יחידו של הגר צדק הנודע בדרשותיו, ר' אברהם בן יעקב לעהאן מ-232 ברום סטריט, בלויתו של הרב מאיר יצחק פריעדמאן. הבחור למד עד עכשיו בישיבת עץ חיים ועכשיו נוסע ללמוד תורה בעיר הקודש, עיר שגם הוריו מקוים להתיישב שמה בקרוב.

בעקאנטמאכונג.

דאנערשטאג דען 21 אויגוסט וועט דער בן יחיד פון דעם בעוואוסטען גרצדק, דער רעווער ר' אברהם בן יעקב לעהאן, פון 232 ברום סטריט. אפפאהרען פון ניר יארק אויף זיין הייזע קיין ירושלים. אין דער געוועלשאפט פון הרב מאיר יצחק פריעדמאן. דער בחור האָט ביז איצט געלערנט אין דער ישיבת עץ חיים פון יעצט פאהרט ער לערנען תורה אין דער הייליגער שטאָט וואהין זיינע עלטערע פעהרשאַפּען איהם פירצליך נאָכצופאלגען.

בשנת תר"ע הדפיס בירושלים את ספר מאורי יצחק שנתחבר "על יד משרתי שהייתי משרת בקודש רב בחברה קדישא ות"ת בניו יארק והייתי נדרש לפני עדתי ולפני עוד כמה קהלות קדושות בשבתות ובמועדים ובכל יומא דסידרא". כמו"כ הוסיף שם דברים ממה ששמע מרבו בעל כתב סופר ומפה קדשו של רבי הילל מקאלאמייא זצ"ל כנ"ל ומהגה"ק רבי חיים סופר זצ"ל בעל מחנה חיים ומשאר רבנים שזכה לשמש עלי אדמת אייראפא טרם היגר לארץ אמעריקא.

מלבד ספרו הנ"ל נשאר בכתובים חיבור ממנו בכת"י ובתוכה "רשימות בהלכות טריפות, מאמרים על פרשיות השבוע, דרושים לזמנים

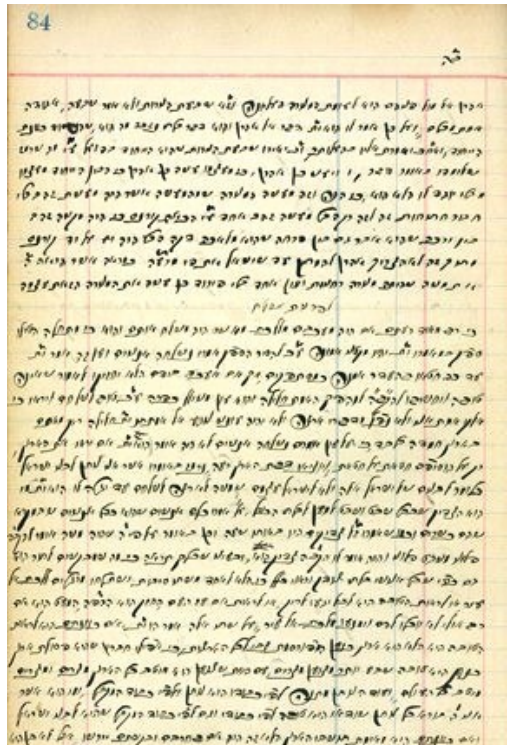
ולמאורעות שונים ומספר העתקות מכתבים. בדפים הראשונים והאחרונים של כתב היד רישומים רבים של שמות, לתפילה על אנשים הזקוקים לישועה, ובאחד הדפים נמצא חתימתו וחותמתו (מאתר קדם למכירות עתיקות שמכרו את הכת"י במכירה פומבית).

מעת מגוריו בירושלים נמצא זכרו גם בין התורמים לבנין בתים של כולל אונגרין (ראה אבני זכרון, גראיבסקי, ח"ד אות תרו).

אבני זכרון

— תרו —

זכרון עולם יהי לפני ה' בהר קדוש בירושלים חבביא כי הבתים האלו נוסעו קיבד קציה קנה וקודשו דקצין דרמינ רמיז נרוב לב וריא כמחוריד כנאי יצחק שרידמאן היין כמרדריז כמחוריד יקבב חיל ספעוהיק חזו לקיץ עכור עניי היח סכולל אנגארן הייו זכנהלל דכולל כחייבים לקיים כפי התנאים הסבואורים ברופנס ובזר דצנקה יגן עליו כנה ובכא וזכה לראות כחנתס ציון וכבנין וירושלים כביא כנהה ונכסר הרביזן לפיץ.

עמוד מחיבורו בכתובים

רבי מאיר יצחק פרידמאן נלב"ע ביום י"ח תמוז תר"ע, וכפי שרשום בפנקס הח"ק בירושלים: "הרב הישיש ר' מאיר יצחק ב"ר יעקב פרידמן קודם פטירתו זמן קצר הדפיס ס' מאורי יצחק עה"ת נלב"ע י"ח תמוז תר"ע, ומנח"כ בהר הזיתים גוש ישן חלקה ט' שורה א' קבר ט" (התודה להרב שמחה ב"י סיימון). נקבר ליד זו הרבנית צירל

שנפטרה חודש לפניו ביום כ"ט סיון תר"ע, על מצבתם חרתו - כנראה לפי צוואתם - שורות קצרות: שכריתי לי בחיים ר' מאיר יצחק ב"ר יעקב מווילמאן נ' יח תמוז תר"ע תנצב"ה. שכריתי לי בחיים הא' ציריל בר' מנחם אר' מאיר יצחק בר' יעקב מווילמאן נ' כט סיון תר"ע תנצב"ה (תודה להר"ר אהרן אפשטיין ממרכז מידע על הר הזיתים על המצאת תמונות ונוסחי המצבות).

*

בתוך המאמר הבאנו מודעה מעיתון דיא אידישע וועלט, בו מודיעים שהרב פר"מ עולה לארה"ק ואתו עמו מתלווה בחור יקר בן יחיד לאביו גר צדק בשם ר' אברהם בן יעקב לעאהן דרשן בעיר ניו יארק, בהזדמנות זו נוסף מידע על הגר צדק הנפלא הזה ומשפחתו.

יאהאן פראנץ נארהאפט
בגיותו

הגר צדק ר' אברהם יעקב לעאן נולד בעיר פלאן במדינת בעהמען (ידוע גם כמדינת פיהם בספרים והוא מחוז במדינת טשעכיי כהיום) בשנת תר"ח למשפחה נוצרית-פרוטסטנטית כ"אהאן פראנץ נארהאפט'. מתחקיר על המשפחה נראה רמזים שלהמשפחה היה איזה יחוס יהודי מאחד הצדדים, אולם יאהאן פראנץ נתגדל כנוצרי ונשא אשה נוצרית בשם טערעזיא בילעק בעיר וויען הבירה בשנת תרמ"ו, ונולד להם בן יחיד בשם עמנואל נארהאפט.

יאהאן פראנץ נארהאפט השתלם במדעים וכנוצרי אדוק עלה לכהן בתור כומר לדת הנוצרית, ולפי איזה מקורות אף פעל עבור המיסיון הארור לצוד נפשות ישראל ולהעבירם על דתם רח"ל, ולצורך זה נדד בעיירות

גדולות באירופא מוויען לפראג ולבודפסט ומשם ללונדון, עד שבשנת תר"ן בערך היגר לאמעריקא והתיישב בעיר שיקאגא.

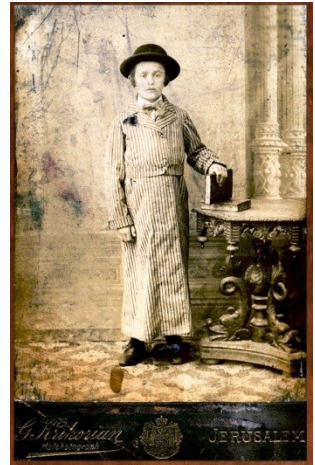
הגר ר' אברהם יעקב לעאן

בעת מגוריו בשיקאגא נתקרב ליהודים ויהדות והתחיל ללמוד תורה ולעמוד על אמונת ישראל עד שהחליט להתגייר ולהיכנס תחת כנפי השכינה. בהחלטתו לקבל עליו עול התורה שיגר אחר אשתו ובנו לבוא לאמעריקא, אשתו ובנו הגיעו לחופי אמעריקא בשנת תרנ"א וביחד עמו התגיירו ושינו את שם משפחתם לשם 'לעאן', ויקרא שמם בישראל האב בשם "אברהם יעקב" האם בשם "שרה לאה" והבן בשם "בנימין".

ביהדותם עברו לגור לעיר הגדולה ניו יארק רבתי והתיישבו בכתובת 232 ברום סטריט. בניו יארק זכה

ר' אברהם יעקב לקירוב אצל אחב"י שקיימו עמו את מצות התורה של ואהבתם את הגר, וכמו שפירסם והודה אח"כ טרם עלותו לארה"ק בהמשך הזמן (וכדלהלן), ואף נתפרסם שמו כדרשן ומגיד מישרים, ומפעם לפעם נקרא לבתי כנסיות לדרוש מעל הבימה ולעורר לבב בני ישראל לתשובה ולתיקון המעשים.

גם הבן בנימין נתגדל בניו יארק על דרכי התורה והיראה ונכנס ללמוד בת"ת וישיבת עץ חיים בניו יארק, וקנה לעצמו שם טוב עד שבקיץ שנת תרס"ב החליט לעלות לארה"ק לאכול מפריה ולשבוע מטובה, אין טוב אלא תורה ללמוד בתוככי הישיבות הקדושות בישוב הישן בירושלים עיה"ק תובב"א, וכאמור התלווה אל הגאון רבי מאיר יצחק פרידמאן בדרכו לארץ ישראל.

בנימין לפני ניויאוי - תרס"ה

שנה לאחריה בקיץ שנת תרס"ג החליט ר' אברהם יעקב לעאן לילך בעקבות בנו הבחור בנימין ולעלות לארצינו הקדושה ולהתיישב בה. כשנתפרסמה דבר עלותו לאר"י הוזמן מאנשי קהל עדת לובץ לדרוש בבית הכנסת המפואר שלהם במורד עיר

ניו יארק מזרחה שהיתה ידועה כה'עלדרידזש סטריט שוהל', ובשב"ק שבת חזון שנת תרס"ג דרש בה דרשת פרידה, וביחד עם זוגתו שרה לאה עזב את אמעריקא ונסע לארה"ק.

דער גר צדק אין עלדרידזש סט. שוהל.
פאר זיין אבריווע נאך ירושלים וועט
דער בעוואוסטער רעדנער ר' אברהם
יעקב גר צדק האלטען א פארטראג כאָר
נען, שבת ה'ז, 4 אוהר נאכמיטאג אין
עלדרידזש סטריט שוהל.

הזמנה לנישואי בנימין לעאן

בשנת תרס"ה התחתנה הבחור בנימין לעאן ונשא אשה מבנות ירושלים, היא היתה כלה יתומה מאביה בשם צביה קאופמאן ושם אמה מאשע. החתונה התקיימה כפי מנהג ירושלים בעש"ק, ביום י' מנ"א עש"ק נחמו שנת תרס"ה

בביהכ"ס בית שמואל בבתי אונגארין במאה שערים. העתק מהזמנת החתונה היתה קיימת בארכיוני ר' יהודה דוד אייזנשטיין מניו יארק ונתפרסמה בשעתה במגזין בניו יארק בשם 'אילוסטרעיטעד ערא', עליה חותם אבי החתן בשמו "אברהם יעקב לעאן גר צדק".

איזכור מעניין על הגר צדק ר' אברהם יעקב לעאן בירושלים נמצא במכתבו של הרא"ה קוק אל הסופר ר' פנחס גראייבסקי שהדפיס בקונטרס 'הגרים' חוברות ב' (ירושלים תרצ"ב), בהמכתב בתאריך כ"ב תמוז תרצ"ב בענין גרי הצדק בירושלים כותב הרב קוק בין השאר: "אנו יודעים בין הגרים אנשי סגולה נפלאים", וכאן מוסר פרטים אישיים ומרתקים מהקשרים שהיו לו עם הגר צדק ר' אברהם יעקב "שהיה מכנים אותו בשם לעאן גר צדק", איך שהגר צדק התנדב להדפיס את ספרו של הרא"ה "אדר היקר" על חותנו הגאון האדר"ת זצ"ל,

ר' אברהם יעקב לעאן עם בנו הב' בנימין - ירושלים תרס"ד

לאחר שהתרשם מאוד מאישיותו הגדולה של האדר"ת.

ומידי דברו עמו שאל אותו על הצעד הגדול שעשה בהתגיררותו ומה הביאו לכך ומה ראה על ככה, ומענהו בפיו שאחרי שנחלה בגיותו במחלה אנושה בהיותו מתגורר באמעריקא, ונתרפא ממנה באופן פלאי, אז החליט בעצמו - אחרי שכבר היה לו נטייה עמוקה לאמונה ודת - להשליך עבודת אלילים ולעבוד את בורא עולם בלי שום ממוצע ושיתוף חלילה, אחרי הכרה שאמונת ישראל צרופה היא וטהורה היא. עיי"ש אריכות דבריו בענין הזה.

גד צדק אין ירושלים

דער איבערלאזטע פארוואסער אונד בעד
 לעבנסטער גד צדק הרב אברהם יעקב לעאן
 פאָהרט אַפּ מיטוואָך 11 אָהר סאַרענעס
 19טען אויגוסט מיט דער זיף „איינראם“
 האַללאַנד אַמעריקאַן לייז האַכאַהען. לייט
 זיין פרוי אין ירושלים ת"ו וואו ער וויל
 פערבריינגען זיינע לעצטע יאָהרען על
 התורה והעבודה. נעבאָרען איז ער אין אונד
 גארען. ווען ער איז נאָך יונג געווען האָט
 מען געזעהן אַז ער איז נישט וויי אַלע קינד
 דעה. מיט זיינע פּעהיגקייטען האָט ער
 אַריבערגעשטייט אַלע זיינע חברים דער
 פּאָסטער האָט בעשטימט איהם צו לערנען
 פיר אַ פּראָטעסטאַנטישען „פּריעכט“. עס
 האָט פּיעל נישט גענומען אונד ער האָט בעד
 טרעט דיא שטעלע. נאָך אייניגע יאָהרען
 ווען ער האָט פלייסיג פּאָקטגעזעט זיין
 שטודיום. האָט ער איינגעפונען אַז דאָס
 בעסטע גלויבען איז דאָס „אידישע“. און
 אום אויסצופיהרען זיין „וואונט“ האָט
 ער געמוזט פּערלאזען זיין חייבמט,
 רייכטחום און גרויסהייט. ווייל דאָרט איז דאָס
 געווען אונטערניד. ער איז גלייך געקומען
 אין אַמעריקא און האָט זיך בעזעצט אין
 שיקאַגא. וואו ער זיין זעהן אונד פרויא
 האָבען זיך מגייר געווען. נאכהער איז ער
 געקומען אין ניויאָרק וואו ער איז בעד
 וואוסט געוואָרען אין דיא הונדערטער שר
 לען מיט. זיינע דריטת מיט אַ יאָהר צו
 ריק האָט ער אַוועקגעשיקט זיין איינציג
 זען 14 יאָהריגען זעהן אין ירושלים ת"ו
 זיצען אונד לערנען. און איצט פאָהרט ער
 מיט זיין פרוי דאָרטען קיין ירושלים.
 מיר האָפען דאָס אונזערע ברודער אין
 ירושלים עיה"ק וועלען פּקרב זיין אונזער
 אמת'ן ברודער הרב הנ"ל עס זאל
 ח"ו נישט זיין וויא דער מאכט חז"ל האמאנ
 את הגד עובר בשליטה. והתחצו בשנים
 לאוויז...

ער בעדאנקט אַלע אידישע קהילות אין
 גאַנץ אַמעריקא פיר זיינע תּמכרות צו
 איהם אונד האָפט דאָס אויף ווייטער ווע
 לען זיי אויף איהם אויף נישט פּרענעסען.
 ווייל ער פאָהרט אַפּ יעצט זעהר אין אַז
 אַרימע לאַגע. ווער עס וויל קען איהם זע
 הען בעפאַר פאָהרען אין זיין הויז צו
 ברום סטריט, ניויאָרק. מוציש'ק מיט
 פּנהם אב, תרס"ג: לב"ק.

כאמור נישא הבן בנימין בירושלים, ובשנת
 תרע"ע נולד להזוג בתם הבכירה בעיר יפו,
 וכנראה מתוך הדחקות ששררה בימים ההם
 בארה"ק החליטו ליטול מקל הנדודים
 בידיהם, וירדו בנימין וצביה ובתם הקטנה
 מלכה (מאלי) לאמעריקא להתיישב בעיר
 קליוולאנד אשר באהייא. בקליוולאנד נולדו
 להם בנים ובנות, ובזקנותם עברו לגור לעיר
 לאס אנג'לס בקליפורניה ושם נפ' בנימין ליאן
 הגר צדק בשנת תשל"ד בגיל 84.

באשר לחיי אביו ר' אברהם יעקב לעאן לאחר
 עלייתו לירושלים, כאמור התגורר שם עם
 זוגתו תקופה מסוימת, ושם הוודע להרא"ה
 קוק והיה נודע כ'לעאן הגר צדק', בשנת
 תרס"ט מוצאים אותו נודד מירושלים לפריז,
 ובמודעה שנתפרסמה בעיתון קול מחזיקי
 הדת (לבוב, טבת תרס"ט) נמסר שבא הנה
 "בהשתדלות לדבר מצוה" אשר פרטים עליה
 לא נמסרו. לימים רצה לקיים בעצמו דברי
 הכתוב ובערב אל תנח ידיך ולקח רשות
 מאשתו ונתגרשו, ר' אברהם יעקב נדד ובא
 עד לארץ מצרים ושם נשא אשה צעירה בת
 בנים מתוך רצון להבנות ממנה, אולם לא זכה
 להיבנות ונפטר שם ביום כ"ט טבת תרע"ח
 ובא למנוחות בביה"ח היהודי בעיר דמנהור
 במצרים, עיר שהתפרסמה בהיות שם חלקת
 מחוקק ספון מנ"כ של הרה"ק רבי יעקב
 אבוחצירא זצ"ל אבי שושלת משפחת
 אבוחצירא המפורסמת.

האשה מרת שרה לאה לעאן אחרי גירושיה
 מבעלה, ואחרי אשר בנה בנימין ירד
 לאמעריקא, חזרה בתחלה לבוהמיה ומשם
 עברה גם היא לארה"ב והתיישבה בניו יארק,
 בה נפטרה ביום ח' אייר תרע"ז.

הידועה ב'דיא אידישע וועלט' על עליית ר'
 אברהם יעקב לעאן לירושלים

הרב שמואל חיים יעקב גרובער
שיכון סקווירא

השלמות לתולדות 'משפחת שטערן בקהלת גאלאנטא'

הנני בזה להוסיף השלמות להמאמר שכתבתי על משפחת שטערן שנדפס ב'עלי זכרון' גליון 28 [וראה עוד הוספות בגליון 29 עמ' צח ובגליון 32 עמ' פח]. רוב ההוספות הם מהחומר שהועלה לאחרונה באתר של זשואיש זשען הכולל תמונות של כל המצבות בעיר גאלאנטא עם פרטים המופיעים בהמעטריקאל. ציינתי ההוספות כפי הסדר שהופיע במאמר הנ"ל, ובסוף הוספתי עוד אישים ממשפחת שטערן שלא היה ידוע לי כשכתבתי המאמר הקודם.

עמ' יט - בזיור'ר נשא ר' אלחנן שטערן את מ' שרל לבית הירשל. - כנראה שזו מ' שרל בת ריזל שנפטרה בגאלאנטא א' אדר ראשון תר"ל ועל מצבתה כתוב: פ"ט / האשה מ' שרל בת / ריזל נפ' ביום ד' א' אדר / ראשון ונקב' למחרתו / ש' תר"ל לפ"ק / תנצב"ה. (עפ"י רשימות המעטריקאל נולדה בשנת ת"ר ונפטרה בהיותה בת ל' שנה).

עמ' כב - Mark שטערן ב"ר אלחנן זוגתו Margit בת Mano לויפער זוגתו Sali מיללער - זוגתו היתה כנראה בת ר' מנחם לויפער שנולד בשנת תר"ג ונפטר בגאלאנטא י"ב אייר תרפ"ד בן ע"א שנה (בן ר' וואלף זוגתו מ' לאה שנפטרה בגאלאנטא ג' טבת תרל"ה), וזוגתו היתה מ' לאה

חיה שרה שנולדה בשנת תרכ"ו ונפטרה בגאלאנטא י' חשון תרע"ט (בת Henrik מיללער זוגתו מלכה). יצויין שבהחלט יתכן שהשם לאה הוא שם הנוסף, ולכן יתכן שניתן לנכדתה - בת Mark שטערן השם "לאה" כשנולדה בשנת תרס"ז.

שם - ר' יצחק יהודא ליב מייטין חתן ר' אלחנן שטערן - נולד בשנת תרכ"ו לאביו ר' יואל (נפטר בגאלאנטא ל' ניסן תרס"ח) וזוגתו מרים (נפטרה בגאלאנטא ג' סיון תרל"ג). נפטר כ"ו תשרי תש"ג.

עמ' כד - מארי בת ר' יהושע שטערן - כנראה שזו מ'

מרים אשת ר' יצחק אדלער שנפטרה בגאלאנטא ט"ו סיון תר"פ. על מצבתה נכתב: פ"נ / אשה כשירה / בעלת תשעים שנה מרת / מרים / אשת ר' יצחק אדלער ע"ה / מרים ימים שבעה בחייה / ... כל ימיה / מה רב טובה אצל אלהי / נפטרה ביום ט"ו סיון תר"ף לפ"ק / תנצב"ה / ש"א גאלדא. יוצ"ח: ר' משה אדלער, נולד בשנת תרכ"ז נפטר י"א ניסן תש"ב נשא את מ' רחל לבית פארסט נפטרה כ"ו אלול תרצ"ט.

עמ' כה - אשת ר' גרשון שטערן היתה אסתר בת Mor לאווינגער וזוגתו ייטל - ה"ה ר' משה ב"ר שמעון הלוי לאווינגער. ראה עליו בהמשך המאמר.

עמ' כו - מ' מלכה זיוור של ר' שמעון שטערן - על מצבתה

נכתב: פ"ט / האשה החשובה והצנועה מ' מלכה / אשת ר' שמעון / מ"ר ומתוק מצאוני במיתתך / לתוגה נהפכה שמחת לידתך / כ"י ששון ויגון נדבקו בפטירתך / ה"וי כי פתאום נקטף נשמתך / נאספה אל עמה בשם טוב ביום / ה' כ"ח כסליו שנת תרכ"ז לפ"ק / תנצב"ה.

שם - מ' פראדל זיוור'ש של ר'

שמעון שטערן - היתה בת ר' אליהו לאווינגער וזוגתו גאלדא.

עמ' כז - פראדל בת ר' שמעון שטערן - נפטרה בגאלאנטא ט"ז אלול תרמ"ג. על מצבתה נכתב: פ"ט / הבתולה היקר' והחשובה / פראדל / נות בית איך נקטפת / אביך שמעון עזבת / ואחרי אמך מלכה הלכת / אלול תרמ"ג לפ"ק / תנצב"ה.

שם - ברשימת בני ר' שמעון שטערן מזיוור'ש יש

להוסיף את בנו הילד אליהו שנולד בשנת תרל"א ונפטר ט"ז סיון תר"מ. על מצבתו נכתב: נפ' ט"ז סיון ונק' ב"ז בו תר"ם לפ"ק / פ"נ / אליהו בן שמעון ושם אמו

פראדל / אליהו נער בן ט' שנים / ל'מד תורת ד' באהבים / י'חיד לאמו ואביו אהבו / ה'וי ואבוי צעקו על פטירתו / ו'על האי שופרא דבארעא בלה.

עמ' כח - רייזל אשת ר' יוסף שמואל שטערן - נולדה בשנת תקצ"ח, בת ר' אברהם מענצער.

שם - ר' משה ב"ר יהושע שטערן - לפי רשימות המטעריקאל עולה שנפטר ביום כ"ה ניסן תרע"ד.

עמ' כט - מ' לאה אשת ר' משה שטערן בת Elias קאליש וזוגתו חנה - אביה ר' אליהו ב"ר משה קאליש, נולד בשנת תק"ע ונפטר

בגאלאנטא י"ח שבט תרמ"ט. זוגתו חנה לבית ענגעלמאן נולדה בשנת תקס"ה ונפטרה בעיר וויזקעלעט הסמוכה לגאלאנטא כ"א שבט תר"ל ונקברה בגאלאנטא.

שם - מ' הינדל אשת ר' דוד שטערן - היתה בת ר' יצחק ב"ר אברהם שולץ, נולד בגאלאנטא בשנת תקע"ח ונפטר שם ו' ניסן תרל"ג, זוגתו מ' יטל נולדה בשנת תקפ"ט ונפטרה בגאלאנטא ה' תשרי תרמ"ט.

עמ' מה - Mor לאווינגער, זוגתו Julia לבית שטערן - ה"ה ר' משה ב"ר שמעון הלוי לאווינגער, נולד בשנת תקמ"ח, ונפטר בגאלאנטא י"א כסלו תרי"ח. על

מצבתו כתוב: פ"ט / כ"ה משה ... שמעון סג"ל ז"ל / מ'שה האיש גויו ... קבור / ש'מה רק גופו ועפרו צבור / ה'נשמה תתענג תדשן נחת / ... זוגתו מ' יטל נולדה בשנת תקמ"ד ונפטרה בגאלאנטא ו' אייר תרכ"ט. על מצבתה כתוב: פ"נ / האשה כשירה חשובה וצנועה / מ' יטל / אשת כ"ה משה סג"ל ז"ל / נפט' בש"ק ו' אייר ונקב' למחרתו / ש'

תרכ"ט / תנצב"ה. בנם ר' יעקב נולד בשנת תקפ"ג ונפטר בגאלאנטא כ"ו סיון תרס"ד, נשא את מ' חיילא בת ר' יהושע צבי קרויס וזוגתו לאה, נולדה בשנת תקפ"ה ונפטרה בגאלאנטא י"א שבט תרס"ח. בתם אסתר אשת ר' גרשון ב"ר יהושע שטערן.

אישים נוספים ממשפחת שטערן מ' חיה שרה לבית שטערן נפטרה י"ב תשרי תרנ"ב. על מצבתה נכתב: פ"ט / האשה החשובה וכשירה / מ' / חי' שרה / אשת כ"ה חיים יונה קאלמאן / נפ' בשם טוב י"ב תשרי / ונק' למחרתו תרנ"ב לפ"ק / תנצב"ה. אשת ר'

חיים יונה קאלמאן (בן ר' יעקב וזוגתו פערל) שנולד בשנת תקצ"ח ונפטר בגאלאנטא י"ח אב תרע"ו. על מצבתו כתוב: פ"ט / איש זקן תם וישר כהר"ר / חיים יונה קאלמאן / ע"ה / נפטר לדאבון משפחתו ביום ה' / י"ח אב ונקבר בערב שבת

קודש / תרע"ו לפ"ק / שם אמו פערל / תנצב"ה. יוצ"ח: גאלדא אשת ר' יצחק שולק, נולדה בשנת תרכ"ט ונפט' בגאלאנטא כ"ב ניסן תרנ"ט. פערל אשת ר' יצחק שולק, נולדה בשנת תרל"ב ונפטרה בגאלאנטא י"ד אייר תרצ"ה. ר' יהושע קאלמאן נולד בשנת תרמ"ב ונפטר בגאלאנטא כ"ב סיון ת"ש. הבתולה

פראדל נפטרה כ"ט תמוז תרע"ב.

מ' גיטל בת ר' יעקב שטערן וזוגתו רבקה לבית גלאסער. נולדה בשנת תרכ"ד, ונפטרה בגאלאנטא י"ג אלול תרצ"ט. {קיימת מצבה}. אשת ר' דוד הלוי לאווינגער. יוצ"ח: ר' אהרן הלוי לאווינגער, נולד בשנת תרס"ז ונפטר בגאלאנטא כ"ו כסלו תרצ"ח. ר' משה צבי הלוי לאווינגער, נולד בשנת תרס"ח, ונפטר בגאלאנטא כ"ט אב תר"צ. {קיימת מצבה}. [לפי הסדר השנים לא מסתבר שהיתה בת ר' יעקב שטערן שנולד בשנת תקנ"ז בערך, ולע"ע לא עלה בידינו לברר מי היה אביה].

מ' רחל בת ר' יוסף שטערן. נולדה בשנת תר"ו, ונפטרה בגאלאנטא כ' אדר א' תרע"ו. {קיימת מצבה}. אשת ר' אליעזר ב"ר לייב הלוי זיידלער, נולד בשנת תר"ז ונפטר בגאלאנטא ו' סיון תרל"ז. {קיימת מצבה}.

מ' ייטל לבית שטערן. נולדה בשנת תרי"ב, ונפטרה בגאלאנטא כ"ו כסלו תרצ"ו. שם אמה חייכה. {קיימת מצבה}. אשת Viktor גאלדנער.

מ' שרל בת ר' זעליג בויער. נולדה בעיר Gany בשנת תקע"ו, ונפטרה בגאלאנטא י"ד אב תרמ"ד. {קיימת מצבה}. אשת Sandor שטערן.

מ' מינדל בת ר' יוסף שטערן וזוגתו מרים. נולדה בשנת תרי"ט, ונפטרה בגאלאנטא ז' אלול תרצ"ז. {קיימת מצבה}. אשת ר' יצחק מעסינגער, נולד בשנת תרכ"א ונפטר בגאלאנטא כ"ו חשון תר"פ. {קיימת מצבה}. יוצ"ח: ר' ישראל מעסינגער, נולד בשנת תרנ"ח ונפטר בגאלאנטא י"ט אייר תרע"ח. ר' מרדכי מעסינגער, נפטר בגאלאנטא ו' אב תש"ג.

מ' הינדל לבית שטערן. אשת ר' חיים הערצאג. יוצ"ח הילד גרשון נפטר בן י' חדשים ט"ו תמוז תרצ"ד.

מ' קלערל בת ר' יהושע שטערן. נפטרה בגאלאנטא י"ט תשרי תרע"ה. {קיימת מצבה}. אשת ר' מיכאל צבי בלוי. נולד בשנת תר"ז ונפטר בגאלאנטא ט"ז כסלו תרפ"ה. {קיימת מצבה}.

מ' לביאה בת ר' יעקב שטערן וזוגתו מינדל לבית קייסער. נולדה בשנת תרכ"א, ונפטרה בגאלאנטא א' תשרי תרצ"ד. {קיימת מצבה}. אשת ר' יעקב ב"ר יהודה שמעלץ, נולד בשנת תרט"ז ונפטר בגאלאנטא ג' אלול תרצ"ב. {קיימת מצבה}.

הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר
מערכת 'עלי זכרון' בני ברק

לפני תשעים שנה (13)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהלות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית: Hagymany (מסורת) (להלן בקיצור Hag); Egenloseg (אחדות) (להלן בקיצור: Egy); Juedische Presse (יידישע פרעסע) (להלן בקיצור: J.P.); Der Israelit (דער איזראעליט) (להלן בקיצור: Is); Zsido Ujsag (עתון היהודי) בעריכת הרב ארי' ליב גרוסברג (להלן בקיצור: Zs. U.)

קליינוורדיין – ב-י"ז אדר תרפ"ו נערכה חתונת מר יוסף [הכהן] פריד בן סוחר הספרים פריד אוסקר [עוזר] ממונקאץ' עם בת הדיין מ[שה] ה[רש] לנדאו מקישווארדא (קלינווארדיין). מסדרי הקידושין היו - ברשות רבה של קישווארדא - הרבנים של נאג'בערעזנא, באלמאזאויארוש וסעעליש. בסעודת הנישואין השתתפו מאות רבנים וידידי המשפחה ונאמרו גם דברי תורה. בשבת דרש החתן בבית הכנסת. (J.P. גליון 13/14 י"ג ניסן תרפ"ו עמ' 108; Zs.U. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 11)

קיראליהאזא - ב-יב אדר התכנסה הנציגות הארצית של קהילות פודקרפטסקה-רוסיה כדי לחזק את קשריה עם הנציגות המרכזית של הלשכה בברטיסלבה (פרשבורג) ולשמור על האחדות הקהילתית. השתתפו הרבנים: [שלמה] שרייבר - בערעגסאס, י.ה. [יוסף צבי] דושינסקי - חוסט, [ישראל צבי הלוי] רוטנברג - קאסינו, ח[יים] מ[איר] האגר – ולחובצה (וילחאוויץ), מ[שה] ברגמן - יאסינא, ח[יים] [י]הודה] גולדנברג – סאליאבא (סוואליווע), יוסף לעווי - קיראליהאזא, א[הרן מרדכי] ליברמן - בילקא, הרב הראשי א[ברהם יוסף] גרינוואלד מאוזהורוד (אונגוואר) ביקש סליחה על אי יכולתו להשתתף. (J.P. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 92)

פופראד - האסיפה השנתית של הרבנים האורתודוקסים בסלובקיה התכנסה ביום ג' כג אדר. על סדר היום היו הנושאים הבווערים של השנה האחרונה, ביניהם בראש וראשונה המלחמה נגד מגמות לאומיות וציוניות המנסות לחדור לשורות החרדים. בהמשך לוועידה שנערכה בקושיצה (קאשווי) בה יצאו נגד הציונים והמזרחיסטים, דנו גם הפעם על הצעדים שיש לנקוט נגדם. פתח את האסיפה היר"ר רבה הראשי של ברטיסלבה (פרשבורג) עקיבא שרייבר והרושמים היו הרב [שמואל דוד] אונגר רבה של טרנבה (טירנא) והרב [משה] טננבוים רבה של מולדבה (מילדוי). ראשון הדוברים היה רבה של ספיסקע פודראדי (קירכדארף) [אשר לעמיל סג"ל] שפיצר. אחריו נערכו הדיונים אודות ההחלטות. פה אחד נתקבלה ההחלטה נגד התנועות הנ"ל כפי שכבר התקבלו זה לא מכבר. לאחר ההחלטה המרכזית - על כך בחוברת

Oberrabbiner M. S. Herzog-Smava	Oberrabbiner Akiba Schreiber-Bratslava
Oberrabbiner Ezezi Horowitz-Huncovec	Oberrabbiner Moses Katz-Nitra
Oberrabbiner Ezezi Adler-Hannovec n/T.	Oberrabbiner Josef Tiegemann-Nové Zámky
Oberrabbiner Jakob Weiss-Karlau	Oberrabbiner Saul Brach-Kosice
Oberrabbiner Simni Lebovits-Joka	Oberrabbiner Schulam Halberstam-Stropkov
Oberrabbiner Simni Schabitz-Velky Mezer	Oberrabbiner Emanuel Taubenbaum-Turna
Oberrabbiner Hermann Prater-Poerad	Oberrabbiner Ch. N. Halberstam-Bardiof
Oberrabbiner Moses Taubenbaum-Moldava	Oberrabbiner Simon Ehrenfeld-Michalovec
Oberrabbiner Juda Goldstein-Sabinov	Oberrabbiner M. Schönfeld-Medzi Laborce
Oberrabbiner Simni Hilschler-Modra	Oberrabbiner Leopold Spitzer-Spisoke Podhradie
Oberrabbiner Josef Ahelesz-Velke Sarany	Oberrabbiner Israel Braun-Brezovica
Oberrabbiner Josef Broda-Myslava	Oberrabbiner Lasar Ehrengruber-Vranov
Oberrabbiner Marins Strasser-Sala n/V.	Oberrabbiner Wilheim Glattstein-Helmec
Oberrabbiner Nathan Brach-Velky Mazendorf	Oberrabbiner Israel Reich-Batorkey
Oberrabbiner Armin Reich-Oslany	
Oberrabbiner Ercan Grünfeld-Slac	Oberrabbiner Isaak Friedrich-Humenné
Oberrabbiner Ignaz Ansel-Zborov	Oberrabbiner Hermann Reichmann-Velka Ida
Oberrabbiner Moses Weissberg-Velke Tankaus	Oberrabbiner Koloman Weber-Pestany
Oberrabbiner Leopold Trutzner-Nedod	Oberrabbiner Josua Buxbaum-Galanta
Oberrabbiner Moses Reich-Banovec	Oberrabbiner Samuel Jungreis-Filakovo
Oberrabbiner Adolf Atlasz-Velka Revuca	Oberrabbiner S. D. Ungár-Trnava
Oberrabbiner Antun Weiss-pudke Saby	Oberrabbiner Mayer Frey-Velke Sarany
Oberrabbiner Bernat Schwarzstein-Vrable	Oberrabbiner Benjamin Seidi-Galanta
Bezirksrabbiner Geza Moskovits-Secovec	Oberrabbiner Abraham Weiss-Velke Topokany
Oberrabbiner Benjamin Landin-Dolne Michalany	Rabbiner Aron Katz-Nitra
Oberrabbiner Emanuel Breznitz-Somec	Oberrabbiner Julius Müller-Nádas
Oberrabbiner Leo Fürst-Guz	Oberrabbiner Nathan Grünburg-Kozmarok
Oberrabbiner Samuel Schliesinger-Zlate Moravce	Oberrabbiner Hermann Lebovits-Cop
Oberrabbiner Saloman Goldberger-Alesal	Oberrabbiner Markus Lichtenstein-Circ
Oberrabbiner Moses Weiss-Velke Kostany	
Oberrabbiner Nathan Jungreis-Zdany	
Oberrabbiner Theodor Schweiger-Sena	
Oberrabbiner Moses Eckstein-Sered n/V.	
Oberrabbiner Idler Friedmann-Stru-Labovna	
Oberrabbiner Hilei Unsorier-Lacenc	
Oberrabbiner I. Baum-Guta	
Oberrabbiner Josua Schill-Perlach	
Oberrabbiner Mayer Fried-Velke Kapusany	
Oberrabbiner Hieirich Klein-Srnha	
Oberrabbiner Alexander Weiss-Réde	
Oberrabbiner Lippmann Donath-Nové Mesta n/V.	
Oberrabbiner Josef Leikovits-Kanarno	
Rabbiner Markus Haberfeld-Brezora	
Rabbiner Lasar Davidovits-Strajani	

חתימות רבני הקהלות בסלובקיה על החלטות אסיפת פופראד

הבאה - הוחלט עוד שאסור לרבנים לקחת כל שכר עבור רישום במטריקל ועריכת חופה וקידושין. סמיכה לרבנות חייבת להיות תחום ע"י 3 רבנים. להזהר מזיון [כשרות] של יינות וסוכר לפסח. על הרבנים לדאוג על לבוש צנוע של הנשים בקהילותיהם הן בבתי התפילה והן בשמחות. להתנגד בתוקף לנסיונות לייסד קהילות אורטודוכסיות נפרדות בפודקרפטסקה רוס. בסוף הוחלט שעל הרבנים לתת פומבי להחלטות האסיפה בדרשותיהם בקהילותיהם. (J.P. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 93; Zs.u. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 4-5)

החלטות אסיפת הרבנים מיום כג אדר. את בסיס קיום הקהילות יש לראות בהחלטת הארגון הקהילתי משנת תרס"ד נגד הציונות ותנועת המזרחי. בהתאם לכך הוחלט שכל מי שמשתייך לתנועות ההלו לא יוכל להשתייך ליהדות האורטודוכסית. כמו כן הוחלט לשמור את העצמאות הקהילתית בכל הנוגע לחיי הדת ולאופי הדת של הקהילה. אין לסבול פילוג בתוך הקהילה כי זה סותר את הנחת היסוד של התקנות העבר. חתומים כ-70 רבנים מסלובקיה על החלטות. (J.P. גליון 13/14 י"ג ניסן תרפ"ו עמ' 106)

אונגוואר - בכל סלובנסקו קבלו בתדהמה את הכרזת קהילת אונגוואר לפרוש מהלשכה האורטודוסקית המרכזית שמושבה בפרשבורג שבראשה עומד הרב קלמן ועבער מפיטטאני, הניגוד בולט לעין מפני שקהילות רוסינסקו שייכים למה שמכונה

'אונטרלנד'. גם השלטונות העלו בפני קהילת אונגוואר את השאלה האם ברצונם להשתייך ללשכה של פרשבורג או ברצונם להיפרד. הם ענו שאכן הם פורשים ומייסדים קהילה אוטונומית משלהם. בהתחלה חשבו שיד ה'ציונים' באמצע, אך לאחר מכן התברר שהפרידה היא בעיקר בהשפעת החסידים. יותר מזה הרב הראשי אברהם [יוסף] גרינוואלד הודיע שהיות ובכל רוסינסקו אין קהילות ניאולוגיות, הרי קהילת אונגוואר בדומה לקהילות בפולין תהיה במגמה חרדית ביותר וללא כל קשר עם הלשכה האורטודוכסית המרכזית בפרשבורג. בנוסף על כך ידוע שגם הרב שפירא חיים א[לעזר] ממונקאץ' מתנגד ללשכה המרכזית בפרשבורג, הרי הפילוג יהיה ככל הנראה בלתי נמנע. (Zs.U. כ"ו אדר תרפ"ו עמ' 4)

בערעגסאס - לאחר שקהלות אונגוואר ומונקאץ' עזבו את ההתאחדות המרכזית של הקהילות האורטודוכסיות, גם כאן נעשתה תעמולה בכיוון זה. בבחירות שעומדות להערך בקרוב יתברר האם תשמר האחדות או לא. (J.P. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 93)

פישטאני - ביום ב' פ' כי תשא [ט"ו אדר] נערכה במקום חגיגת סיום של מסכת נדרים והיא שמחה של מצוה של רבים שהשתתפו בו. נשאו דרשות הרב הראשי ה. [קלמן קלונימוס] וועבער שהחליט על ייסוד חברת ש"ס במקום. בעת הסעודה נאמו גם הרב [ישכר שלמה] טייכטאל וי[עקב] א[ברהם] ויינבערגער. (J.P. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 92)

פאפא - ב-כג אדר נערך מבחן החצי שנתי בת"ת עץ חיים. בין הבוחנים היו הת"ח הרמן [צבי] הופמן ול. [י"ט ליפמן] אונגר והדיין פרסבורגר מיכאל. (Zs.U. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 10)

נירבאטור - ע"פ יוזמת הרב הראשי טייטלבוים נפתלי נוסד במקום חברת 'תפארת בחורים'. הרב נבחר כנשיא כבוד של החברה. יש בה 60 חברים והנשיא הוא מאנדל געזה. (Hag גליון 9 ג' ניסן תרפ"ו עמ' 6; Zs.U. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 12)

ווארפאלוטא - הרב הראשי ד"ר זינגר לאו [יהודה ליב] הודיע על דבר תכניתו של הופעת בטאון בשם 'כלבו', אך השלטונות לא נתנו את הסכמתם לכך. (Hag גליון 10-11 י"ד ניסן תרפ"ו עמ' 5)

בודאפעסט - נישואי ברטה בת סגן נשיא הלשכה האורטודוקסית הרטשטיין ליוש [חיים אלעזר הכהן] יערך ב-ב' ניסן בחצר בת הכנסת קאזינצי עם שוורץ מור [משה י"ט הכהן] מנ"רעג'האזא. (Zs.U. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 9)

חנה גולדשטיין בת המנוח דוד גולדשטיין רבה של חברת 'שומרי שבת' התארסה עם יצחק [צבי] פאנעט ממארושלודאש. (Egy ה' ניסן תרפ"ו עמ' 16)

מחלוקת בין הקהילה הניאולוגית והאורתודוקסית בנוגע לחובה להשתתף על התלמידים בשיעורי התעמלות מיוחדים (לבנטה) בשבת. (Zs.U. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 9)

ברובע פּרעֶרנץ-ווארוש ברח' רעמעטע בית כנסת בו משמש רב פיליפ א. ברגמן רב צבאי לשעבר. נוסד חברת 'תפארת בחורים' עצמאית ובה קבוצות נפרדות של בנים ובנות. יש גם ת"ת [כנראה לתלמידי בתי הספר עם לימודים אחה"צ] ובה לומדים 100 תלמידים. (Egy י"ב ניסן תרפ"ו עמ' 30)

ב [א' ד]ר"ח ניסן תרפ"ו נפטר בפעשט בגיל 78 ר' גבריאל הונואלד. בצעירותו שימש כמורה בת"ת יסודי התורה בפרשבורג במשך עשרות שנים. בעשורים של חייו האחרונים הגיע לכאן והיה אחד ממוקירי התורה ות"ח מפורסם במקום. בלויתו הספיד אותו בעינים דומעות הרב ויקטור [פישל] זוסמן. (Zs.U. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 12. [צדיק תמים תלמיד חכם גדול] - מפנקס החברא קדישא [בבואפּעסט])

חתונת בלנקה [בת פנחס] פישמן עם הרב הלל י[חיאל ב"ר אברהם אבא] הרצל מסובורטיני (ליד טעפליץ) תהיה ב-א' ניסן בחצר בית הכנסת של קאזינצי בפעשט. (Egy כ"ז אדר תרפ"ו עמ' 17) - החתונה נערכה ברוב פאר בהשתתפות נשיא הקהילה [ר' אברהם] פרוידיגר ונשיאת אירגון נשות 'חנה' - הכלה היתה סגנית שלה - וכן חברי 'תפארת בחורים' ונציגים מקהילת החתן ומקישפעשט. (Egy י"ב ניסן עמ' 27)

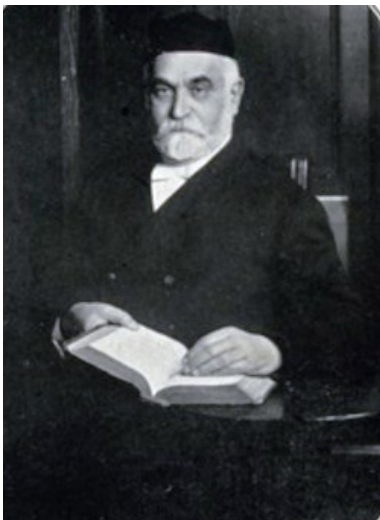
המכינה לישיבה בראשות הרב ישראל וועלץ רבה של טינע, ערכה מבחן חצי-שנתי בהצלחה מרובה על מסכת מגילה ו-33 דפים בנדרים ועל סוגיות ומשניות וכן על ספר פלא יועץ וחיי אדם. במבחן השתתפו הרבנים [יונתן] שטייף, [ישראל] וועלץ וכן נשיא הקהילה פרוידיגר [אברהם] ונשיא בתי הספר קליין והמנהל ד"ר [אברהם] דויטש. (Zs.U. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 9)

מבחן ב'גמרא' בת"ת 'תורת אמת' בו לומדים ילדים מגיל 10-13. המבחן נערך ב-י' ניסן ברמות שונות ע"י חבר בוחנים ביניהם הרבנים [פישל] זוסמן ו[יונתן] שטייף, הנשיא פרוידיגר [אברהם] המנהל ד"ר [אברהם] דויטש, ראשי הקהל קליין מרכוס [מאיר שרגא] ושטרן [אברהם] שמואל [בנימין]. (Zs.U. גליון 13 י"א ניסן תרפ"ו עמ' 10)

ביהאר-נאג'באיום - הרב בריסק פּרעֶענץ [נפתלי] נבחר כרב איזורי. הוא בנו של רבה של נאג'צ'עקע [רבי נתן צבי בריסק] וחתנו של הרב [מנחם מענדל] שיק רבה של סיקסו. (Zs.U. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 9)

נאג'לעטה - נוסד במקום חברת 'תפארת בחורים', במיוחד בזכותו של המורה שוורץ א. (Zs.U. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 10; Hag גליון 9 ג' ניסן תרפ"ו עמ' 7)

אייזנשטאט (קישמארטון) - הכתרת הרב קליין קארולי [עקיבא הכהן] לרב הראשי במקום ב-ו' ניסן תרפ"ו. לפני כן הוא שימש כרבה של קהילת בעקעשצ'אבא. בתחנת הרכבת קיבל את פניו סגן נשיא הקהילה מ. שלזינגר. בשער הרובע היהודי - ליד השרשרת הברזל הנמתחת לרוחב הרחוב בשבתות - קיבל אותו ראש הקהל אמיל שפיצר. מכאן הוא הובל מתחת לחופה אל בית הכנסת. שם בירך אותו מושל המחוז. לכאן הגיעו גם האורחים מחוץ לעיר, בראשם שליח הקהילה מוינה ד"ר אליאש מינץ שתיאר את ייסוד 'שבע הקהילות', שאייזנשטאט היתה אחת מהן, בעת הגירוש מוינה בשנת 670 (ת"ל). לאחר דרשת הבכורה של הרב בירכו אותו נציגי קהלות שופרון, צעהלים ווינר-נוישטאט. בסעודה לכבודו נאמו נשיא הקהילה וכן ד"ר א. דויטש בשם מוקירי הרב מהונגריה. משם הגיע גם אחיו של הרב, קליין מרכוס [מאיר שרגא בבודאפעסט]. אגב, יש להם אח נוסף הרב ד"ר הרמן [זאב צבי] קליין בברלין שבעצמו היה רב באייזנשטאט לפני אחיו. בסעודה נאמו גם שאנדור וולף אחד מנגידי אייזנשטאט - מייסד המוזיאון שם -, הוא העלה רעיון מקורי שיש לייסד מושבה בא"י ע"ש שבע הקהילות. בשם ה'שיפשהול' הוינאי נאם לדרר מ[שה יהודה], בשם קהילת ווינר-נוישטט אונגר, בשם קהילת שופרון שיף עדען וכן הדיין קרעטש מ[שה מאייזנשטאט]. אנו מאחלים לרב החדש ברכה והצלחה. (Zs.U. גליון 13 י"א ניסן תרפ"ו עמ' 7; Hag גליון 10-11 י"ד ניסן תרפ"ו עמ' 5)

רבי הלל הכהן קליין

ניו-יורק - הרב הלל [הכהן] קליין נפטר בגיל 82 ביום ראשון שעבר [ו' ניסן] ונקבר בח' ניסן. נולד בבארצ'קה. למד אצל הרב [אהרן] דוד דויטש ביארמוט. משם עבר לאייזנשטט לשיבתו של הרב [עזריאל] הילדסהיימר ואח"כ לסמינר בברלין. נשא את בת הרב הירש מנדל מפ"פ נכדת הרש"ר הירש. משרתו הרבנית הראשונה היתה ברסיה בליבאו במשך עשר שנים, ומשם הוא היגר לאמריקה ולפני 35 שנה הוא נבחר לרבה של קהילת יוצאי הונגריה 'אוהב צדק'. הוא נחשב לרב שהיה אחראי במיוחד על נושא הכשרויות. הוא נשא בתואר הכבוד של נשיא הכולל של שומרי החומות בירושלים ואסף כספים עבורם. (Zs.U. גליון 13 י"א ניסן תרפ"ו עמ' 6)

אלפי אנשים השתתפו בהלויותו, וע"פ צוואתו לא נישאו הספדים, במקום זה הוא ביקש להקים ת"ת על שמו. זעזוע פקד את מקורביו כאשר ימים אחדים לאחר פטירתו נפטרה גם הרבנית יוליה לאחר 40 שנות נישואין. ר' הלל היה בנו של ר'

זאב צבי קליין. הגיע לקיוב ושימש כמורה פרטי בבית הנדיב ישראל ברודסקי. לאחר 5 שנים הגיע לליבאו. בהתחלה לא הוכר ע"י הציבור כת"ח רציני אלא כעין 'רב מטעם'. לאחר שנוכחו בלמדנותו ובידיעותיו המופלגות זכה להערכה ולכבוד. כאשר נשא את אשתו הגשים את תורת הרש"ר 'תורה עם דרך ארץ'. השלטונות לא הבינו את מגמות ניהולו ברבנות ואילצו אותו לעזוב את לטביה. אז הוא היגר לאמריקה וכאן הוא מונה ע"י הרב יעקב יוסף (המגיד מווילנא), ששימש כרב הראשי של ניו יורק, כרב שיעמוד לצידו לעת זקנתו, לאחר שהוא עצמו התאכזב מיחסם ומהתנהגותם של יהודי העיר. הוא ראה

הזמנה לדין.

כבוד הר' משה צבי האבשטיין בעיר ניו־ארק.
פאר אונג אונטערשריעבענע בית דין
צדק זינד נעקאמען זיא פערטרעטער פון
טחויק עניי א"י ועד הכולל, מעניי אה"ק,
אום איהנען מומין זיין לדין תורה ווענען איער
העריין מיטונג אין און דער גרינדונג פאן
כולל אסעריקא וויר רופען אייך הירמיס צו
איין דין תורה איהר זאָלט זיך שטעלען לדין
פאר אונג אדער פאר אנדערע 3 דיינים
הטרופה לשני הצדדים.
וככה התורה פערביעטען וויר אייך עמ'
וואס צו טחון צו העלפען דעם כולל אסערי-
קא ביו איהר ווירר זיך שטעלען לדין לפני
בדיצ ויברור הטענות משני הצדדין ויקוב
הדין את ההר ושכום על ישראל.
בעה"ח י"ט ניסן התרנ"ז פה ניו־ארק.
יעקב יוסף הרב הכולל.
הלל בן המכונה דר. קליין.

בו אדם בעל מרץ שיוכל לפעול בתקיפות בהשגת לפחות חלק מהמטרות שהוא הציב לפניו במיוחד בתחום הכשרות. (Is גליון 15 כ"ה ניסן תרפ"ו עמ' 6; שם גליון 16 ב' אייר תרפ"ו עמ' 3-4)

סעקעשפעהערוואר (שטוהלווייסנבורג) - בשבת פרשת ויקרא אחה"צ התקיים מבחן חצי-שנתי של הת"ת בנוכחות הרב הראשי היינריך ארמין [צבי הרש] שמשמש גם כנשיא ועדת הת"ת. (Zs.U. גליון 13 י"א ניסן תרפ"ו עמ' 10)

גאלאנטא - לפני ימים אחדים נערך המבחן של הלימודים בת"ת של זמן החורף בנוכחות הרב הראשי בנימין זיידל. המוסד עומד תחת ניהולו של מר לאופולד דייטש. (J.P. גליון 13/14 י"ג ניסן תרפ"ו עמ' 108)

האהוט - מכרז לסגן רב שהוא גם חזן ושוחט. (Egy י"ב ניסן תרפ"ו עמ' 31)

סערעד נ.ו. - הש"ס חברה המקומית ערך ביום א' פ' כי תשא סיום על מסכת שבת בביתו של הרב ראשי [משה] א[שר] עקשטיין שגם דרש בעת סעודת המצוה. (J.P. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 92)

סיקסו - לחגיגת הבר-מצוה של בנו של הרב הראשי [מנחם מענדל שיק, כנראה בנו יהושע ברוך], אנו מאחלים ברכות. נציין שנוכחו באירוע גם הרבנים שיק מור, בריסק פערענץ [נפתלי] ושיק אנטל [כנראה אשר אנשיל] (פעלאג'האזא). (Zs.U. גליון 13 י"א ניסן תרפ"ו עמ' 13)

עוללות

לעלה 36 - זמן פטירת ר"מ טעלער ומינוי הרה"צ מקאסאן לרבנות נ' מאדע

תגובה על המאמר "רבני מחוז סאבאלטש בשנת תרמ"ד" (עלה 36) שנזכר שם

בעמ' ל שהרה"צ ר' יהוסף ראטענבערג (מקאסאני) זצ"ל נתמנה לאב"ד ניר-מאדא בשנת תרל"ח (878), ולדעתי זה טעות והנכון הוא שנתכהן לאב"ד שם בשנת תרמ"ג (883) ויש לי על זה ראיות ברורות, כמו שאפרט.

הרב הקודם הי' זקיני הרה"ג ר' יחזקאל משולם טעללער זצ"ל (ב"ר אלי' זצ"ל מקאמארן, וחתן הגה"צ ר' פנחס ארי' ראפפורט מסאמאטער זצ"ל, נזכר בשו"ת דברי חיים חיו"ד סי' ה', גם חתום שמו בספרים נזיר השם תרכ"ט, אמרת הצרופה תרל"ב), וסיפר הרה"ח ר' מאיר פעקעטע ז"ל (מקרית טאהש) שבעת הלוי' של ר' יחזקאל משולם נתקבצו הרבנים מגלילות העיר ובתוכם ר' יהוסף הנ"ל שהי' אז אב"ד טאהש, ונשא הספד נאה והספידו מצא חן בעיני הקהילה ובחרו בו לרב בעירם (אחר שבנו של ר' יחזקאל משולם הרה"ג ר' אלי'

המצבה החדשה של הגר"מ טעללער

אלעזר טעללער מעיר איבראן מיאן לקבל עליו עול הרבנות).

והגם שלעת עתה לא נודע לנו יום פטירתו של הגאון ר' יחזקאל משולם, עכ"ז ברור שבשנת תרמ"ב הי' עדיין חי' כי בשנה ההוא יצא קול קורא מרבני אונגארן נגד הרעיון של יסוד סעמינאר לרבנים במדינת גאליציען, ובתוכם גם חתימת ר' יחזקאל משולם אב"ד נירמאדא, נתפרסם בהגליון "מחזיקי הדת" (כ' תמוז תרמ"ב), גם השם הראשון שמצאתי בין הנכדים שנקראו על שמו הוא בתחילת שנת תרמ"ג (אצל בנו ר' פנחס טעללער מנאנאש).

וראי' נוספת מתשובה בספר נטע שורק חחו"מ סי' י' משנת תרנ"ד שנשאל מאת הרה"צ ר' יהוסף הנ"ל בעת שכבר דר בדעברעצין, שהיות שהי' "א שנים אב"ד

בנירמאדא והוכרח לברוח משם מחמת שהלשינו עליו אנשי בליעל ועתה רוצים לקבל עליהם רב חדש (הרה"ג ר' שמואל בראך זצ"ל שנתמנה בשנה ההוא), ושואל אם יכול לעכב בעדם כי עדיין לא ויתר על הרבנות כמו שדרש להם קודם שעזב את המקום, ועכ"פ ברור שזמן כהונתו של ר' יהוסף בניר-מאדא הי' "א שנים משנת תרמ"ג עד שנת תרנ"ד, דו"ק ותשכח.

ובהזדמנות זו אבקש מי שבידו לברר יותר אודות זמן הנכון של פטירת הרה"ג ר' יחזקאל משולם אב"ד ניר-מאדא, נא להודיע לנו וישלם ה' פעלו הטוב.

הק' אלחנן יונגער - ברוקלין נ"י

בשולי המכתב: אכן בספר תולדותיו של הרה"ק מקאסאן, 'פורת יוסף' עמ' צח, הביא שבאמצע החורף תרמ"ג קבע מושבו בניר-מאדע, לאחר ר"ח טבת, ולפני י"ב שבט. ראה שם ההוכחות לכך. יש לציין גם מה שכתב לנו הרב יואל יעקב מייזליש יו"ר מכון ימי קדם: "לפני כמה שנים ניסיתי לברר זמן פטירת הג"ר יחזקאל משולם זצ"ל מנירמאדע, אך המאטריקל של נירמאדע לקוי בחסירות בשנה ההיא, לכן לא מצאתי בדיוק פטירתו. אך לפי החשבון עלה לי אז שנפטר לפני החורף דשנת תרמ"ג, וכפי שהזכיר גם במכתב הנ"ל, כי אז כבר נקרא נכדו בן בנו ר' פנחס בשם יחזקאל, וכפי שנמצא לידתו במאטריקל של נאנאש מיום 1 נוב' 882. וכפי שמונה בזכרוני שמעתי מפי ש"ב הר"ר אלחנן יונגער נ"י שיש איזה סיפור אודות הספד שנאמר על הרב מנירמאדע, ולפי סיפור הנ"ל עולה שנפטר באחד מהסדרות של ימי הקיץ. ולפי זה נמצא החשבון שנפטר בקיץ דשנת תרמ"ב. אבל לצערי לא הי' בידי לברר יום פטירתו בדיוק". עכ"ד הנ"ל. – בהקשר לזה הוסיף הר"ר אלחנן יונגער בשם הר"ר מאיר פעקעטע הנ"ל שהלוויית רי"מ טעלער הי' באמצע הקיץ והחום הי' כבד מאוד. מכל זה ניתן להסיק שהוא נפטר בקיץ תרמ"ב.

לעלה 38 - רו"ו תרצה'ס, רי"א ליכטער

עמ' מח - במאמרו של הרב יצחק נחמן שטראה, משער שהרבנית פריבה אשת הג"ר בנימין וואלף תרצה'ס-הירשלער אב"ד טאפאלטשאן, היתה בתו של ר' משה דוב לוריא ממאטערסדארף.

הנני בזה להביא סמוכין לדבריו, כי במפקד אוכלוסין משנת תרכ"ט, מצאתי בעיר טאפאלטשאן, בבית מספר 19 שכנראה היתה חצר של בניני הקהילה עם הבית הכנסת, נרשמו שם ששה משפחות, [משפחה מספר 5 הוא הג"ר כלב פייבל שלעזינגער אב"ד טאפאלטשאן], ומשפחה מספר 6 נרשם כזה: אשה יאזעפע הירש, ילידת 799 [תקנ"ט לפ"ק], אלמנה, נולדה בעיר מאטערסדארף מחוז שאפראן. וברור שזהו האלמנה הרבנית פריבא ע"ה שנשארה בדירתה בחצר השייכה להקהילה, ואכן מפורש כאן שהיתה ילידת עיר מאטערסדארף.

1. V. L. ...	1818	...	...
2. ...	1818	...	...
3. ...	1818	...	...
4. ...	1818	...	...
5. ...	1818	...	...
6. ...	1818	...	...
7. ...	1818	...	...
8. ...	1818	...	...
9. ...	1818	...	...
10. ...	1818	...	...

ממפקד תרכ"ט בטאפאלטשאן

ואולי הוא הר"ר ישראל משה צבי בנו בכורו של הג"ר בנימין וואלף].

עמ' נו - במאמרו של הרב שלמה ווייס לתולדות הג"ר יונה אריה ליכטער ז"ל אב"ד צעצע, הביא שם כי לא נודע זמן פטירתו.

רצוני למלאות את החסר, כי מצאתי במאטריקל הפטירות של צעצע, שביום 31 יולי 852' למספרם, נפטר **יאנאש מאזעס** [יונה בן משה] ראבינער, יליד אבאני, בן צ"ד שנה. וזה עולה בלוח ליום חמשה עשר באב שנת תרי"ב.

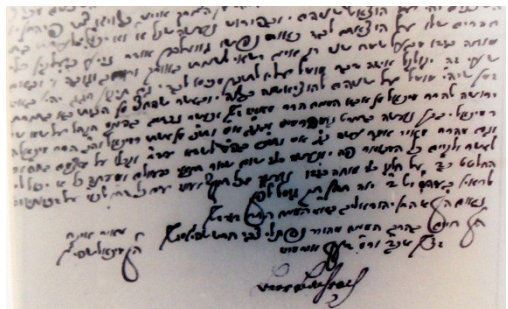
גם מה שנסתפק במאמר הנ"ל בהעתקה מהמפקד שנת תר"ח, האם יש להקדים שנת לידתו כ"כ, הנה לפי המאטריקל הנ"ל שהי' בן צ"ד שנה בפטירתו, עולה שנוולד עוד בשנת תקי"ח, שהוא ב' שנים במוקדם ממה שיוצא מהמפקד דשנת תר"ח, והרי לפ"ז שני כתובים הבאים כאחד המעידים שנוולד בתקופה הקדומה ההיא.

וואל יעקב מייזליש - יו"ר מכון ימי קדם, ברוקלין

לעלה 26 – בן בעל ה'מלא רצון', ר' נחום שפיץ

בעלה 26 עמ' ג' העתיק הרב שטראה את נוסח המצבה של רבי חיים בנו של בעל 'מלא רצון' בני"ש. מצו"ב צילום חתימתו בפנקס חשבונות מאלופי הקהל בני"ש.

אודות רבי נחום סג"ל שפיץ הנזכר שם באריכות, יש לציין מה שרשום בפנקס הנ"ל אודות הג"ר הירש בי"ח משם (נזכר כ"פ בשו"ת פנים מאירות) שנפטר בשנת תק"ט לערך, ובתו מרת שיינדל נשתדכה לאחר מות אביה עם בן גילה הב' כ' מיכאל במהר"ר נחום שפיץ סג"ל ז"ל. ועוד חזון למועד אי"ה להאריך בתולדות

חתימת ר' חיים בן המלא רצון' בפנקס נ"ש

הג"ר הירש בי"ח צ"ל הנ"ל וצאצאיו לדורותיהם, אשר מהם הסתעפו כמה משפחות רבנים בארץ הגר.

שמחה בונם יוסף סיימון - בני ברק

המחבר מודיע בהבהרה שלפני ההסכמה הנדפסת, שלא טוב בעיניו ענין ההסכמות, ע"ש טעמו ונמוקו, ומ"מ בהגיע לפראנקפורט אילצוהו להדפיס עכ"פ ההסכמה מרבה של פראנקפורט בעל סמיכת חכמים, שהיה מחותנו. יתכן כי גם הסכמת ר' גבריאל אב"ד ניקלשבורג, נדפסה מאותה טעם, בהיותו ג"כ מחותנו של המחבר, כמבואר בתוכה ובכותרת שעליה.

יתכן עוד, כי ר' יקותיאל זלמן שפיץ גופא היה חתן ר' גבריאל אב"ד ניקלשבורג, וזהו אופן היות המחבר מחותנו, והיה גר אצל חמיו בניקלשבורג.

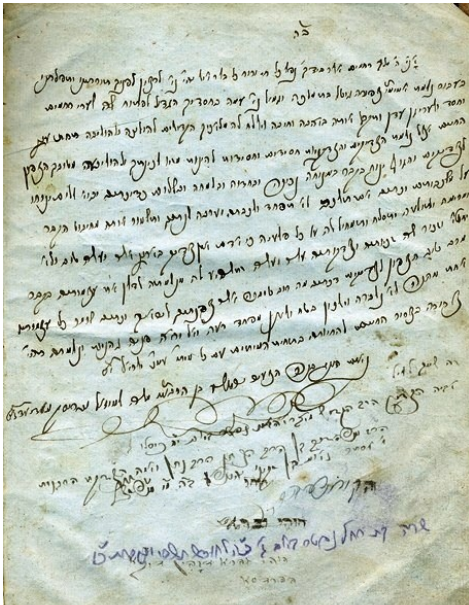
אני שולח דבר זה ל'עלי זכרון', שכן בעלה 27 (עמ' יא) ובעלה 28 (עמ' עג) היה דיון על ר' יקותיאל זלמן הלז. אולי זה ישפוך אור על בירור יחוסו.

והנני מצרף צילום הדף שבה ההסכמה המודבקת, אשר הן בעותק שבאוצר החכמה, והן בעותק שבהיברו בוקס היא חסרה. ומה גם כל כותבי תולדותיו לא הזכירוהו, וכנראה לא היה למראה עיניהם.

א. מ. הורוויץ

לעלה 36 – חמיו של רבי משה שמואל בריסק

בעלה 36 עמ' כ"ח במאמרו של מר באטשקאי מובא שהרה"ג ר' יהושע בריסק אב"ד טיסא-דאדא הי' בנו של מרת קאטאלין ליבערמאן בתו של הרה"ג ר' שמעון אב"ד שעניא. ברצוני להעיר שזה טעות מושרשת ברוב ספרי התולדות, והנכון הוא שאמו מרת צפורה גיטל (קאטאלין) אשת הרה"ג ר' משה שמואל בריסק היתה בתו החורגת של הרב משעניא.

כת"י רבי יהושע בריסק

מבעלה היתה בתה של הרבנית מלכה מבעלה הראשון הרה"ג ר' משה דוב מטשאבא, כמו שמפורש בשער המשניות שהי' שייך להג"ר יהושע בריסק, שבו כתב בכת"י תפלת קל מלא רחמים על אמו צפורה גיטל בת מלכה וחותם "נאום ... בנה הצעיר יהושע בן הרבני משה שמואל בריסק מעדיעד ז"ל". ובסופו רשם: "זה שייך לעיל / אביה הצדיק הרב הקדוש מאבראהאם נפטר ביום [ח] כיסלו / הרב משה דוב בן הרב הצדיק הרב נתן ואמה (אולי צ"ל 'זאמו' וקאי על הר' משה דוב שהרי אמה של מ' צפורה גיטל היתה מ' מלכה) הצדיקת הרבנית / מ' אסתר. נאום בן זקינ

יהושע ב"ה מו' מ"ש ז"ל". ובשולי העמוד רשום: "שרה בת רחל נפטר ביום ג' כ"ה לחודש תשרי ונקברת כ"ו". [לא ידוע לי מי זאת].

מש"כ על אביו רמ"ש שהוא מעדיעד, שהוא כפה"נ הישוב עדיעד שבמחוז שאפראן, נראה שמוצאו ה' משם, שכן הוא גר בניאראד. ובקונטרס גדולת גדליהו כתב שאביו ה' ר' לייב ברייטהאלץ מקאמאראם, ולא ידעתי מקורו וצריך בירור.

והנה בפעלשא אברהם נמצאת מצבה שמסתבר שהיא של אשת האב"ד הג"ר נתן ואמו של הג"ר משה דוב, וזה נוסחה: פ"ט / האשה הרבנית / הצדקת מרת / אסתר בת מו"ה / יהודה לה דומיה / תהלה ונפטרה / י"א אדר שנת / תק"ץ לפ"ק תנצב"ה.

ובמש"כ כותבי הדורות [בהקדמת נתיבות יושר ועוד] שבנו של ר' משה דוב ה"ה ר' גבריאל יהודה שטערן הוא ששינה שם משפחתו מליבערמאן לשטערן, הנה ברישומי לידה בפעלשא-ניאראד נמצא רישום לידת בן של רבי משה שמואל בריסק, הילד ווילהעלם בריסק ב"ר שמואל וצילי שטערן נו' אקטאבער 24 851 (הילד נפטר בקטנותו), ונראה מזה שגם אשתו של ר' משה שמואל היתה

שם משפחתה שטערן. וצ"ב מי הוא ששינה שם המשפחה מליבערמאן לשטערן, אם הוא ר' משה דוב [שבספר האגדה (פעסט תרצו, לר' שלמה בריסק) מכנהו בשם דוב שטרן], או אביו ר' נתן [שכן בכת"י רבי מאיר שטיין על גליון ספרו מאדיאר ראביק (שמסר לי העורך) מכנהו נתן שטרן]. ואולי בכלל לא נקרא אבי המשפחה ר' שמעון ממאד בשם המשפחה ליבערמאן, רק בניו התחילו בשם זה.

יונתן בנימין יוסף ווייס - וויליאמסבורג נ.י.

רבי אברהם מינץ מירושלים ומשפחתו

בעלה 24 עמ' ס"ה כתבתי על צאצאי המהר"ם מינץ מאובן ישן. כעת מצאתי משפחה נוספת שלכאורה מתייחסת אליו, מדובר במשפחת מינץ הירושלמית. אבי המשפחה הר"ר אברהם ב"ר פנחס דוד מינץ עלה לירושלים והיה שם רופא עד לפטירתו ביום כ"ב טבת תרנ"ו. על מצבתו בהר הזיתים נחרת: פ"נ איש ירא"ב ה"ר אברהם בה"ר פינחס ז"ל מינץ ... נלב"ע כ"ב טבת תרנ"ו. לפי המקובל במשפחה התואר ירא"ב [ירא אלוקים באמת] נכתב בהוראת הגר"ש שלנט. התואר הזה נכתב גם על מצבות בנותיו, וכן נכתב שם עליו "זצ"ל".

אודות שנת עלייתו לירושלים ניתן ללמוד מתוך מה שכתב חתנו חורגו ר' נחום צבי צלניקר מיפו בעיתון 'חבצלת' בחודש שבט שנת תרנ"ו, תחת הכותרת 'שופר של צדקה': לעילוי נשמת מר חותני המנוח ר' אברהם ב"ר פינחס מינץ ז"ל שנלב"ע בירושלים עה"ק ביום ד' כ"א טבת, הנני מנדב אחד פראנק לבית החולים שערי ציון, וה' ינחם את חמותי האלמנה, ובניה היקרים בתוך אבילי ציון, ויסיר מהם כל מחלה, ולא יסבלו עוד צער ועוני, דחק ולחץ פרנסת הבית כבימי חיי ה"ר אברהם ז"ל שהיה רופא בעי"ק כארבעים ושבע שנה בחיים של דחקות ועניות, ובירושלים ינוחמו. יפו ר"ח שבט תרנ"ו נחום צבי צלניקר. לפי זה הוא עלה לירושלים בשנת תר"ט

לערך. אמנם במפקד כולל אונגארן בירושלים בשנת תרכ"ו (ע"י השר מונטיפיורי) רשום: אברהם מינץ, תלמודי, יליד קרשטיר [קערעסטיר?] בן 53, בא הנה לפני ארבע עשרה שנה, נשוי, שם אשתו שיינא פויגיל, ושני ילדיו פנחס דוד וגאלדה לאה. לפי זה עלה לירושלים בשנת תר"ב.

והנה שמעתי מא' מצאצאיו הרב יהודה שינקר ה"ו שכפי הידוע במשפחה הוא היה תלמיד מרן ה'חתם סופר' זי"ע. אמנם במכתב שהתקבל לפני כמה שנים במכון 'זכרון' מצאצא אחר (הרב אברהם יצחק שולמן. קבלתי העתק מהעורך) נכתב שכפי הידוע במשפחה הוא היה תלמיד ה'כתב סופר'. אמנם לפי הגיל שנרשם במפקד ה"ל יוצא שהוא יליד תקע"ג, ואם כן אין ספק שהוא תלמיד ה'חתם סופר' שנפטר בשנת ת"ר בהיות ר' אברהם כבר קרוב לגיל שלושים.

כאמור לעיל בעיה"ק ירושלים היה ר' אברהם רופא, וראה תיאור על כך בס' 'שלושה עולמות' (עמ' ק"ז). לפי המסופר במכתב ה"ל, כפי המקובל במשפחה היה זה בהוראת הרבי ר' מאיר מפרעמישלאן זי"ע שנכנס אליו בדרכו לאר"י.

איש תורני ונכבד היה ר' אברהם, בתשובת הג"ר שמואל סלאנט (בס' 'תורת רבינו שמואל סלאנט' סי' קי"ז עמ' כ"א) הוא נזכר בתואר "הרבני מו"ה אברהם מינץ". כמו"כ מתנוססת חתימתו על כמה תקנות וכרוזים שיצאו בירושלים, כמו הכרוז נגד השקאלעס (ראה בס' 'חוקת ישראל' עמ' ע"ד).

זוגתו הראשונה מרת שיינא פויגיל [או פייגא] בת ר' משה חיים האופה מפינסק (ראה בס' 'תורת רבינו שמואל סלאנט' שם: בא לפנינו ר' משה חיים מפינסק שהוא חותנו של ר' אברהם מינץ). זוגתו השניה מרת ביילא ב"ר ישראל ליב אף היא ילידת פינסק, (כנראה זהה לנרשם בס' 'חלקת מחוקק' עמ' ח' מצבת האשה מרים אשת ר'

ישראל ליב נגר מפנסק), היא נפטרה ביום י"ט חשוון תרע"ז (על המצבה נחרת: "האשה הצנועה הכבודה אשת חיל ירא אלקים"). כיון שנישואיו הראשונים יכלו להתקיים רק באר"י שהרי חותנו מפנסק, יש מקום לשער שהיה נשוי עוד קודם לכן בחו"ל בזיווג אחר, שהרי היה כמעט בן ארבעים שנה בעלותו ארצה.

- צאצאיו (ע"פ המכתב הנ"ל):
1. בנו פנחס דוד, נזכר במפקד הנ"ל. נפטר בקיצור ימים מחולי הלב בחודש ניסן תרס"ט (עפ"י פנקס הח"ק).
  2. בתו גאלדה לאה, נזכרת במפקד הנ"ל.
  3. בנו מזיו"ר ר' משה חיים יצא לארה"ב.
  4. בנו מזיו"ר ר' ישראל אריה נלב"ע כ"ז אב תרע"ו.
  5. בנו מזיו"ר ר' יהודה.
  6. בתו מזיו"ר ש דינה דבורה אשת ר' יצחק אלברט, נלב"ע כ"ח תשרי תרצ"ב.
  7. בתו מזיו"ר ש א"ר ... ברילנט.
  8. בתו רבקה, נלב"ע י"ד אלול תרע"ב.

לבנו ר' ישראל אריה היה בן יחיד ושמו ר' אברהם מינץ שנלב"ע בשנת תשכ"ב, ראה אודותיו בס' זכרון 'חכמת לב' עמ' 104-105. ר' אברהם זה השיא בשנת תרצ"ז את בתו מרת שרה ביילא להר"ר ישראל שינקר בן בתו של

הגר"ח זוננפלד זצ"ל. בהזמנה לחתונה שפורסמה בעיתון 'קול ישראל' מחודש סיון תרצ"ז, נכתב שהכלה היא גין ונכדת להגאון האמיתי מופה"ד מהר"ם מינץ זיע"א. כך גם שמעתי מהרב שינקר הנ"ל שאכן מקובל במשפחה שהם נכדי המהר"ם מינץ. ככל הנראה הכוונה למהר"ם מינץ מאובן ישן, לא מסתבר כלל שהכוונה למהר"ם מינץ הקדמון. אם אכן כנים הדברים צריך לומר לכאורה שר' פנחס דוד אבי ר' אברהם מינץ [הראשון] הוא בנו של המהר"ם מינץ, שכן בנו נולד בתקע"ג לפי

המפקד, והמהר"ם מינץ נולד בשנת תקכ"א לערך (וטעות מ"ש בתולדותיו שבר"ס 'דביר הבית' שנולד בשנת תק"י), כך שרק בדוחק גדול הוא יכול להיות נכדו. אשמח לקבל כל מידע חדש אודות רבי אברהם מינץ ויחוסו.

שמחה בונם יוסף סיימון - בני ברק

לעלה 35, 36 - משפחת בוים

א. לעלה 36 עמוד נג, מה שאמר רבי אליעזר טרענטשינער - פריינד זצ"ל לפני פטירתו "אז מען האט צווי לייבעלך קען מעו שלאפן רואיג" - כן שמעתי לפני עשרות שנים מלהבל"ח הגאון רבי דוד יהודה פריינד זצ"ל, הרב דסאסרעגן, בעל אלופי יהודה. ואמר לי אז "יש שייכות וקשר בין משפחתו - משפחת פריינד - לבין משפחות בוים, ואז הזכיר את העובדא הנ"ל. אמנם איני יודע איך בדיוק הקשר (הגרד"י פריינד הנ"ל היה בנו של הגאון המפורסם רבי ישראל פריינד זצ"ל הי"ד אבדק"ק סאסרעגן, שהיה בנו של רבי סיני פריינד זצ"ל, וראה אודותיו ב"חכמי טרנסילאוניה" עמוד 6-195). אגב, דודי, הר"ר פנחס פישער ז"ל [בעלה בזיו"ש של דודתי מרת אסתר ע"ה - בת אאזמ"ר הגה"ק מגוטא זי"ע] מווייטצען-וויליאמסבורג, היה בנה של מרת אסתר בת רבי אליעזר פרוינד שהיה חתן רבי מרדכי אסאד זצ"ל [נזכר בשו"ת מהר"א או"ח סימן קנ"ה] בריה דהגה"ק רבינו יהודה אסאד זי"ע אבדק"ק סערדהעלי, ויש לבדוק האם יש קשר עם הנ"ל.

ב. בעלי זכרון שם, מופיע תמונת המצבה של הגה"ק רבי יהודה לייב בוים זצ"ל ושנפטר יום א' כסליו תרנ"ב - יש לעדכן ולתקן על פי המובא בעלי זכרון 32 עמוד ע"ח דהתאריך הוא י"א כסליו, הכיתוב במצבה שחודשה הוא מטושטש ואינו ברור, והעיקר הוא כמובא בעלי זכרון שם.

ג. מכיוון שב'עלי-זכרון' האחרונים נזכרו כמה וכמה פעמים מתולדותיהם של האחים הגה"ק רבי חיים בוים זצ"ל אבדק"ק ווערעשוואר, ואחיו (מן האב) זקני הגה"ק רבי יחיאל בוים זצ"ל אבדק"ק גוטא - חשבתי שלבל יחסר המזג נשלים גם מתולדות האח השלישי, צעיר האחים, רבי שמואל בנימין בוים זצ"ל (אחיו הצעיר של זקה"ק מגוטא, מן האב ואם).

כאמור במכתבי שבעלי זכרון 36 עמוד נב, היה רבי שמואל בנימין זצ"ל מראשי הקהל בפאפא ונפטר בן ס"ב, בד' אדר תש"א, רצ"ב צילום מצבתו. ונתקיים בהני שלשה אחים "ואכרית את שלשת הרועים בחורף אחד", שנסתלקו כולם בחורף תש"א.

הידועים לנו מצאצאיו של רבי שמואל בנימין זצ"ל הם כדלהלן:

א. בנו רבי מנחם מענדל (מענדי) בויס ז"ל, שהיה חזן ידוע בבאלטימור-ארה"ב, [השאר אחריו דור ישרים יבורך, ביניהם הרב צבי בויס שליט"א והרה"ג ר' יהודה בויס שליט"א ממאנסי בעמח"ס פרי יהודה על בני יששכר. ועוד].

ב. רבי דוד [=פולדין] ז"ל, ניהל חנות לממכר מוצרי חשמל בארה"ב.

ג. בתו מרת שבע [=אלזה] מירושלים- ארה"ב, נפטרה כבת תשעים שנה, בעלה היה הרב ניסן אליעזר רוטנשטיין ז"ל, נפטר בן ע"ה בירושלים עיה"ק, הוא היה אוהב ארץ ישראל וירושלים עיה"ק בכל לבו ונפשו (רצ"ב אגרת ברכה בכתב ידו, שבה משולבות בתוך אותיות "ירושלים" כל השמות שנקראה בהם ירושלים מעשה ידי אומן).

יחיאל בויס - רב דביהמ"ד "נוה הורים שפע חיים", קרית צאנז נתניה

בשולי המכתב מהרב יואל וויינשטאק:

רבי ישראל פריינד אב"ד סאסרעגן הנ"ל היה בנו של ר' משה [ולא ר' סיני] בן רבי ליב משאלא. כן גם רבי אליעזר פריינד [חתן בן המהר"י אסאד] היה בנו של רבי ליב משאלא.

ר' חיים לייב לעבאוויטש מסטרימטערא ומשפחתו

ברצוני להעלות איזה פרטים בענין ראשי משפחתנו, ואקוה שהקוראים יוכלו להרחיב הידיעות.

א' מראשי הקהילה ונכבדיה של העיר סטרימטערא לפני מאה ועשרים שנה (משוער), היה הרה"ח ר' חיים לייב לעבאוויטש ז"ל, שנולד בשנת תר"ב לערך (עפ"י רישומי העיר) ושנפטר בדמי ימיו - בן 49 שנה לערך - בב' דר"ח אדר שני תרנ"א, ומנו"כ בסטרימטערא.

ממצבתו ניתן לפענח (חלקו שבור): פ.נ. / איש תם וישר ... / ועושה צדקה בכל עת / מת בדמי ימיו מו"ה / חיים יהודא / בן מו"ה יוסף יעקב ז"ל / נפטר ביום ד' ב' דר"ח אדר שני / שנת ת'רנ"א' לפ"ק / תנצבה היו לו שני זיווגים. זיווגו הראשון היתה: מרת פעסיל

ע"ה בת הרה"ח ר' שמואל ארי' באק ז"ל מראשי קהילת בערבעשט, ומחותנו של הג"ר שלמה לייב טאבאק זצ"ל, ובעל 'ערך ש"י', ועוד. היא נפטרה בט"ו תמוז תרל"ז ומנו"כ בסטרימטערא.

זיווגו השני היתה (הנישואין היו בשנת תרל"ט לערך): מרת סילקא ע"ה בת הרה"ח ר' צבי (הערש) דאוב ז"ל ראש הקהל בבערבעשט. אחרי פטירת בעלה

(ד) **פעם** אחת היה במחוזו מארימארשא ציטוב סטרימטערי [וישיב כוס נדע בשערים על ידי איש לדיק ומכנים אורחים מרים יחקה שטערן ז"ל שגר שם וכפטר בשנת תרי"ח הוא אביו של הגאון מרים יוסף שטערן ז"ל אבד"ק סייגען] וצא לפניו איש אי' מיטוב סלאטינא. כסמוך לבס. עם בני הכתר בן ח' שנים. שהי' אלס חרש מילדוחו. וביקש ממנו לרפואה ולשועה. וקרא לבצטיב שלו כנגיד הכסוי מ' יוסף יעקב לפבאוויטש ופתח לו הכסויים בחרומים פ"א מ"ב «חרש הדברו בו חכמים ככל מקום שאינו שומע ואינו מדבר» ואיל שספי' הוא כך חרש שדבר' צ"ו חכמי"ס. ספי' שאינו מדבר צפ"ט רק ברלון חכמים הם כדריקים וכו' אפי' שאינו שומע ואינו מדבר מ"מ יכולים לגוד עליו שישע ויתחיל לדבר וכן כוס כי הי' לו יטופס בשלימות [פי' חגיגה דף ג' מהני הרי אילמי דקוס בשביבוחים דרבי בעי טלייחו רחמי. שצח"ו:]

מספר 'אבן שתיה'

רח"ל לעבאוויטש ז"ל, נישאה שוב להרה"ח ר' זאב יעגער ז"ל מאויבר-רינה (עפ"י מצבתה), ונפטרה ב"ז כסליו תרע"ו ושם מנו"כ. (היה לו משפחה ברוכה מב' זיווגיו, כאשר אפרט שמותיהם לקמן בס"ד.)

אביו של ר' חיים לייב: הרה"ח ר' יוסף יעקב ז"ל, נולד בשנת תקע"ה בסטרימטערא שברומניה, וגר בעיר מולדתו. נתברך בעשירות מופלגת. היה מקושר להרה"ק ר' יעקב שמשון ז"ע מקאסוב, אשר גם התאכסן אצלו בהיותו בעיר סטרימטערא. [מוזכר בס' אבן שתיה (המכיל תולדות אדמו"רי קאסוב-ויז'ניץ, מערכה ד', פרק ב' אות ד'), במעשה שהיה בעת אשר שהה הרבי רי"ש ז"ע באכסנייתו.] בשנת תרכ"ח עלה לארה"ק והתיישב בצפת"ו ולמד שם תורה (ושם מנו"כ). חלק מפרטים הללו יצאו לי עפ"י מסמך

היסטורי שנשלח להשר משה מונטיפיורי ע"ה בשנת תרל"ה, מכולל עסטרייך שבעיה"ק צפת"ו. גם מוזכרת בהמסמך הנ"ל שם זוגתו בשם: חאנצי ע"ה.

ועתה נפשי בשאלתי על כמה וכמה פרטים חשובים הצריכים להתברר, להבהרת עץ המשפחה, והם:

האם ר' יוסף יעקב נשא אשה ב' פעמים או לא, כי בהמסמך הנ"ל אנו מוצאים בשורה הששית (שורה אחת אחרי ר' יוסף יעקב וזוגתו) את חתנו ר' ברוך מרדכי ז"ל שהיה בן 17 שנה בשנת תרל"ה, ומסתבר שאשתו מרת יוטא (בת ר' יוסף יעקב), היתה ג"כ בגיל כזה בערך, והיינו שנולדה בשנת תרי"ח לערך. (אגב, יתכן שהיה לו לר' יוסף יעקב ז"ל עוד ילדים, אך אין לי ידיעה על זה). מעתה, כפי שהזכרתי לעיל נולד בנו ר' חיים לייב ז"ל בערך בשנת תר"ב, ולכאן לא נראה לומר שאשה אחת תלד ב' ילדים בהפסק של כ-17 שנה ביניהם, ולכן נראה לתלות שר' יוסף יעקב נשא אשה שנית טרם עלה ארצה.

מעניין לציין כי בסוף ספה"ק נזיר השם [וסמיכת משה] להרה"ק רבי ר' שמעלקא ז"ע מניקלשבורג [ובנו], נמצא בשמות העיר בערסאנאף, שם: יוסף יעקב מיסטרומטערי, והספר יצא לאור בלעמבערג תרכ"ט, וניתן אולי לומר שנשא שנית לאשה זו מעיר בערסאנאף (הגם, שניתן לומר אחרת, כי מה שנמצא שמו בעיר זו הוא, יען היו ב' העיירות סמוכות זה לזה, ולכן לא כתבו שם איש אחד בלבד מתחת לכותרת של עיר, אלא כללוהו בתוך שאר אחיו שבעיר הסמוך, ורק כתבו שהוא מעיר סטרומטערא, שנדע מי הוא).

כעת אפרט כאן סדר תולדותיהם של יוצאי חלצי ר' חיים לייב, כפי מה שקבלתי מכבוד הרב יואל יעקב מייזליש הי"ו ממכון 'אבותינו':
מזיווגו הראשון:

א. מרת חיה רבקה ע"ה הי"ד. נולדה בשנת תרכ"ד. אשת ר' יצחק קופפערמאן ז"ל הי"ד.

ב. ר' צבי ז"ל. נולד בערך בשנות תרכ"ה-ו', ונפטר בה' ניסן תרצ"ד, ומנו"כ בסטרימטערא. הוא היה מנכבדי הקהילה ומפרנסיה העיר.

ג. ר' שמעון ז"ל. נולד בערך בשנות תרכ"ט-ל'.

ד. ר' יצחק ז"ל. נולד בשנת תרל"ג. כמדומה שנקרא ע"ש הסבא ר' יצחק שטערן זצ"ל מסטרימטערא, עיי' בהמשך המאמר, והבן.

ה. ר' שלמה ז"ל. נולד בשנת תרל"ה. נשא את מרת רייזא בת ר' חיים מאיר הלוי ע"ה.

ו. מרת מירצא ע"ה. נולדה בשנת תרל"ז. נישאה למר שארף ז"ל.

מזיווגו השני:

ז. מרת שרה ע"ה. נולדה בשנת תרמ"ב. נישאה לר' שמעון יעגער ז"ל.

ח. מרת ריסא ע"ה. נולדה בשנת תרמ"ג.

ט. ר' שמשון ז"ל. נולד בו' אייר תרמ"ה. נשא את בתו של ר' יוסף ליטמאן קויפמאן ז"ל מבערבשט. גר בקאליב. נדמה, כי נקרא ע"ש רבו של אביו, הרה"ק רבי יעקב שמשון ז"ע מקאסוב, ואת השם 'יעקב' לא יכל לצרף, לפי שכנראה היה אביו ר' יוסף יעקב ז"ל עדיין בחיים, ואכן אחיו הצעיר ממנו נקרא ע"ש הסבא ר"י ז"ל. מזה יש לשער שר' יוסף יעקב ז"ל נפטר בסביבות שנת תרמ"ו. כמדומני שמנו"כ בצפת ת"ו, סמוך ונראה לציונו הק' של הרה"ק בעל ה'באר מים חיים' ז"ע מטשערנוביץ.

י. ר' יוסף יעקב ז"ל. נולד בשנת תרמ"ז.

יא. מרת נעכא ע"ה. נולדה בשנת תרמ"ט.

בספר 'אגדות סטרימטרא' כותב המחבר מר ש. אבני, שהיה לו לר' בנימין אבא ליבוביץ' בת בשם גיטל, שהתאלמנה בצעירותה, ושם כתב בהמשך הסיפור, שלימים כשהיתה זקוקה לעזר, מסר לה א' מאחיה את בנו ר' שלמה וכו' שיעמוד לעזרתה. והנה, עפ"י חשבון השנים קשה לומר שזה היה בן אחיה, כי ר' שלמה היה אחיה של מרת חיה רבקה ע"ה הי"ד שמוזכרת בהמשך אותו הסיפור, והיא היתה בתו של ר' חיים לייב ז"ל, (וגם ר' שלמה ז"ל ידוע שהיה בן ר' חיים לייב ז"ל, וכמובא לעיל בשמות יוצ"ח) ור' חיים לייב ז"ל היה בנו של ר' יוסף יעקב (ולא בן ר' בנימין אבא ז"ל), כאשר חרות ע"ג מצבתו.

לכן הסקתי לומר כי במקום ולכתוב א' מאחיה יש לכתוב א' מבני אחיה, והיינו שר' חיים לייב ז"ל שהיה בן אחיה ר' יוסף יעקב ז"ל, מסר לה את בנו ר' שלמה ז"ל...

גם מדויקים הדברים לפי חשבון השנים, כי כתוב בתחילת אותו הסיפור שר' בנימין אבא ז"ל היה חתנו של הסבא ר' איציק, שהיה כידוע ר' יצחק שטערן זצ"ל מסטרימטערא, אשר הפליגו עליו צדיקי דורו בשבחים על גודל מדת הכנסת אורחים שלו, ור' יצחק זה נולד בשנת תקכ"ג, ואם ר' יוסף יעקב ז"ל נולד בשנת תקע"ה כאמור לעיל, אפשר לומר שר' בנימין אבא ז"ל היה אביו שנולד כנראה בסביבות שנת תק"נ.

מצאנו מצבה בסטרימטערא, שכתוב עליו: "פ"נ / איש תם וישר / התורני הנדיב / מהר"ר בנימין / אבא בהמנוח / מ"ה יהודא ליב / נחטפו? ימיו כ"ט / ניסן [שנת] וינוח עד / ביאת הגואל (-תרי"ב) / לפ"ק תנצבה". כנראה שהוא ר' בנימין אבא ז"ל שהיה חתן ר' יצחק שטערן ז"ל. (הגם שנמצא עוד מצבה שם בשם: בנימין אבא ז"ל לבד, ויתר המלים מחוקות הם מרוב השנים שעברו עליה). גם סברא לומר כי הוא זה, מכיון שר' חיים לייב ז"ל בן ר' יוסף יעקב נקרא במצבתו בשם: 'חיים יהודא', וניתן להיאמר, כי נקרא ע"ש אביו ר' בנימין אבא ז"ל, ובכינוי בשמו השני של הסבא הזה.

נותר לבירור בקצרה: א. האם הי' לר' יוסף יעקב ז"ל שני זיווגים. ב. האם היה ר' בנימין אבא ז"ל אביו של ר' יוסף יעקב ז"ל? ג. מה הי' שם זוגתו של ר' בנימין אבא ז"ל? ד. מה היה שם אביו של ר' בנימין אבא ז"ל?

שמואל יוסף הכהן ברעכער - לונדון

לעלה 38 - משפחת באש, אפל

ב"עלי זכרון" מס' 38 עמ' ד' נזכר זקיני רבי **צבי אריה** (הערש ליב) **באש ז"ל** מסטרימטערע. הרב דובעריש וועבער מביא שברשימת הנדבנים לצדקת רמבעה"נ משנת תרמ"ד נזכר כ'צבי ארי' בן עלקי'. דבר זה אינו נכון כי בשנת תרל"ג כבר נולד לבנו רבי **יעקב באש ז"ל** מסטרימטערע בן הקרוי ע"ש 'הערש ליב'. וכן לחתנו-זקיני רבי **יצחק מרדכי הלוי אפל ז"ל** מיועד נולד בשנת תרל"ד בן בשם 'הערש ליב'.

אשת רבי צבי אריה באש מסטרימטערע היתה מרת **עלקא בילא ע"ה** כפי שכתב הרב וועבער. יש להוסיף שבשנת תרל"ז כבר לא היתה בין החיים שאז נולדה נכדה הקרויה על שמה.

מכל האמור נמצא שהשם ברשימת הנדבנים משנת תרמ"ד אינו זקיני רבי צבי אריה באש שכבר לא היה בין החיים לפחות כעשר שנים קודם לכן. גם קצת תמוה שהרי נמצא שכלה-וחמותה עם שם זהה.

כמ"כ יש לציין שביועד היו שתי משפחות אפל. משפחה אחת לוויים ומשפחה אחת שאינם לוויים. זקיני רבי יצחק מרדכי הלוי אפל ז"ל (לא ידוע לי שם אביו, ש"א **פייגא ע"ה**, עלה לארה"ק ונפטר בצפת בשנת תר"ס לערך) נמנה על משפחת הלוויים, ובקריית ויז'ניץ בב"ב היה גר נכדו החסיד הישיש רבי **יצחק מרדכי הלוי אפל ז"ל** אבי הרה"ח רבי זעליג שמואל הלוי אפל שליט"א והרה"ח רבי זאב נחמן שלום הלוי אפל שליט"א. המשפחה השנייה שאינם לוויים ראש משפחתם היה רבי וואלף לייב ב"ר דוד אפל ז"ל מיועד שנזכר כבר במפקד יועד משנת 828 (תקפ"ח) והוא לא היה לוי, ועל משפחתו נמנים עד היום משפחות רבות בחסידות ויז'ניץ ואינם לוויים.

אשמח מאוד לקבל תאריך פטירתו של רבי צבי אריה באש ואשתו מרת עלקא בילא מסטרימטערע, ועל משפחת אבותיו של רבי יצחק מרדכי הלוי אפל ז"ל מיועד-צפת, וכן תאריך פטירתו.

עמרם בנימין וידר - מכון לאקענבאך, בני ברק

בשולי המכתב מהרב **דובעריש וועבער**: אכן טה"ד במאמרי, הנזכר ברשימת נדבת רמבעה"נ משנת תרמ"ד [כת"י] הוא: ר' מרדכי שמואל בן עלקי [באש] (ולא אביו ר' צבי ארי').

אגרת מהחת"ס בעניני מעות א"י

הגיע לידינו העתק אגרת של מרן החת"ס. אין בידינו צילום האגרת בכדי להגיה ולמלא את חסרונות המעתיק. כידוע עסק מרן רבות בעניני החזקת יושבי אה"ק, ועל רקע זה גם המכתב שלפנינו שממוען אל 'הרב המופלג האהוב וחביב ... יודא', מסתבר שהמדובר ברבי יהודה בראנדינבורג מטריעסט שעמד במו"מ של הלכה עם

מרן, ראה 'אישים בתשובות חת"ס' עמ' קמה. קונטרס בהלכות רבית ממנו נדפס באוצרות הסופר (קובץ טו) "בהסכמת מאור הגולה... משה סופר מפפ"ד...". מרן מזכירו גם במכתב משנת תק"צ שנדפס ב'למטה משה' עמ' מא והלאה, בקשר למעות א"י.

שיל"ת פ"ב יום א' ז' מרחשון תקצ"ח לפ"ק

שלום וכ"ט להגביר המופלג צדיק ונשגב חכם ... ולי"נ הרב המופלג האהוב
וחביב כבוד מו"ה יודא נ"י...

ההכרח לצאת בכותבת הגסה נידון הנוכחי הרבני המופלג מו"ה משה סתהון נ"י מטבר' ועדיו בחותמיו זוכי' לו שהיא שד"ר מצפת מספרדים וגם מאשכנזי' וח"י הגאון מו"ה ישראל [משקלוב] ומו"ה גרשון ניכרים לי היטב אך הדבר תמיל' (?) קימת שהרי אחרי זמן צאתו שלחו ב' כוללי' האשכנזי' ב' משולחי' וכמה איגרות מהתם להכא אלי ביחוד שאין ספק שהמה המשולחי' כ"ז אמת ולא ידעתי מה אידן ... גברא וע"כ מנדבת האשכנזי' לא יכולתי להעיד לתומכו אך שליח ספרדים הוא וראוי לרחם עליו וה' ירחם עלינו ויקבץ נדחינו מהרה הכ"ד א"נ

הבע"הח משה הק' סופר מפ"פ דמיין

לעלה 38 - השמטה למאמר על ר"א ליכטר

במאמר שם עמ' נז על כתיבי רבי יונה אריה ליכטר אב"ד צעצע, לאחר הכותרת 'מורשתו בכתב', נשמט בטעות הקטע הראשון:

בכתב העת ההונגרי 'מאדיאר זשידא סעמלע' משנת 893 [תרנ"ג] עמ' 497 כותב רבי שמעון ביכלר אב"ד קעסטהעלי [עליו ועל שורשיו ראה 'עלי זכרון' 28 עמ' סא] שברשות אביו [רבי פנחס ביכלר אב"ד מאהר] נמצאים שני כרכים [פנקסים] של חידושי תורה (הלכתיים) מרבנו.

נערך ע"י

הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער

כל הזכויות שמורות

את העלה ניתן לקבל במייל 3446@okmail.co.il